o2 consult

BRUT
architecture urban design
dansaert centrum aalststraat 7-11 1000 brussel
francis de wolf gunther slagmeulder
info@brut-web.be +32 (0)2 213 37 48
www.brut-web.be btw be 0899 144 864

connect

ecom

Uitvoering van een identiteitsonderzoek naar de Prioritaire Interventiezone (PIZ) van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de ontwikkeling van een imago- en communicatiestrategie voor de zone.

Rapport Fase 2: Deelresultaten van de workshops in de wijken

ATO/ADT vertrouwde de opdracht voor de 'uitvoering van een identiteitsonderzoek naar de prioritaire interventiezone (PIZ) van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de ontwikkeling van een imago- en communicatiestrategie voor de zone' toe aan o2 consult en haar partners Eecom, BRUT en Connect.

De opdracht bestaat uit twee onderscheiden delen waarbij het eerste deel zich toelegt op het identiteitsonderzoek en in het tweede deel de ontwikkeling van een communicatie- en imagostrategie centraal staat.

Inhoudstafel

Woord vooraf 5

Deel 1 aanpak van fase 2 7

Uitgangspunten 8

Aanpak van workshops 11

Gebruikte methodieken 17

Deel 2 Deelresultaten 23

Algemeen 24

Resultaten thematische workshops 26

Brabantwijk 37

Centrumwijk Sint-Joost-ten-Noode 49

Wijk Bethlehem – Wijk Sint-Antonius Van Sint-Gillis naar Vorst 62

Sluis Sint-Lazarus 74

Jongeren in de wijk Anneessens 87

Maritiemwijk 100

Kanaal Zuid 114

Enquête 131

Deel 3 Conclusie 146

Besluit fase 2 ..... **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**

Woord vooraf

Het rapport van fase 1 "locatieonderzoek en het in kaart brengen van de eerste observaties", bevat een eerste analyse van het gebied op basis van literatuur en gesprekken met bevoorrechte getuigen. Dit werd aangevuld met een eerste stedenbouwkundige analyse en het in kaart brengen van de meest typerende elementen, gebouwen, symbolen en landmarks.

De interviews vonden plaats met mensen – voornamelijk professionelen – die vanuit een helikopterzicht naar het gebied kijken. Hoe nemen zij het gebied waar? Welke thema's schuiven ze naar voren als sleutelkwesties voor het gebied?

In deze tweede fase willen we ontdekken hoe bewoners - en andere gebruikers/sleutelactoren van de zone - op hun persoonlijke, subjectieve manier hun (woon)omgeving beleven. Aan de hand van een kleine representatieve groep betrokkenen gaan we op zoek naar beelden over de woonbeleving van mensen. Dit beeld moet voldoende sterk zijn om de nieuwe ontwikkelingen op lange termijn een houvast te bieden. Dit beeld wordt niet zomaar op de wijk gekleefd, maar is net diep geworteld in de realiteit, de geschiedenis en de eigenheid van de wijk.

In de eerste fase detecteerden we een aantal sectoren die als hefboom in de verdere ontwikkeling van de zone een belangrijke rol kunnen spelen. Een verdere uitdieping van de rol en beleving van deze sectoren was aangewezen. Wij kozen voor 7 territoriale en 3 thematische werkateliers. De territoriale ateliers vonden plaats op verschillende locaties zodat het volledige grondgebied van de PIZ in beeld kwam. De thematische ateliers waren gericht naar de creatieve sector, de economische sector en de sector van duurzame ontwikkeling.

In deze tweede fase gingen we eveneens op zoek naar de 'kijk van buiten'. Hoe kijken anderen naar het gebied? Met een publieksonderzoek - op basis van een passantenenquête – bevroegen we verschillende doelgroepen, zowel mensen van binnen het gebied als mensen die van buiten het gebied naar het gebied kijken: mensen die in de zone werken, komen recreëren en familie bezoeken, studeren...

Deel 1
aanpak van fase 2

Uitgangspunten

Dit identiteitsonderzoek is geen participatieproject

De inbreng van de bewoners en de andere geraadpleegde personen is essentieel om het imago van de zone beter te leren kennen. Maar het zijn niet de deelnemers die bepalen hoe de resultaten zullen verwerkt worden. De input is participatief, de output niet. Vermits een aantal bewoners van deze wijken in het kader van wijkcontracten, lokale agenda 21 en andere projecten geraadpleegd werden, was het belangrijk om vooraf duidelijk aan te geven dat dit een zoektocht naar het imago was en geen participatief proces om problemen te detecteren of voorstellen voor oplossingen ervan uit te werken.

Sommigen stonden erg sceptisch tegenover het onderzoek. Bewoners stellen zich vragen naar het nut van deze identiteitsstudie. Deelnemers aan de workshops vroegen zich af wat er met de resultaten van dit onderzoek zou gebeuren. Een belangrijk deel van de voorbereiding ging naar het overtuigen van burgers en wijkwerkers over het nut van de oefening. Tijdens de workshops participeerden de deelnemers echter enthousiast. Voor de geloofwaardigheid is het belangrijk dat de resultaten van de identiteitsstudie later worden teruggekoppeld naar de participanten.

Het identiteitsonderzoek in de hele PIZ?

In de tweede fase werkten we met een waaier van verschillende methodes, aangepast aan de wijken en haar bewoners. Onze zoektocht naar de identiteit van de wijken is gebouwd op gesprekken, oefeningen met en interviews van bewoners. Wij waren niet op zoek naar de mondige burgers die het reilen en zeilen van de participatiekanalen kennen, maar naar burgers die representatief zijn voor de bewoners van een wijk. Deze methode is intensief, kleinschalig maar diepgaand. En daarom juist tijdverslindend. We beseffen dat er beperkingen zijn aan dergelijke aanpak. De oefening in een zevental wijken op een groot grondgebied als de PIZ is niet gebiedsdekkend maar wel voldoende representatief, zeker in combinatie met de passantenenquête.

De rode draad en de merkidentiteit

Gedurende fase 2 verzamelden we informatie die ons moest toelaten om de identiteit en het imago van de wijk in te vullen. We gebruikten daarvoor als rode draad een vragenlijst met richtvragen over de bewoner, zijn verhouding met de buurt, de waarden van de buurt en hoe hij/zij de toekomst van de buurt ziet. Deze vragen vormden de leidraad doorheen verschillende methodieken zoals wandeling, branding, interview, kaarten, … Wij rangschikten de verkregen informatie volgens een schema: een

kwadrant bestaande uit feiten – waarden – verhalen – associaties. Dit schema is onze grondlegger voor het bepalen van de identiteit/en.

Wij verzamelden

- **feiten** : de gegevens die meetbaar zijn
- **associaties**: beelden en gevoelens die de wijk bij de bewoners en de buitenwereld oproept
- **waarden:** de beoordeling over de wijk, van buiten en binnen de wijk
- **verhalen**: het dagelijkse reilen en zeilen, vroeger en nu. De beleving van de wijk.

Extrinsiek zijn feiten als ’35 % van de bevolking is jonger dan 25 jaar’. Daartegenover staan de intrinsieke waarden. Associaties zijn woorden en begrippen waarmee een wijk wordt geassocieerd, zoals ‘jong’, ‘hip’, of ‘multicultureel’ ‘gevaarlijk’. Waarden kunnen vertrekken vanuit het bestuur, vanuit de wijk of vanuit een bepaalde groep in de wijk, een doelgroep. Bij de doelgroep jonge gezinnen kunnen ‘goed leefbaar voor kinderen’ of ‘multiculturele sfeer’ waarden zijn. Vanuit het bestuur kunnen ‘veel groen’ of ‘goed bestuurd’ belangrijke waarden zijn.

Elke wijk heeft zijn thema’s die bepalend zijn voor de wijk. Dit kunnen zowel de problemen als steeds weer opduikende statements rond de wijk zijn. Deze thema’s worden opgelijst en waar nodig of mogelijk onderbouwd met objectief cijfermateriaal.

Tot slot komen wij tot een aantal **kernwaarden** voor de zone (en per wijk) die zich op een specifieke manier tot elkaar verhouden. De kernwaarden zijn de betekenisvolle elementen die samen de merkidentiteit vormen. Het is de combinatie van kernwaarden die het merk (wijk en/of zone) onderscheiden van andere. Een merkidentiteit werkt versterkend voor een wijk, een zone. Voor welke verhalen staat de zone? Met welke kennis, kwaliteiten of eigenschappen moet de zone worden geassocieerd? Welke minder gepolijste of intrigerende elementen maken de wijk/zone interessant?

Eén in verscheidenheid

Wijkidentiteit heeft een **culturele dimensie**. In bepaalde subculturen als bijvoorbeeld ‘de jonge hippe tweeverdieners uit het Brusselse’, heeft een wijk met veel verkeer een negatieve bijklank. Voor bepaalde groepen uit de recente migratie is het bezit van een auto een statussymbool, een eerste stap op de ladder van het maatschappelijk welslagen. In die context spreken van een wijk met veel autoverkeer is refereren naar

een wijk die vooruitgang boekt. In een multiculturele stad als Brussel zal een identiteit ook deze verschillen in rekening brengen. Een eenzijdige benadering kan aanleiding geven tot grappige, maar ook pijnlijke en vooral scherpe interculturele misverstanden.

De Prioritaire Interventie Zone is een uitgestrekt gebied die een aantal **gezamenlijke kenmerken** vertoont. Beschrijvingen voor de zone als '*de arme sikkel'*, '*de oude industriële wijken van Brussels Gewest*' of nog '*de smeltkroes van Brussel'* en '*aankomsthal van België'* refereren naar een mogelijke gemeenschappelijke noemer. Maar tegelijkertijd is het duidelijk dat deze zone grote sociologische, ruimtelijke, politieke en culturele verschillen herbergt. Bij het bepalen van de identiteit van een zone bestaat de neiging om te kiezen voor generieke waarden. Maar een identiteitselement dat te algemeen is of door iedereen kan gebruikt worden, werkt niet. Het is belangrijk te focussen op zowel de kleine onderscheidende aspecten als op grote generieke. Een identiteit voor de zone is alomvattend en benadrukt de gemeenschappelijke aspecten, maar laat ook ruimte voor verscheidenheid.

Het beeld als middel

De gekozen aanpak vertrekt niet enkel vanuit het woord, het verbale, de taalvaardigheid van de deelnemers, maar we zochten eveneens naar een visuele aanpak. In elke fase van het onderzoek: de voorbereidende contacten met de gemeenten, de gesprekken met de verantwoordelijken van de wijkcontracten, de interviews en workshops, werkten wij met visuele middelen: kaarten, luchtfoto's, tekeningen, … Dit verlaagt de drempel voor de participatie van bewoners, jong en oud, mannen en vrouwen, ongeacht hun etnische origine.

Workshops vonden plaats in negen verschillende wijken. Om het gevoel van samenhang tussen alle oefeningen en workshops van de studie zichtbaar te maken, gebruikten we een overzichtskaart en maakten we een groepsfoto van de deelnemers. Trouw aan het opzet om het beeld centraal te zetten, kozen we voor een grafische voorstelling van het rapport. De resultaten zijn vertaald in een visueel kader. Ook de gegevens van het publieksonderzoek zijn grafisch verwerkt.

Aanpak van workshops

Thematische werkgroepen

Het rapport van Fase 1 vermeldt onder meer nieuwe technologie, duurzame technologie en de creatieve sector als potentiële hefbomen voor verandering.

“Het grote potentieel binnen de PIZ kan door middel van verschillende initiatieven worden ondersteund en verstevigd. De belangrijkste hefbomen daarbij zijn volgens de geraadpleegde partijen de creatieve sector, nieuwe technologieën, duurzaamheid-milieu en stadsontwikkeling…Ten slotte is er ook de aandacht voor onderwijs en vorming.

Wij vonden het belangrijk om dit besluit verder uit te diepen met actoren uit deze sectoren en hun inzichten te verbinden met de *kijk van buiten* op de wijken en de PIZ. Daarom kozen we voor **drie doelgroepen**: gemengde groepen uit de **creatieve sector,** de sector van **duurzame ontwikkeling en milieu** en de **economische sector**. Samen met de verantwoordelijken van het Agentschap Territoriale Ontwikkeling ATO stelden we lijsten samen van de belangrijkste actoren, zowel publiek als privaat, uit deze sectoren. Betrokkenen werden uitgenodigd om deel te nemen aan een sessie van ongeveer 2 uur. Bij de samenstelling van elke groep nodigden we expliciet ook mensen uit die betrokken zijn bij opleiding en vorming. We hadden dus veel aandacht voor een evenwichtige samenstelling, met een voldoende territoriale spreiding over de zone en ook personen die over heel het gebied actief zijn. De respons vanuit elk van de sectoren was positief. Een lijst van genodigden en een deelnemerslijst vindt de lezer in de bijlage. **Een veertigtal personen** namen deel aan de oefening. Voor elke sessie werd een gelijkaardige methodiek, het ‘worldcafé’, gehanteerd. De beschrijving van de gehanteerde methodiek volgt later in het rapport

Territoriale werkgroepen

De 7 workshops vonden plaats, verspreid over het territorium van het PIZ (zie kaart), in zeven verschillende wijken van de zone met uitzondering van de zuidelijke en noordelijke industriezones die amper bewoond zijn. Dit is niet gebiedsdekkend, maar laat wel toe een representatief beeld te verwerven voor de PIZ. Voor de wijkindeling baseerden we ons op de afbakening van wijken in de wijkmonitoring (zie www.wijkmonitoring.be).

Vooraf werd een contactenlijst voor de hele zone samengesteld met een oplijsting per gemeente van relevante verenigingen of organisaties.

Een **startvergadering met afgevaardigden van de betrokken gemeenten** vond plaats op 11 januari 2011. De deelnemers ontvingen de lijst van de organisaties uit hun gemeente, een toelichting over de kwalitatieve benadering van de tweede fase van het identiteitsonderzoek en de gebruikte methodes. De gemeentelijke verantwoordelijken waren enthousiast over de voorgestelde methodiek maar hadden een aantal reserves die in het verloop van het project erg belangrijk bleken:

1. De wijken zoals afgebakend in de wijkmonitoring zijn niet werkbaar voor deze oefening. Zij bleken te groot en dus in het kader van deze oefening niet werkbaar.

Wij stelden daarom voor om te werken met kleinere deelwijken.

2. Bewoners mobiliseren voor een dergelijk vage studie is moeilijk. Er zal heel wat overtuigingskracht nodig zijn. De tijdsspanne voor de voorbereiding van de workshops is te kort. Er bleek een zekere scepsis over de aanpak en de moeilijkheid om bewoners te betrekken met een project dat erg ver stond van hun leefwereld.

Ons voorstel voor oplossing bestond erin om de voorgestelde oefening in te bedden in bestaande initiatieven (en in een voor de deelnemer vertrouwde omgeving), in een flexibele toepassing en waar nodig aanpassingen van de voorgestelde methodieken.

Bezoek aan alle gemeenten

In februari 2011 bezochten we alle betrokken gemeentebesturen. Dit was een cruciale stap in het onderzoek naar de wijkidentiteit. Uit deze gesprekken haalden we de voorlopige thema's en te betrekken doelgroepen. Het waren open gesprekken die verliepen volgens een vooraf opgestelde vragenlijst en stramien.

Voor een degelijke wijkanalyse hadden we inzicht nodig in de meest relevante onderzoeken, documentatie en gegevens over de wijk. Daarom startten wij elke vergadering met het voorleggen van de bibliografie opgemaakt per wijk/gemeente en legden die ter aanvulling voor aan de gemeentelijke verantwoordelijken. We werkten met een standaardformulier. Hoe zien gesprekspartners de wijken en hun afbakening? Wat is het profiel van de wijkbewoner? Zijn er verschillende soorten profielen? Wat zijn

de thema's en de belangrijkste te versterken karakteristieke elementen van de wijk? (software-hardware).

Als laatste oefening kreeg elke deelnemer de kaart met de beeldbepalende elementen uit het eerste rapport voorgelegd. Deze kaart werd aangevuld met belangrijke plaatsen in de betrokken wijk.

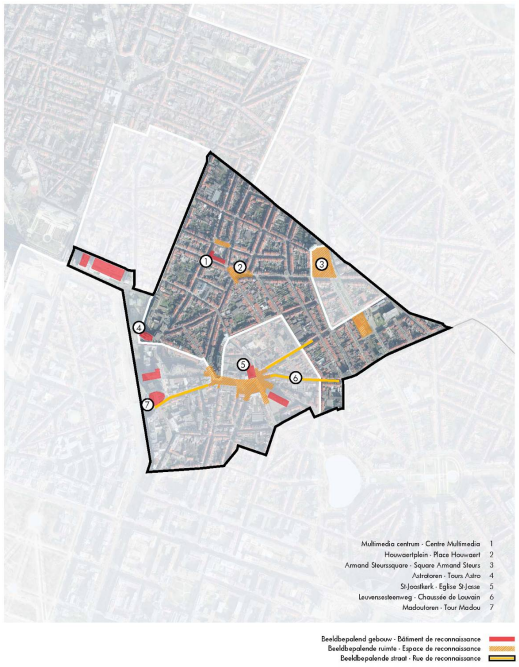

Kaart: Sint-Joost Centrum
Carte: Saint-Josse Centre

Voorbeeldkaart Sint-Joost

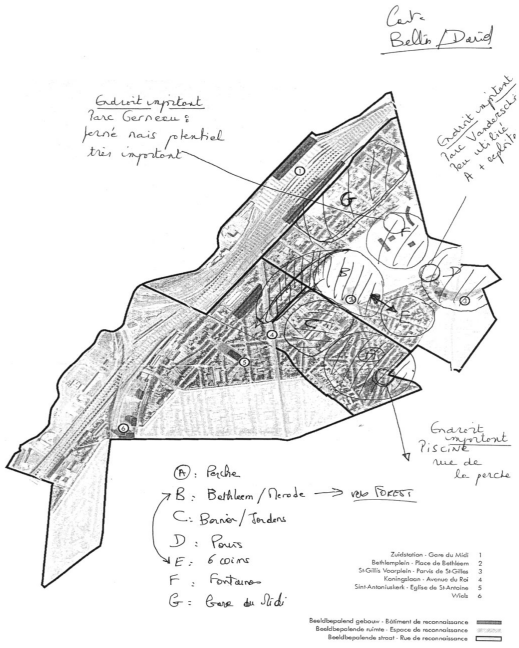

Kaart: Hallepoort · Bosnië · Laag Vorst
Carte: Porte De Hal · Bosnie · Bas Forest

Bewerkte kaart Sint-Gillis

Na de ronde van de zeven Brusselse gemeenten maakte we met het team van ATO **een selectie van wijken** (kleinere entiteiten) en een verdeling van deze wijken over het gehele territorium van de PIZ. In de afweging hielden wij rekening met **doelgroepen**. Bijvoorbeeld : 35 % van de Brusselse bevolking is jonger dan 25 jaar. Het aanbod van centrum DOLTO in de Brusselse binnenstad maakte het mogelijk om met deze groep **jongeren** te werken. In Kuregem kozen we ervoor om bij één van de twee workshops uitsluitend met **vrouwen** te werken.

De uiteindelijke keuze voor zeven wijken zoals afgebakend in de wijkcontracten vindt u op volgende kaart.

Gemeente	Wijk [1]
Molenbeek	Ecluse Saint Lazare/ Sluis Sint Lazarus Quartier Maritime/ Maritiemwijk
Anderlecht /Kuregem Cureghem	Canal Midi/Kanaal Zuid 1. Groupe cible Femmes/ Doelgroep Vrouwen 2. Groupe mixte /Gemengde groep
Saint Gilles- Forest Sint Gilles-Vorst	Saint Antoine/Sint Antonius Bethleem/Bethlehem
Saint Josse/Sint Joost	Le centre/ het centrum - Liedekerke
Schaerbeek/ Schaarbeek	Quartier Brabant/Brabantwijk Quartier Nord/ Noordwijk
Bruxelles centre Brussel centrum	Quartier Anneessens/Anneessenswijk Centre DOLTO Doelgroep jongeren Groupe cible : Jeunes

[1] De namen gehanteerd in het rapport komen voor de meeste wijken overeen met de benaming gehanteerd voor de wijkcontracten voor de betrokken wijken. In een aantal gevallen (Schaarbeek, Sint Joost) reikt de afbakening verder dan de grenzen van het wijkcontract. In Sint Gillis en Vorst werden de gemeente grenzen overschreden.

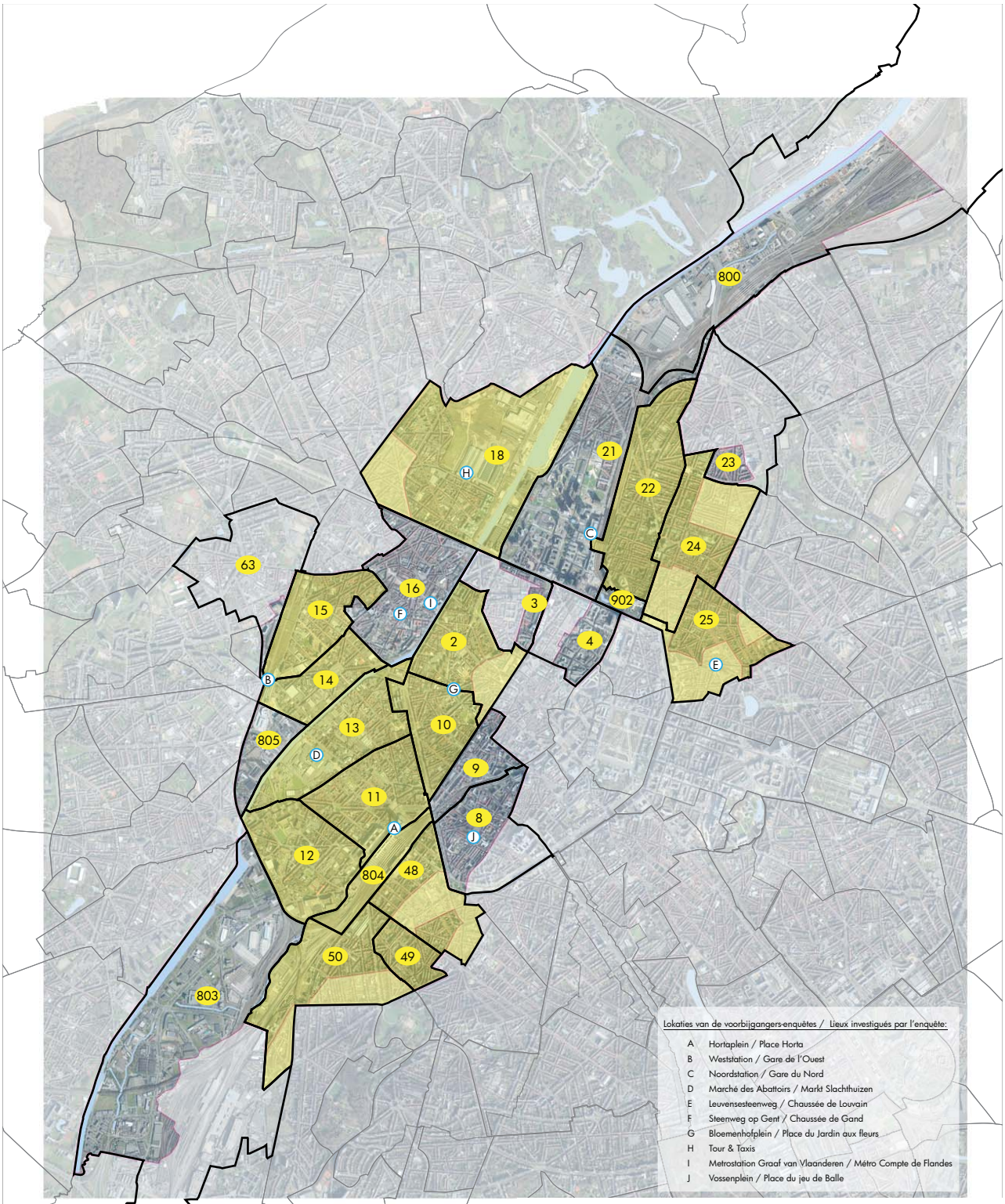

Lokaties van de voorbijgangers-enquêtes / Lieux investigués par l'enquête:

A	Hortaplein / Place Horta
B	Weststation / Gare de l'Ouest
C	Noordstation / Gare du Nord
D	Marché des Abattoirs / Markt Slachthuizen
E	Leuvensesteenweg / Chaussée de Louvain
F	Steenweg op Gent / Chaussée de Gand
G	Bloemenhofplein / Place du Jardin aux fleurs
H	Tour & Taxis
I	Metrostation Graaf van Vlaanderen / Métro Compte de Flandes
J	Vossenplein / Place du jeu de Balle

2	Dansaert / Dansaert
3	Begijnhof - Diksmuide / Beguinage - Dixmude
4	Martelaars / Martyrs
8	Marollen / Marolles
9	Stalingrad / Stalingrad
10	Anneessens / Anneessens
11	Kuregem - Bara / Cureghem - Bara
12	Kuregem - Veeartsenij / Cureghem - Véterinaire
13	Kuregem - Dauw / Cureghem - Rosée
14	Hertogin / Duchesse
15	Weststation / Gare de l'Ouest
16	Historisch Molenbeek / Molenbeek Historique
18	Havenwijk / Quartier Maritime
21	Noordwijk / Quartier Nord
22	Brabantwijk /Quartier Brabant
23	Collignon / Collignon
24	Haachtse Steenweg / Chaussée de Haecht
25	Sint-Joost - Centrum / Saint-Josse - Centre
48	Hallepoort / Porte De Hal
49	Bosnië / Bosnie
50	Laag Vorst / Bas Forest
63	Karreveld / Karreveld
800	Industrie Noord / Industrie Nord
803	Industrie Zuid / Industrie Sud
804	Zuidstation / Gare Du Midi
805	Industrie Birmingham / Industrie Birmingham
902	Kruidtuin / Botanique

Kaart: Wijken
Carte: Quartiers

In maart 2011 bezochten we de geselecteerde wijken. Een vergadering met de verantwoordelijken van de wijk en een wandeling door de wijk stonden telkens op het programma. We detailleerden het profiel van de bewoners van de wijk en gingen op zoek naar een lijst van personen die op basis van het gevonden profiel in aanmerking kwamen voor deelname aan de workshops. Via telefoons en huisbezoeken overtuigden wij of onze contactpersonen mensen tot deelname aan de workshops.

We zochten in overleg met onze contactpersonen naar een **aangepaste aanpak per wijk**.

Tijdens de maand april en begin mei 2011 werden in alle wijken één of meerdere activiteiten georganiseerd. In sommige wijken bestond de aanpak in een combinatie van werkvormen: een wandeling en een aantal interviews tijdens de levering van de biogroenten in het buurthuis (Molenbeek-Ecluse) of een standje in een park (Sint Joost centrum) op een zonnige zaterdagmiddag. We zochten aansluiting bij bestaande initiatieven: tijdens een permanentie van het woonloket (Sint Antoine) of de vergadering van het communicatieteam van het Gemeenschapscentrum Maritiem uitgebreid met andere bewoners (Molenbeek maritiem). Soms werden de bewoners uitgenodigd op door ons geplande activiteiten (vergadering Bethlehem, brandingsessies (Kanaal Midi en Brabant wijk) of trokken we zelf naar de bewoners (Sint Joost-DOLTO). De activiteiten vonden plaats in een vertrouwde omgeving: het buurthuis, het jeugdcentrum, het park, de bibliotheek, de diensten van Kind en Gezin, het gemeenschapscentrum, het woonloket.

We organiseerden drie **brandingsessies**, dit met ondersteuning van brandingexperten van het Bureau Hans Kars uit Nederland. De voorbereiding van deze sessies was bepalend voor het resultaat. Telkens werd een volledige dag uitgetrokken voor de voorbereidende gesprekken met de belangrijkste wijkactoren. Bij benadering namen 120 personen deel aan de workshops. De resultaten per wijk vindt de lezer terug in de analyse per wijk.

Gebruikte methodieken

Wat is wijkbranding?

Bij wijkbranding wordt aan de hand van gesprekken met beleidsmakers, bewoners en organisaties in de wijk gekeken naar de emotie die in de wijk aanwezig is, en waar bewoners en wijkactoren naar streven. De wijkbranding onthult op basis van welgekozen vragen de gebiedsidentiteit van de wijk en haalt de kernwaarden naar boven. In de oogst van **de kernwaarden** staat het zoeken naar betekenis voor de betrokkenen centraal. Deze aanpak leidt tot het vastleggen van een wijkidentiteit. Buurtbewoners die beantwoorden aan een gangbaar profiel in de wijk krijgen vragen over hun beleving van de wijk, de kernwaarden en de toekomst van de wijk. Het verloop van een brandingssessie kan als volgt beschreven worden:[2]

"De sessie wordt geleid door gespreksleiders en ondersteund door tekenaars die 'op de plek' beelden maken op vraag van de deelnemers. Het werken met beelden, collages en of tekenaars biedt een betere opstap naar een gesprek over waarden en betekenis. Het brengt de bewoners in een gelijkwaardige positie in het proces ten opzichte van professionals met grote vergaderervaring. Door de gedachten en woorden te laten vertalen in beelden worden mensen gedwongen tot de kern van hun gedachten door te dringen. Een 'merk' zinspeelt immers op herkenbare associaties en gevoelens. ***Het merk wordt gevormd op basis van de verschillende kerngedachten en waarden die de wijk oproept bij haar actoren.*** *De methode werkt drempelverlagend en omzeilt taal en andere barrières.*

Op basis van het verhaal dat de deelnemer vertelt bij de beelden vragen de begeleiders naar de waarden en welke betekenissen hieruit naar voren komen. De moderatoren stellen verdiepende vragen om in beeld te krijgen wat precies de betekenis is van de verteller en daarbij wordt de relatie gelegd met de eigen leefomgeving. Drie tot vier vragen geven structuur aan de sessies. Deze vragen beginnen meestal open en zeer persoonlijk en worden in drie stappen steeds gerichter naar de (gewenste) identiteit van de wijk. Elke vraag krijgt een behandeling in drie stappen;

- *iedereen bereidt individueel de vraag voor*
- *voor de meer persoonlijke vragen geeft elke deelnemer een opdracht aan de tekenaar om zijn/haar antwoord te verbeelden. Voor de gemeenschappelijk vragen wordt een groepstekening gemaakt.*

---

[2] Geïnspireerd op de beschrijving opgenomen in de thesis van Rozemie Claeys.

- *aan de hand van deze tekening wordt de toelichting van dit beeld aan de overige aanwezigen gegeven.*

De moderator zoekt tijdens deze verhalen steeds de waarde en betekenis van bepaalde uitspraken. Waarom zeg je dit? Wat betekent dit? De betekenis van de spreker wordt zo scherp mogelijk in kaart gebracht. De groep deelnemers is divers met een verschillende afkomst, motivatie, woonst. Door iedereen een persoonlijke vraag te stellen moet iedereen zich bloot geven. Op deze manier moeten ook de professionelen zich persoonlijk tonen en staan ze op gelijke hoogte met de bewoners. De tekeningen zorgen ervoor dat iedereen op een gelijke manier aan zijn verhaal kan beginnen. Ze zijn aanleiding tot het groepsgesprek..”

Wijkbranding is een onderzoeksproces dat de latente identiteit van een wijk blootlegt en een gedeeld referentiekader creëert.

In de Brabantwijk en in Kuregem organiseerden wij een branding sessie met de bewoners. In Kuregem werkten we bij één van de twee sessies met moeders van Kind en Gezin. [3]

[3] Achtergrondinformatie over de manier deze methode wordt toegepast in Nederland is te vinden op volgende webpagina’s:
www.identiteitenbranding.nl/nieuwe-westen.html
www.kei-centrum.nl
www.karsadvies.nl
Het artikel van Kees de Graaf uit het tijdschrift Building Bussiness van November 2006: “Wijken kunnen ook een merk zijn” geeft een overzicht. De ervaring met de methode in het kader van het Europese Image Project in de Antwerpse wijken Luchtbal en Linkeroever (Europapark) zijn gedocumenteerd in de thesis van Rosemie Claeys , Hogeschool Antwerpen. Hoger Instituut voor Architectuurwetenschappen Henry Van de Velde, Departement Ontwerpwetenschappen, Opleiding Stedenbouw en Ruimtelijke Planning, Mutsaardstraat 31, 2000 Antwerpen. Branding, een methodiek om de identiteit van een wijk mee te laten evolueren bij revitalisatie de wijk. Thesis aangeboden tot het behalen van het diploma van stedenbouwkundige/ruimtelijke planner. Academiejaar 2005 – 2006.

Worldcafé

Voor de drie thematische werkgroepen kozen we voor de methodiek van het Worldcafé. Het is een werkvorm om een levendige gezamenlijke dialoog op te zetten rond een aantal vragen of stellingen die vooraf zijn geselecteerd. Dit gebeurt door in kleine groepen rond een tafel over een of meer onderwerpen te praten. De resultaten worden op het papieren tafelkleed vastgelegd, sloganmatig met een tekening, een woord. Na een ronde van ongeveer een half uur wisselen de deelnemers willekeurig van tafel waarbij de gastheer van de tafel de deelnemers vraagt te reageren op wat reeds op de tafel geschreven staat, of eventueel nieuwe elementen over de stelling of de vraag aan te brengen. De nieuwe deelnemers kunnen voortbouwen op wat reeds gezegd is of nieuwe onderwerpen aansnijden. De deelnemers nemen deel aan drie van de vier tafels. De sessies verliepen volgens een vast stramien. Na een korte toelichting over het project werden de conclusies van het rapport van de eerste fase toegelicht. Op basis van stellingen konden deelnemers dan driemaal aan een verschillende tafel hun mening ventileren.

Drie van de stellingen waren identiek in elke sessie, één stelling was aangepast aan de eigenheid van elke groep.

De rode draad – richtvragen

We werkten met **een aantal richtvragen die de rode draad** vormden ongeacht de ingezette werkvormen. Zo bleven de resultaten vergelijkbaar.

De bewoner plaatsen

Waar woon je?
Hoe ben je in deze wijk terecht gekomen?
Wat is het eerste woord/ gevoel dat in je opkomt als je aan thuis denkt?
Wat vindt jij belangrijk in wonen of werken?
Wie is jouw ideale buur? Naast wie zou je liefst wonen?
Met wie in de wijk heb je het meeste contact?

Bewoner/ buurt /waarden

Beeld je in een warme zomeravond in juni, te warm om binnen te zitten, waar kan ik je vinden en wie kom ik nog meer tegen?
Welk is je mooiste herinnering aan deze buurt?
Welk is je favoriete plekje in de wijk? Aangeven op de kaart met gele sticker
Welk is de plek waar je het meest komt in deze wijk? Aangeven op kaart met groene sticker
Waar kom je liever niet? Aangeven op kaart met rode sticker
Wat vindt je het leukst aan je wijk (positieve punten)
Geef je buurt een kleur, een geur, ….
Vergelijk je buurt met een dier
Is dit een goede wijk voor vrouwen/handelaars/Franstaligen/buitenlanders/kinderen/ ouderen/…….?

De toekomst

Is de buurt veranderd?
Wat moet zeker blijven in de buurt?
Wat kan nog verbeteren?
In welke buurt wens je dat je kinderen opgroeien?
Wil je weg uit de buurt en waarom?
Wil je blijven en waarom?
Wat ontbreekt in de wijk?
Hoe zal deze wijk er volgens jou binnen 15 jaar uitzien?

De vragen zijn stapsgewijs opgebouwd. Een eerste reeks vragen geeft een beter zicht op wie de bewoner is, zijn of haar relaties, netwerk en omgevingsfactoren. Zij geven inzicht in hoeverre de persoon beantwoordt aan de voor de wijk belangrijke profielen. Een tweede reeks vragen geeft inzicht in zijn/haar aanvoelen van de wijk en de sterkten en zwakten van de wijk. In een derde ronde gingen we op zoek naar voor de bewoners belangrijke hefbomen of stimulansen voor de toekomstige ontwikkeling van de wijk. De bewoners gaven op een stratenplan van de wijk aan welke plekken frequenteren, waar ze graag vertoeven, waar ze liever niet komen.

Passantenenquête

Dit publieksonderzoek maakt deel uit van het identiteitsonderzoek en mag niet geinterpreteerd worden als een sociologisch onderzoek. Op tien plekken in het gebied ondervroegen we – in de periode 29 april tot 6 mei 2011- 300 personen over hun beeld van de zone. Verschillende doelgroepen werden bevraagd over hun kijk op het gebied: bewoners, bezoekers, mensen die in de zone werken, … De bevraging gebeurde vanuit een gestandaardiseerde vragenlijst, voortbouwend op de thema's uit ons eerste onderzoeksrapport. De enquêtrices maakten gebruik van een kaart van de zone om een aantal vragen te verduidelijken.

Deel 2
Deelresultaten

Algemeen

De resultaten van de workshops zijn volgens eenzelfde stramien verwerkt.

- Het eerste deel geeft een overzicht van het **proces**:
    - Welke concrete stappen zijn gezet in de voorbereiding?
    - Wie is er betrokken bij het proces?
    - Hoe zijn de deelnemers betrokken?
    - Welke methode is gebruikt?
    - Hoe verliep de workshop?
- In een tweede deel belichten wij **de thema's** die binnen de zone of wijk overheersend aanwezig zijn. De thema's die benoemd zijn tijdens de thematische workshops refereren meestal naar de hele zone. In de territoriale workshops zijn de thema's beperkt tot die thema's die de bewoners in de gesprekken aangaven als karakteristieke thema's voor de wijk.

  Wij maken een onderscheid tussen software en hardware. **De hardware-thema's** zijn de gebouwen, de open ruimte, de wijk in de stad, de mobiliteit, de ligging, het bestuur, statistische of vaststaande gegevens,… **De software-thema's** staan voor de beleving, het dagelijkse gebruik van de wijk en spelen een cruciale rol in het functioneren van de wijk en de perceptie hierop. De aangebrachte thema's zullen in een aantal gevallen verder geduid worden met gegevens die aangedragen worden in het bestudeerde feitenmateriaal. Er is per wijk een samenvatting gemaakt van het kaartmateriaal die de bewoners invulden en de foto's illustreren de werkwijze en de resultaten. De thema's worden geïllustreerd door opmerkelijke **uitspraken** van deelnemers.
- Als laatste stap formuleren we **kernwaarden** per wijk of zone die zich op een specifieke manier tot elkaar verhouden. Ook bij het publieksonderzoek worden de resultaten omgezet in kernwaarden die de hele zone en daar waar mogelijk de wijk beslaan. Deze kernwaarden zijn de specifieke betekenisvolle elementen die samen de merkidentiteit vormen. Het is de combinatie van deze kernwaarden die het merk (wijk en/of zone) onderscheidt van anderen. Een kernwaarde kent een gelaagde opbouw. Een begrip of naam overkoepelt en geeft de kernwaarde aan en bestaat uit verschillende componenten:
    - een functionele: feiten
    - een emotionele: beleving

- een aspirationele: wensen en dromen

Samen met de kernwaarden worden **de gewenste kwaliteiten** opgelijst. Waaraan moet gewerkt worden? Welke kwaliteiten moet de wijk/zone verwerven in de toekomst.

Resultaten thematische workshops

Proces

Het rapport van Fase 1 van het identiteitsonderzoek bakent verschillende sectoren af als potentiële hefbomen voor verandering onder meer nieuwe technologie, duurzame technologie en de creatieve sector. Zoals reeds vermeld vonden wij het belangrijk om dit verder uit te diepen met actoren uit deze sectoren. Wij kozen voor **drie doelgroepen**: gemengde groepen uit de **creatieve sector,** de sector van **duurzame ontwikkeling en milieu** en de **economische sector**. In overleg met het team van ATO stelden we een lijst op van mogelijke deelnemers per sector. Alle potentiële deelnemers werden telefonisch gecontacteerd. In de bijlage is de lijst opgenomen van de gevraagde deelnemers en de deelnemerslijst per sector.

Data en locatie van de workshops:

de creatieve sector: 1 april 2011, De Markten (Dansaertwijk)
duurzame ontwikkeling: 8 april 2011, Wijnpaleis (Marollen)
de economische sector: 23 maart 2011, Wijnpaleis (Marollen)

De deelnemers werd telkens gevraagd te reflecteren op vier stellingen. Deze stellingen zijn gebaseerd op de besluiten van het eerste rapport. Wij vonden het belangrijk om deze besluiten verder uit te diepen met actoren uit deze sectoren. De eerste drie stellingen zijn gelijk voor de drie sectoren. De vierde stelling is specifiek gericht op de sector. De methodiek gebruikt tijdens de workshop is “worldcafé”.

Voor de creatieve sector

1. PIZ: kleurrijk – onklasseerbaar – niet in één hokje te duwen. Een zone die verder reikt dan haar grenzen? Of een probleemgebied en een transitzone?

2. Belangrijke hefbomen voor de PIZ: creatieve sector, nieuwe technologieën, duurzaamheid en milieu, stadsontwikkeling, scholing en opleiding.

3. Sociaal gemengde buurten: naar een culturele gentrificatie? De rol en impact op en de relatie van de creatieve / culturele sector met de huidige bewoners.

4. PIZ: creatief hart van het Gewest?

Voor de economische sector

1. PIZ: kleurrijk – onklasseerbaar – niet in één hokje te duwen. Een zone die verder reikt dan haar grenzen? Of een probleemgebied en een transitzone?

2. Belangrijke hefbomen voor de PIZ : creatieve sector, nieuwe technologieën, duurzaamheid en milieu, stadsontwikkeling, scholing en opleiding.

3. Sociaal gemengde buurten: naar een gentrificatie? De rol en impact van de nieuwe ontwikkelingen zoals bijvoorbeeld Turn & Taxis, ABATAN, op de bewoners, op de economie of de economische ontwikkeling.

4. Belangrijke economische ontwikkelingen en projecten, maar daartegenover staat een stijgende werkloosheid. Een zone waar aanzienlijk wat gewestelijke en Europese steun en subsidies naar toe vloeit. Is dat alles een maat voor niets?

Voor duurzame ontwikkeling

1. PIZ: kleurrijk – onklasseerbaar – niet in één hokje te duwen. Een zone die verder reikt dan haar grenzen? Of een probleemgebied en een transitzone?

2. Belangrijke hefbomen voor de PIZ: creatieve sector, nieuwe technologieën, duurzaamheid en milieu, stadsontwikkeling, scholing en opleiding.

3. Sociaal gemengde buurten: naar een gentrificatie? De stad van vandaag is de duurzame stad van morgen.

4. De rol en impact van de projecten voor duurzame ontwikkeling op de huidige bewoners en de bestaande bedrijven.

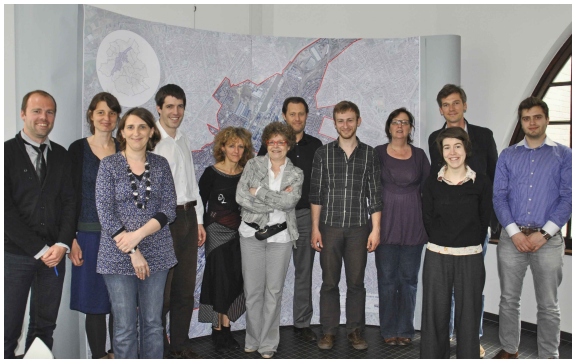

In een tweede deel belichten van de resultaten wij **de thema's** die tijdens de werkgroepen aanwezig zijn.

Deze thema's reflecteren de discussie tussen de deelnemers. De inhoud en de thema's zoals hieronder neergeschreven zijn gebaseerd op de tussenkomsten van de deelnemers tijdens de drie workshops.

De thema's refereren naar de hele zone. Bij de beschrijving van het thema geven we aan of het hardware (HD) of software is (SW). **De hardware-thema's** zijn de gebouwen, de open ruimte, de wijk in de stad, de mobiliteit, de ligging, het bestuur, statistische of vaststaande gegevens,… **De software-thema's** staan voor de beleving, het dagelijkse gebruik van de wijk en spelen een cruciale rol in het functioneren van de wijk en de perceptie hierop. De thema's worden geïllustreerd door opmerkelijke **uitspraken** van deelnemers: '***Quotes***'

De quotes, kernwaarden en gewenste kwaliteiten bundelen we voor de drie sectoren.

Thema's

DE PIZ IS EEN TRANSIT ZONE EN KRIJGT EEN TRANSITKARAKTER (SW)

De PIZ is een transitzone. De helft van de economische migratie naar België komt terecht in Brussel en voor een belangrijk deel in de PIZ. Daardoor is de demografische druk groot in het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest en zeker in de PIZ. Mensen komen naar deze zone omdat dit de laagste trede is, de poort tot Brussel en België. De nabijheid van de stations (Noord en Zuid) zorgt voor een constante aanvoer van nieuwkomers. Een belangrijk deel van de mensen die aankomen blijft slechts tijdelijk in de PIZ. Wonen in de zone is zelden een bewuste keuze, maar eerder een tussenstap. Wie het goed doet verhuist naar een betere buurt, anderen zoeken hun heil onder meer in steden zoals Charleroi of La Louvière.

Brussel is de werkplaats van duizenden pendelaars uit Vlaanderen en Wallonië. Een aantal wijken van de PIZ krijgt een transitkarakter door het dagelijks grote aantal pendelaars, bezoekers, studenten die hier terechtkomen. In de avonduren is het een andere wijk dan tijdens de daguren.

GRENZEN (HW)

De PIZ is afgebakend op basis van gemeenschappelijke statische indicatoren (armoede, werkloosheid, onveiligheid, …). Deze problemen zijn sterker geconcentreerd in de PIZ dan in de rest van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

De afbakening als PIZ enkel op basis van de statische gegevens gaat voorbij aan de diversiteit en de verschillen in de zone. De karakterisering als probleemgebied is een logisch gevolg van deze begrenzing. Met een gezamenlijke omschrijving vervallen we in stereotypen. De zone bestaat uit een amalgaam van delen en onderdelen met als enige fysieke grenzen die het gebied doorkruisen: het kanaal en de spoorlijn.

Aan het water wonen is in andere steden (vb. Londen en Parijs) een voorrecht en een dure aangelegenheid. Maar in Brussel zijn de lagergelegen wijken nog gekend als de armere wijken. Hoe dichter bij de spoorweg en het kanaal, hoe meer miserie. En een belangrijk deel van de wijken in de PIZ grenzen aan het Kanaal en de spoorweg.

De waterweg en de spoorweg zijn barrières en bieden geen meerwaarde voor de omliggende wijken. Het Kanaal is nochtans een integraal deel van de identiteit van de zone en zou een belangrijke rol kunnen spelen voor het Brussels Gewest als duurzame transportweg, als ontspanningszone en als hefboom in de opwaardering van de aangrenzende wijken.

ZONE MET GROOT POTENTIEEL (SW)

Het is een veranderende zone met veel potenties. Een zone die experimenteren toelaat en waar het stadsleven in al zijn dimensies kan beleefd worden. **De oude industrie die verdween kan plaats bieden voor nieuwe initiatieven.** Hiervoor is er fysieke ruimte beschikbaar en zijn Europese, Federale en Brusselse subsidies inzetbaar. Er is nog **geen duidelijk afbakende visie** voor de toekomst van dit gebied, zodat nieuwe ideeën, economische projecten en creatieve inbreng mogelijk blijven. Het is een zone die erg **aantrekkelijk** is **door de aanwezige hardware**: de gebouwen, het industrieel verleden, de ruimte. Er waait een nieuwe wind, nog embryonaal en vooral vanuit weinig arbeidsintensieve sectoren zoals de creatieve sector. Mensen en bedrijven vestigen zich hier, en het **arbeidspotentieel in de "wachtkamer" van Brussel** biedt veel kansen.

De **centrale ligging** van de PIZ in het Brussels Gewest is een andere belangrijke troef. Er zijn anderzijds veel stadscentra in Brussel, ook St Joost en Schaarbeek zijn wijken met een eigen centra. Maar voor alle wijken van de PIZ is de afstand tot het stadscentrum beperkt.

DIVERSITEIT (SW)

Wat de PIZ kenmerkt is haar diversiteit. Diversiteit niet enkel in de besloten betekenis van een waaier van culturen, maar ook diversiteit in wonen en woonstijlen, leeftijden, een sociale diversiteit ook waar een middenklasse dezelfde stedelijke ruimte deelt met nieuwkomers. Deze diversiteit uit zich ook op economisch vlak: lokale economie, grote economische projecten, de haven, nieuwe sectoren zoals de creatieve sector en de sector van de duurzame ontwikkeling, je vindt ze allemaal terug in de PIZ. Ten slotte vinden we hier ook een diversiteit tussen een rijk historisch patrimonium en nieuwe urbanistische projecten.

Wat het samen-leven betreft kunnen we in hoofdlijnen drie types onderscheiden.

Duurzaam samenleven: in sommige wijken heeft zich een duurzame vorm van 'samen-leven' ontwikkeld. In deze wijken is de interactie tussen verschillende bevolkingsgroepen een feit. Er bestaat een multicultureel microklimaat met een eigen identiteit. De publieke ruimte wordt gedeeld en er is een bloeiend cultuur-en verenigingsleven.

Eilandjes: In de meeste wijken is één gemeenschap numeriek de sterkste en delen zij de wijk met vele andere groepen zonder al te grote conflicten. Wel blijft het contact tussen de verschillende gemeenschappen eerder beperkt. In nogal wat wijken hebben de verschillende gemeenschappen geen of amper contact met elkaar. Ze leven naast elkaar en er vormen zich 'eilanden' van bewoners, bedrijven, culturen, en gemeenschappen,…

Gettovorming: In een aantal wijken is er sprake van gettovorming: wijken waar één gemeenschap, meestal één culturele groep, samenleeft zonder contact (gewild of ongewild) met de overige bewoners van de wijk of zelfs de rest van de zone. In deze wijken zijn de culturele verenigingen beperkt tot leden van dezelfde gemeenschap. De openbare ruimte wordt ingenomen door leden, soms zelfs enkel de mannen, van eenzelfde gemeenschap. Er heerst een sterke sociale controle.

Wat alle wijken gemeen hebben is een **sociale gettovorming**. De cijfers van de armoedebarometer spreken voor zich. De bedelaars, de kinderen op de straat, de illegalen, de daklozen, de 'vendeurs de sommeil' die je vindt in alle wijken, zijn hier slechts enkele van de gezichten van de armoede.

CULTUUR (SW)

De PIZ kent een sterkere concentratie maar ook een grotere verscheidenheid van culturele instellingen dan in andere wijken van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Grote culturele instellingen zoals KVS, Théâtre National, Kaaitheater, Wiels, Les Halles en anderen, leverden de laatste jaren inspanningen om aansluiting te vinden met de buurt. Maar het type van cultuur dat deze centra aanbieden sluit nog te weinig aan bij de leefwereld van de wijkbewoners. Het uitgebreid sociaal-culturele verenigingsleven in

de wijken vindt daarentegen wel aansluiting bij het wijkleven. Een van de voorbeelden is het ‘huis der culturen en sociale cohesie’ van Molenbeek. Hier vinden we een sterk op de wijk gerichte programmatie en een goede inbedding van het cultuurhuis in de wijk.

GENTRIFICATIE (SW)

Er heerst een tegenstelling tussen de dichtbebouwde en densbevolkte wijken met een overwegend armere bevolking en de nieuwe impulsen in de wijken die vooral de (betere)middenklasse bereiken: nieuwe lofts langs het kanaal, culturele initiatieven in voormalige bedrijfsgebouwen, investeringen in renovatie van het industriële patrimonium.

De tegenstelling scherpt zich aan als blijkt dat de initiatiefnemers niet in de buurt wonen, amper ter plaatse consumeren en geen beroep doen op lokale arbeidskrachten. Zij consumeren of gebruiken de buurt door beslag te leggen op vrijstaande gebouwen met veel ruimte. Soms gebeurt de inplanting bruusk, zonder voorafgaand overleg met de buurt en is de relatie met de buurt onbestaande.

Het is een potentie van deze buurten dat jonge creatievelingen hier ruimte vinden voor ateliers en werkplaatsen. Positieve gevolgen van gentrificatie zijn dat stadswijken aantrekkelijk worden en er een betere sociale mix ontstaat. De wijken krijgen meer publieke middelen en genereren meer middelen. Er ontstaat een nieuw dynamisme. De wijk wordt netter en de bewoners renoveren hun huizen. Slechte voorbeelden van gentrificatie zijn de ‘gated communities’. Een rijk getto in een miseriewijk. Stadsrenovatie kan oorzaak en gevolg zijn van gentrificatie. Er is hier een rol weggelegd voor de overheid. Nieuwe inplantingen dienen met de nodige zorg en aandacht voor de lokale bevolking te gebeuren. De nieuwe roep naar duurzame wijken en duurzame wijkcontracten heeft een sterke sociale dimensie nodig om mogelijke verdringing van de huidige bevolking te vermijden. Duurzaam bouwen of wonen kan door zijn financieel voordeel voor de huurder of verbouwer interessant zijn voor de bewoners van de zone. Dit bewijst het voorbeeld van L’espoir in Molenbeek.

GROEN EN OPENBARE RUIMTE (HW)

De Prioritaire interventiezone strekt zich uit over 7 gemeenten en een 20 tal wijken. De beleidsaanpak rond publieke ruimte en groen in de wijk verschilt grondig van gemeente tot gemeente. Een aantal gemeenten hebben nog ‘plaats’, veel ‘lege ongebruikte ruimte’, al dan niet in privéhanden. In andere gemeenten is elke vierkante meter ingenomen. De verbetering en vernieuwing van de publieke ruimte heeft in sommige wijken een duidelijke weerslag op de leefbaarheid van de wijk. Bewoners ontwikkelen een zekere fierheid over de wijk, waarderen de aandacht voor hun wijk. Kleine parken en pleintjes zorgen voor meer contact onder de bewoners. Duurzame stadsontwikkeling is een hefboom voor de aanpak van andere problemen als veiligheid, trots over en toe-eigening van de bewoners van hun wijk (ownership).

VEILIGHEID (SW)

Dit thema is slechts zijdelings aangeraakt in de workshops. Onze gesprekpartners gaven aan dat pers en media het onveilige karakter van de Brusselse wijken, en zeker de wijken van het PIZ, sterk benadrukken. Maar cijfers tonen dan weer aan dat de criminaliteit in Brussel daalt. [4] [5]

Het onveiligheidsgevoel blijft groot. Een aantal culturele centra in de PIZ zien hun bezoekersaantal slinken omdat mensen niet overal naar toe durven. Jongeren en hun baldadig en crimineel gedrag worden met de vinger gewezen. Metrostations, bepaalde pleinen en parken zijn no go zone geworden voor de doorsnee bewoner van de wijk en voor bezoekers van buiten de wijk.

INVESTEREN IN DE ZONE

De creatieve sector en een vernieuwde aanpak van de publieke ruimte, gestuurd door grote projecten, zijn een hefboom voor vernieuwing in de PIZ. Een volgende stap is investeren in duurzaamheid in al zijn aspecten en in vorming en opleiding als hefbomen voor verandering.

Investeren in vernieuwing

Grote publiek-private projecten zoals Tour en Taxi's of Abatan kunnen motoren zijn voor verandering in de zone. Zij hebben een lokale en bovenlokale uitstraling en zetten deze wijken terug op de kaart. De realisatie van een dergelijk projecten zet een dynamiek op gang die ook gunstig is of kan zijn voor de betrokken wijk. Een belangrijke voorwaarde voor een geslaagde inplanting van deze projecten in het weefsel van een wijk is de mate waarin het project rekening houdt en inspeelt op de behoefte van de wijk door bijvoorbeeld het voorzien van sociale huisvesting, toegankelijkheid van de groene ruimtes, het inplanten van sociale voorzieningen als een crèche,… Niet alle projecten scoren hier even goed. Bij publieke investeringen kunnen garanties worden ingebouwd voor de wijk.

Een netwerk van plekken met een culturele en creatieve dynamiek doorkruist de PIZ. Maar niet de hele zone geniet van deze dynamiek en slechts een deel van de inwoners voelen zich deel van deze dynamiek. Bewoners van bijvoorbeeld het Hertoginnenplein hebben niet het gevoel dat ze deel uitmaken van 'een creatieve zone'. De modesector

---

[4] http://www.polfed-fedpol.be/crim/crim_statistieken/stat_2010_trim1_nl.php

[5] In de periode 2000 - 2010 daalde het aantal misdrijven van 41.106 in het eerste kwartaal van 2000 tot 39.569 in 2010. In het eerste kwartaal van 2010 was de daling in Sint-Jans-Molenbeek (-6,6 procent), in Sint-Joost-ten-Node (-16,1 procent) en vooral Brussel-stad (-25,8 procent) vooral toe te schrijven aan de grote(re) coöperatie en 'zelfbescherming' van de bevolking die in rust wil leven, ondersteund en geholpen door het beleid en de politiediensten. De evolutie in Anderlecht (+8,3 procent) is het gevolg van de 'nul-tolerantieaanpak' met een verhoging van de geregistreerde criminele feiten.

zoals die zich ontwikkelt rond de Dansaertstraat is nauwelijks toegankelijk voor mensen uit Molenbeek of Schaarbeek.

Voor de creatie van tewerkstelling speelt de creatieve sector een beperkte rol (2%). Maar waar de creatieve sector zich vestigt, is het vaak een motor voor ontwikkelingen en een eerste stap in een veranderingsproces. De toestroom van creatieve bedrijven op een aantal plekken in de PIZ is geen onverhoopt succesverhaal. De afstand tussen de bedrijfjes en de leefwereld van de meerderheid van wijkbewoners uit de PIZ is groot, soms onoverbrugbaar. Een aantal van de bedrijfjes sluiten ontgoocheld de deuren na een aantal jaar hopeloos proberen om zich in te passen in de buurt. De onveiligheid in de wijken is een vaak vermelde reden.

Investeren in de lokale economie

De lokale economie betekent voor de PIZ vooral de ontwikkeling van kleine bedrijven, geënt op plaatselijke overlevingsstrategieën. Zij komen tegemoet aan de lokale behoeften en richten zich met uitzondering voor een aantal lokale grotere winkelstraten tot een wijkgebonden en weinig koopkrachtig publiek. Er is weinig variatie in het aanbod. De handelsactiviteiten situeren zich in kwetsbare sectoren met weinig perspectieven en zijn onderhevig aan sterke onderlinge concurrentie. Er is in de PIZ aanzienlijke tewerkstelling in de informele sector zoals de autohandel, straatverkoop, zwartwerk, enz.. Investeren in de lokale economie betekent meer opleiding en vorming en verder diversifiëren en kwaliteitsverbetering van het aanbod.

Investeren in duurzame ontwikkeling

Voor de ondernemingen in de zone kan duurzame ontwikkeling nieuwe niches creëren. In de sector van de recyclage en afvalverwerking liggen in een grootstad als Brussel kansen te over. De sector van de duurzame ontwikkeling zorgt voor nieuwe producten en voor werk voor laaggeschoolden uit de zone. Er ontstaat een win-win situatie voor buurt en bewoners. In het kader van het EFRO project werkt Brussels Sustainable Economy volop aan de ontwikkeling van nieuwe projecten. De gronden die gelegen zijn langs het kanaal zijn uiterst geschikt als vestiging voor een duurzame economie. Ook voor duurzaam bouwen liggen volop kansen te rapen. Bovendien zijn de arbeidskwalificaties/technische vereisten voor tewerkstelling in die sector niet hoog en is sociale tewerkstelling mogelijk.

Investeren in jongeren, opleiding en vorming

Jongeren in de PIZ zitten nog al te vaak opgesloten in hun monoculturele omgeving. De meeste scholen en opleidingscentra in de wijken beantwoorden te weinig aan de noden. De kwaliteit van het geboden onderwijs is onvoldoende om goede kansen op tewerkstelling te creëren. In 2009 verlieten 29 % van de jongens tussen 18 en 24 de school zonder diploma. De problemen zijn gekend : jongerenwerkloosheid, hoge schooluitval, teveel zittenblijvers, veel anderstaligen met taalachterstand, grote

concurrentieverschillen tussen de scholen en tussen de netten onderling. Technisch en beroepsonderwijs zijn slechts derde keus terwijl er een groot tekort is op de arbeidsmarkt aan vaklui. Vele projecten binnen het kader van de EFRO subsidiering trachten hierop een antwoord te vinden en bieden een leer- en werktraject aan in aantrekkelijke sectoren voor de Brusselse markt zoals bijvoorbeeld Hotel, Toerisme of de culturele sector. Het EFRO-project 'De ondernemingszin in de Prioritaire Interventiezone stimuleren' doet een poging om via de school en opleiding en vorming de kansen van jongeren te versterken en de ondernemingsgeest te stimuleren. Andere projecten geven opleidingen in nieuwe technologieën in de sector van duurzame ontwikkeling.

Quotes

« La ZIP n'est pas le cœur mais le réservoir créative de la région. »

« Voir la ZIP et mourir. »

« Le problème, c'est que dans certains quartiers toutes les maisons sont moches… »

"De PIZ is een transitzone maar niet enkel dat. In heel wat wijken zijn de bewoners ook eigenaars van de huizen."

« ZIP à l'image de la Région? Bigarrée, inclassable? La ZIP est peut-être représentation de la RBC dans son ensemble ? (à échelle différent)

- ➔ *chômage dan toute la RBC*
- ➔ *multiculturel dans toute la RBC*
- ➔ *divers problèmes dans toute la RBC (insécurité, insalubrité, gentrification,..) »*

« Le ZIP, ça bouge. »

"Brussel heeft "l'effet village" en "l'effet de proximité"."

"De verschillende buitenlandse artiesten in residenties van Wiels hebben allemaal besloten nadien in Brussel te blijven."

Trop de « Dürum » et « Phone centers »

« Par rapport aux entreprises, le développement durable, ce n'est pas forcément évident. Exemple : une entreprise rue de l'Escaut. La commune a rendu le stationnement payant dans la rue et cette entreprise en est fort mécontente. »

« Plus que des problèmes culturels, ce sont surtout des problèmes de niveau d'éducation qui sont rencontrés pour appliquer le développement durable. »

« Quand on lie le développement durable à la création d'emplois, alors c'est gagné. »

“Creatieve sector kan “informele” creativiteit valoriseren.”

“CREATIEF zijn = trouver des solutions. Creativiteit aanwenden om dagelijkse problemen op te lossen, de stad leefbaarder te maken.”

« Le secteur culturelle devrait jouer un rôle MAIS ne peut pas régler tous les problèmes non plus ! »

« Il faut abandonner les frontières, les lignes purement illusoires. Il y a déjà trop de zones frontaliers dans cette ville. C’est surtout une zone à potentiel, jeune et entreprenante. »

« Idée des « ambassadeurs » du quartier pour donner de l’espoir aux gens et changer l’image. »

« Garder la place pour “le non-standardisé”- ca c’est une question urbanistique. »

“Van zodra je een ruimte gaat plannen, ontdoe je het al van informele activiteiten; veel informele zaken interageren op het publiek domein.”

“Opklimmen naar boven, behouden van de bestaande mogelijkheden en de aanwezige mogelijkheden benutten.”

Als laatste stap van dit proces formuleren we **kernwaarden** voor de zone. Deze kernwaarden zijn de specifieke betekenisvolle elementen die samen de merkidentiteit vormen. Het is de combinatie van deze kernwaarden die het merk (wijk en/of zone) onderscheidt van anderen. Samen met de kernwaarden worden **de gewenste kwaliteiten** opgelijst. Waaraan moet gewerkt worden? Welke kwaliteiten moet de wijk/zone verwerven in de toekomst.

Dit zijn slechts een voorlopige opsomming van de kernwaarden en gewenste kwaliteiten die voorvloeien uit de besprekingen in de 3 thematische workshops. Deze kernwaarden zullen meegenomen worden bij de algehele analyse van de zone. Het is een eerste lijst van **identiteitselementen/kernwaarden.**

Kernwaarden

- **Jong**
- **Goedkoop**
- **Divers**
- **Centraal - nabijheid**
- **Wijkleven**
- **Open toekomst**
- **Veel mogelijk**
- **Historisch patrimonium**
- **Leefbaar**
- **Dens**

Gewenste kwaliteiten

- Politieke keuze voor de duurzame ontwikkeling en de innovatie
- Goed bestuur met de nodige financiële middelen
- Duurzame stadsontwikkeling
- Degelijk onderwijs afgestemd op arbeidsmarkt
- Een sociaal woonbeleid
- Het kanaal opwaarderen
- Veilige wijken

Brabantwijk

Inleiding

Een eerste deel geven we een overzicht van het **proces**. In een tweede deel belichten wij **de thema's** die binnen de zone of wijk overheersend aanwezig zijn. **De thema's zijn beperkt tot die thema's die de bewoners in de gesprekken aangaven als karakteristieke thema's voor de wijk.** De aangebrachte thema's zijn verder geduid worden met gegevens die aangedragen worden in het bestudeerde feitenmateriaal. In het rapport is een overzicht opgenomen van een **aantal statische gegevens per wijk** in vergelijking met de gegevens voor het hele Brusselse Gewest. Er is per wijk een **samenvatting gemaakt van het kaartmateriaal** die de bewoners invulden. Op deze kaarten vulden de bewoners op welke plekken of straten zij veel komen (geel), waar zij niet graag komen (rood) of welke plekken zij mooi of aangenaam vonden (groen). De omvang van de cirkel weerspiegelt de graad van goed of afkeuring van de bewoners. D**e bijgevoegde foto's en tekeningen illustreren de werkwijze en de resultaten**. De thema's worden geïllustreerd door opmerkelijke **uitspraken** van deelnemers.

Als laatste stap formuleren we **kernwaarden** per wijk die zich op een specifieke manier tot elkaar verhouden. Deze kernwaarden zijn de specifieke betekenisvolle elementen die samen de merkidentiteit vormen. Het is de combinatie van deze kernwaarden die de wijk onderscheidt van anderen. Een kernwaarde kent een gelaagde opbouw. Een begrip of naam overkoepelt en geeft de kernwaarde aan en bestaat uit verschillende componenten:

- een functionele: feiten
- een emotionele: beleving
- een aspirationele: wensen en dromen

Samen met de kernwaarden worden **de gewenste kwaliteiten** opgelijst. Waaraan moet gewerkt worden? Welke kwaliteiten moet de wijk/zone verwerven in de toekomst.

Elke wijk wordt tot slot kort beschreven aan de hand van de aangetroffen identiteitselementen.

Proces

Op 8 februari 2011 was er een voorbereidend overleg met Emilie Haquin, adjunct preventieambtenaar van de gemeente Schaarbeek. Met haar bespraken we de verschillende wijken en de belangrijkste thema's per wijk, het imago van de wijk en het profiel van de bewoners. Op haar advies namen we contact met de verantwoordelijken van de wijkcontracten. We kozen voor de Brabantwijk en de afbakening die samenvalt met het wijkcontract Josephat, dit omwille van de aanwezigheid van de Turkse gemeenschap, de winkel- en horeca straten Brabantstraat en Haachtse Steenweg, de dagelijkse stroom pendelaars naar de ministeries in de omgeving van het Noordstation, het groot aantal hogescholen en ten slotte de prostitutie in de straten rond het Noordstation.

In Schaarbeek zijn er wijkcontracten uitgevoerd of in uitvoering voor:

- Paviljoen: 1997-2001
- Brabant – Groen: 2000-2004
- Aarschot-Vooruitgang: 2001-2005
- Jeruzalem: 2002-2006
- Prinses Elisabeth: 2004-2008
- Lehon-Kessels of Renkin: 2005-2009
- Navez Portaels: 2008-2012
- Helmet Duurzaam wijkcontract: 2010-2014
- Wijnheuvelen-Josaphat: 2011-2015

Wij kozen voor de methode van branding. Op 8 maart was er een overleg met Didier Degericx, de verantwoordelijke van de wijkantenne, en zijn collega. De kaart met de beeldbepalende elementen werd verder aangevuld en een profiel van de bewoners opgesteld. Van de verantwoordelijke van de wijkwinkel ontvingen we een lijst van mogelijke deelnemers. De rekrutering gebeurde per telefoon en mail.

Voor de brandingsessie bezochten we nogmaals de wijk en contacteerden we voor de wijk belangrijke organisaties zoals Samenlevingsopbouw, Espace P (werking rond prostitutie) en het wijkpartenariaat Brabantwijk (werking met de hogescholen in de wijk).

Aan de brandingsessie participeerden op 18 april 2011 een tiental deelnemers waaronder Turkse buurtbewoners, een studente, een lid van het wijkcomité, een handelaar en de verantwoordelijken van de wijkwinkel. Een aantal professionelen – waaronder het ATO-team – waren het klankbord voor de buurtbewoners.

Thema's

De Brabantwijk is een "gelaagde wijk". Er is de prostitutie in de Aarschotstraat en dit geeft zowel in de Aarschotstraat als in de aanpalende straten overlast. De Brabantstraat is een winkelstraat die een cliënteel bereikt uit alle Brusselse wijken, uit het hele land en zelfs uit het buitenland, de Haachstesteenweg is een horecastraat met vooral Turkse snackbars en kleine eettentjes en ten slotte doorsnijdt de Paleizenstraat de wijk. Deze straat maakt deel uit van de koninklijke route tussen het Paleis van Laken en het Paleis in Brussel.

Een typeprofiel van de bewoner is een Marokkaanse of Turkse handelaar, een uitbater van een Turkse snackbar, een student van de Hogeschool, een Turkse vrouw, nieuwkomers.

BRABANTWIJK IS EEN WIJK MET HEEL VEEL BEWEGING: PROSTITUEES EN KLANTEN, MAROKKAANSE WINKELIERS EN KLANTEN, PENDELAARS EN STUDENTEN

De Brabantwijk is een '*wijk in beweging'*: per dag kruisen naar schatting 20 000 tot 25 000 ambtenaren en studenten de wijk. Deze pendelaars leven niet in de wijk maar gebruiken de wijk. Zo ook het cliënteel van de Brabantstraat. Overdag en in het weekend is het koppen lopen, 's avonds ligt de straat er uitgestorven en troosteloos bij.

Een groot aantal nieuwkomers stranden in de wijk. Voor vele illegalen en asielzoekers is de stationsbuurt het eerste contact met België en Brussel. Het is hun plaats van aankomst.

Samenlevingsopbouw vertelt: "*Hoewel dit zich nog niet vertaalt in de cijfers, stellen we de laatste jaren een toeloop van zwart-Afrikanen (vooral uit Guinea) vast, net als een instroom van Oost-Europeanen (Polen, Bulgaren, Roemenen, Roma …)."*
Het grote aantal alleenstaande mannen bevestigt deze trend.

En tot slot de prostitutie en haar cliënteel[6]
De prostitutie speelt zich af in een 65-tal bars in de Aarschotstraat en een 20-tal vitrines die in het verlengde liggen van de straten van Sint-Joost-ten-Node. In de bars in de Aarschotstraat zijn de prostituees officieel ingeschreven als dienster. De meeste van deze vrouwen hebben een toeristenvisum waardoor ze gedurende 3 maanden in België kunnen verblijven. De meeste prostitués wonen elders in Brussel. De Schaarbeekse overheid laat de prostituees in de bars met rust, maar bestrijdt wel mogelijke netwerken van mensenhandel. Een 220 tal bezoekers per uur in de straat, zeker in het weekend,

[6] Interview Espace P ter voorbereiding van de branding sessie.

zorgen voor enorme overlast en verloop in de buurt.

HET IS EEN TURKSE WIJK, …

De Brabantwijk is een erg dichtbevolkte wijk met verschillende nationaliteiten en met een sterke aanwezigheid van de Turkse gemeenschap. De tweede belangrijkste groep zijn bewoners van Noord-Afrikaanse origine. In het rapport van Samenlevingsopbouw[7] lezen we:

"De Turkse en Marokkaanse migratie zijn twee totaal verschillende types van migratie. Beide gemeenschappen functioneren ook helemaal anders. De Turkse migratie is vooral een kettingmigratie. Mensen spoorden elkaar aan om over te komen. Op die manier is het mogelijk dat ongeveer de hele Turkse bevolking uit ons land afkomstig is uit enkele kleine stadjes in Anatoli: Emirdag en Ozbürün. De Turkse gemeenschap is een verplaatste gemeenschap, gestoeld op familie- en andere banden die al eeuwenoud zijn. Vandaar dat de sociale cohesie en controle binnen die gemeenschap groot is. De Marokkaanse gemeenschap daarentegen heeft zich hier gevormd. De Brabantwijk telt meer Turkse dan Marokkaanse migranten. De Turkse migranten kwamen aan met de trein over Duitsland. Het Noordstation was hun eerste halte in Brussel. Vandaar dat ze zich rond dit station gingen vestigen. Helaas voor hen kwamen zij te laat. De economie sputterde eind jaren '70 en velen onder hen werden werkloos. Ze bleven hier hangen in de hoop op betere tijden. Ondertussen hadden velen ook vrouw en kinderen laten overbrengen. Het werd stilaan duidelijk dat hun toekomst hier lag. Velen realiseerden zich dat een terugkeer naar het moederland er niet meer inzat. We stellen vast dat voornamelijk de Turkse bevolking meer en meer het huis waarin ze woont, opkoopt."

MET OVERLAST VOOR…

De Turkse gemeenschap klaagt over de aanwezigheid van de prostitutie en de bijhorende overlast. In hun tekening over de wijk zien we een kerk op een heuvel, verbindingen tussen allerlei gezinnen (Vlaams, Marokkaans, Turks, Bulgaars, …) en bejaarde Belgische bewoners. Maar we zien eveneens een zwarte wolk als metafoor voor wat men liever niet zou hebben zoals criminaliteit en prostitutie. Volgens de verantwoordelijke van Espace P zijn de bewoners niet bereid om te praten over de prostitutie. Velen wensen dat de prostitutie hier verdwijnt.

De oudere Belgische bewoners klagen over de jongeren, het lawaai, het verkeer, het nachtlawaai,.. In de Brabantwijk is bijna 50 % van de bevolking jonger dan 25 jaar. In de wijk wonen relatief weinig inwoners ouder dan 60 jaar. Woningen worden vaak bevolkt door samengestelde gezinnen. Eens getrouwd blijven de kinderen bij vader en moeder

[7] Gezondheidsportret "De Brabantwijk beweegt", september 2008. Samenlevingsopbow Brussel

wonen of de ouders trekken in bij de kinderen.[8] De gezinnen gebruiken de publieke ruimte, de straat als ontmoetingsplaats. "*Zij leven zoals in Turkije en houden geen rekening met ons. De autostoeten door de straten als er weer iemand trouwt. De kinderen laat op straat in de zomer, onverdraaglijk."*

En alle bewoners klagen over het sluikstorten, het zwerfvuil, … Uit de enquête "De kunst van het samenleven" blijkt dat het gebrek aan openbare netheid voor zowel bewoners als gebruikers een negatief punt blijft. Bewoners klagen vooral over hondenpoep, sluikstort en stank van wildplassers.[9]

DE BRABANTWIJK IS EEN COMPLETE WIJK.

Uit de tekeningen en gesprekken met de bewoners blijkt dat de wijk een complete wijk is. Alles is aanwezig : werk, woningen, winkels, maatschappelijke voorzieningen, hoewel soms van beperkte kwaliteit. **Het is een wijk die fysiek in lagen is opgebouwd**. Dat maakt de wijk volgens de bewoners aantrekkelijk. Voorbeeld daarvan is het nieuwe dwarspark dat zich van boven naar beneden slingert. De bewoners geven aan dat er **verschillende, fysiek van elkaar gescheiden woon- en werkmilieus** bestaan in de wijk die bijdraagt aan de fysieke scheiding van de verschillende gemeenschappen en groepen in de wijk. De prostitutie bevindt zich onder aan de heuvel, daar vlak boven in de tussenliggende straatjes wonen de van oudsher Belgen, starters etc, vervolgens komt de Brabantstraat met de Marokkaanse winkels, wat verder naar boven een mengeling van nationaliteiten dan de kantoren, vervolgens de Turkse gemeenschap en even verder op de middengroepen.

[8] Huishoudens en inwoners van de Brabantwijk naar gezinsgrootte in 2000 (bron: Cosmopolis, verwerking Limiet Limite)

[9] Enquête "De kunst van het samenleven.", Samenlevingsopbouw Brussel vzw, Pléiade Nord, asbl Espace P, 2006

Overzichtskaart

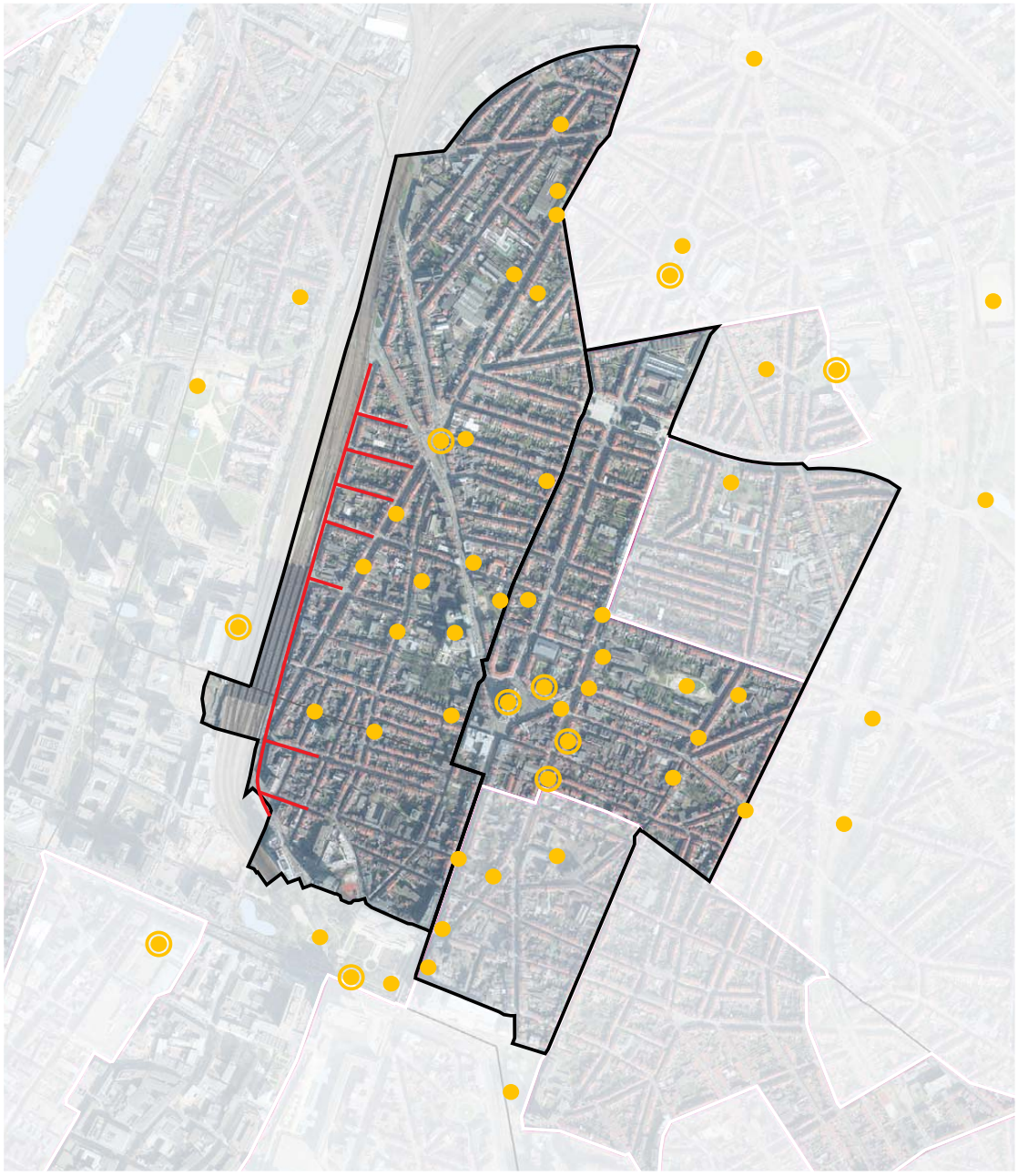

Kaart: Brabantwijk - Haachtsesteenweg
Carte: Quartier Brabat - Chaussée de Haecht

Wijk in cijfers

De cijfers in de tabel verwijzen naar de volgende referentiejaren: huishoudens -2006, eigendom - 2001, leeftijdsstructuur - 2008, inkomens – 2003, nationaliteit - 2006, activiteitsgraad – 2007.

Huishoudens	**BRABANTWIJK**	**NOORDWIJK**	**Gemiddelde BHG**
Aandeel koppels met kinderen (%)	30	26,07	20,91
Gemiddelde grootte van de huishoudens ()	2,52	2,38	2,05
Eigendom	**BRABANTWIJK**	**NOORDWIJK**	**Gemiddelde BHG**
Aandeel woningen bewoond door de eigenaar (%)	36,71	28,32	41,45
Aandeel woningen verhuurd door particulieren (%)	78,15	49,27	72,82
Leeftijd	**BRABANTWIJK**	**NOORDWIJK**	**Gemiddelde BHG**
Gemiddelde leeftijd (jaar)	31,41	32,03	37,61
Inkomens	**BRABANTWIJK**	**NOORDWIJK**	**Gemiddelde BHG**
Gemiddeld inkomen per inwoner (euro)	5652,74	5922,23	10722,83
Nationaliteit	**BRABANTWIJK**	**NOORDWIJK**	**Gemiddelde BHG**
Aandeel van Europa van 15 (zonder België) (%)	6,54	7,97	14,29
Aandeel uit Noord-Afrika (%)	11,16	8,81	4,38
Aandeel uit Turkije (%)	8,14	6,53	1,07
Aandeel vreemdelingen (%)	33,46	31,33	26,82
Activiteitsgraad	**BRABANTWIJK**	**NOORDWIJK**	**Gemiddelde BHG**
Werkloosheidgraad (%)	36,57	35,33	20,7
Werkloosheidsgraad bij jongeren (%)	46,46	44,98	35,25

Quotes

“De ouders vonden het vooral belangrijk dat hun kinderen gelukkig zijn, het maken, studeren en werk vinden.”

“Er zijn hier slechte scholen met slechte leraars, weinig materiaal en plaats tekort.”

“Kinderen moet je begeleiden, hen op de hielen zitten, samen activiteiten doen en erop toezien met wie hun kinderen omgaan.”

“De buurt moet mooier en groener worden.”

De prostitutie dat is wat onze wijk lelijk maakt want wonen doe ik hier graag.”

Kernwaarden

Levendig

Mobiel zijn

Op zichzelf zijn

Trots

Handig

Kernwaarden	Levendig	Mobiel zijn	Op zichzelf	Trots	Handig
Functie	Handel drijven	Aankomen Vertrekken	In eigen milieu zijn	Reputatie ombuigen	Handigheid ontwikkelen om met elkaar om te gaan
Emotie	Zelfrealisatie	Erbij zijn, vluchten, vooruitkomen	Thuis voelen	Eigenwaarde	Overleven
Streven	Rekening houden met andere leefstijlen	Voorkomen turbulentie	Meer open naar anderen	Trots versterken en uitdragen	Vreedzame co-existentie

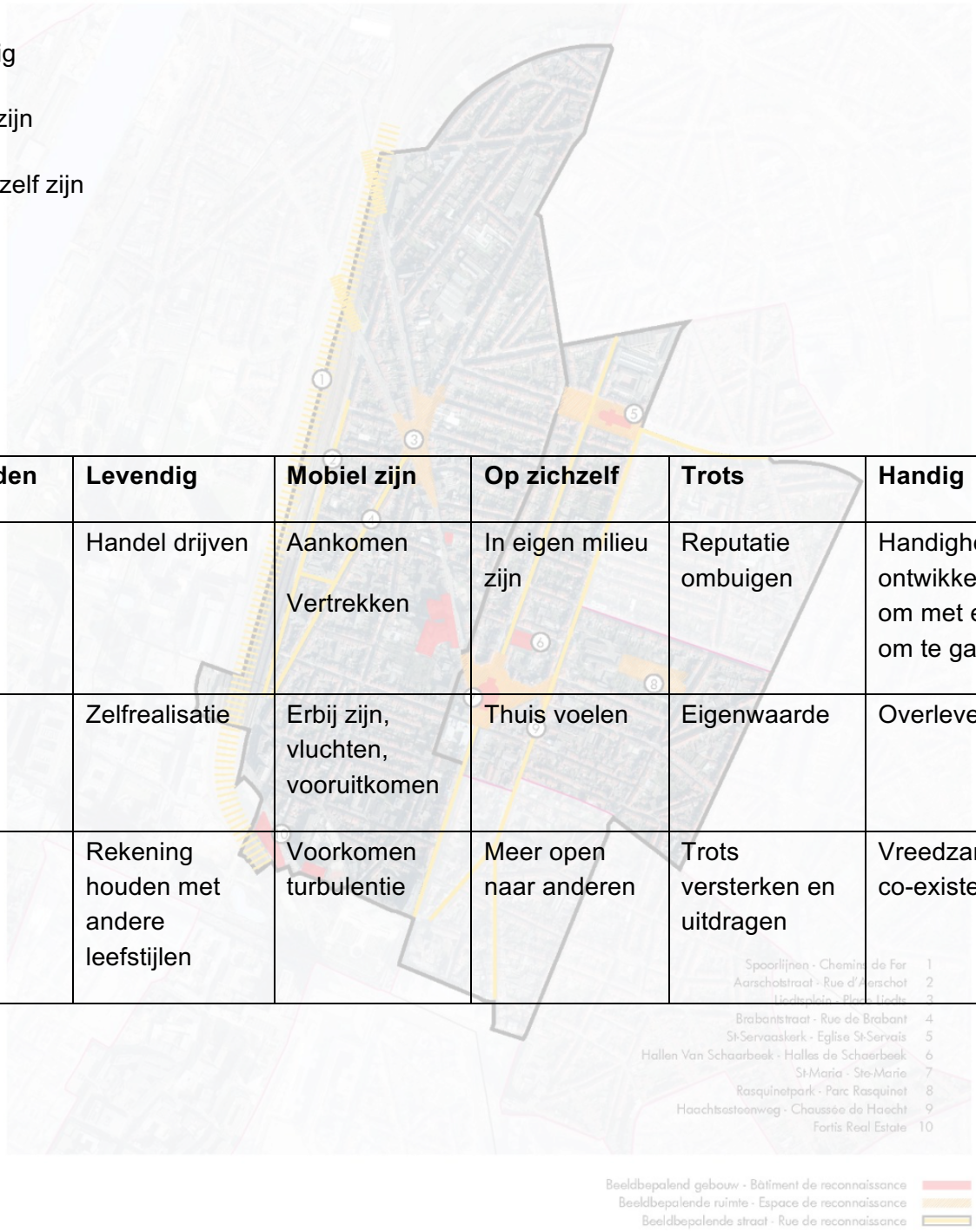

Kaart: Brabantwijk - Haachtsesteenweg
Carte: Quartier Brabat - Chaussée de Haecht

Besluit

De Brabantwijk is een beweeglijke wijk. Een buurt in beweging. Vele verschillende gemeenschappen, groepen leven naast elkaar. Het is een buurt waar volgens de bewoners gemeenschap gevormd wordt.

Een complete wijk waar de dagelijkse instroom van bezoekers de wijk levendig houdt. Belangrijk is erop te waken dat deze beweging de leefbaarheid van de wijk voor de bewoners niet in gedrang brengt.

Schaerbeek
Schaerbeek
Sint-Joost-ten-Node

Liedekerke wijk[10]Sint-Joost-ten-Noode

Inleiding

Een eerste deel geven we een overzicht van het **proces**.In een tweede deel belichten wij **de thema's** die binnen de zone of wijk overheersend aanwezig zijn. **De thema's zijn beperkt tot die thema's die de bewoners in de gesprekken aangaven als karakteristieke thema's voor de wijk.** De aangebrachte thema's zijn verder geduid worden met gegevens die aangedragen worden in het bestudeerde feitenmateriaal. In het rapport is een overzicht opgenomen van een **aantal statische gegevens per wijk** in vergelijking met de gegevens voor het hele Brusselse Gewest. Er is per wijk een **samenvatting gemaakt van het kaartmateriaal** die de bewoners invulden. Op deze kaarten vulden de bewoners op welke plekken of straten zij veel komen (geel), waar zij niet graag komen (rood) of welke plekken zij mooi of aangenaam vonden (groen). De omvang van de cirkel weerspiegelt de graad van goed of afkeuring van de bewoners. D**e bijgevoegde foto's en tekeningen illustreren de werkwijze en de resultaten**. De thema's worden geïllustreerd door opmerkelijke **uitspraken** van deelnemers.

Als laatste stap formuleren we **kernwaarden** per wijk die zich op een specifieke manier tot elkaar verhouden. Deze kernwaarden zijn de specifieke betekenisvolle elementen die samen de merkidentiteit vormen. Het is de combinatie van deze kernwaarden die de wijk onderscheidt van anderen. Een kernwaarde kent een gelaagde opbouw. Een begrip of naam overkoepelt en geeft de kernwaarde aan en bestaat uit verschillende componenten:

- een functionele: feiten
- een emotionele: beleving
- een aspirationele: wensen en dromen

Samen met de kernwaarden worden **de gewenste kwaliteiten** opgelijst. Waaraan moet gewerkt worden? Welke kwaliteiten moet de wijk/zone verwerven in de toekomst.

Elke wijk wordt tot slot kort beschreven aan de hand van de aangetroffen identiteitselementen.

[10] De afbakening van de wijk valt samen met het wijkcontract Liedekerke

Proces

Op 10 februari 2011 vond de eerste vergadering plaats met de gemeentelijke verantwoordelijken voor respectievelijk stadsontwikkeling en wijkcontracten. We ontvingen van de gemeente een uitgebreide bibliografielijst: "*Documentation sur Saint Josse Ten Noode*". We bespraken de verschillende wijken en de belangrijkste thema's per wijk, het imago van de wijk en het profiel van de bewoners. De deelnemers ontvingen een vragenlijst (in de bijlage) en de kaart met de belangrijkste beeldbepalende gebouwen van de wijk werd verder aangevuld.

Sint Joost kent bij benadering een vijftal wijken. Er zijn wijkcontracten uitgevoerd of in uitvoering voor:

- Houwaert –Bossuet (1999-2003)
- Groenstraat (2000-2004)
- Delhaye square (2001-2005)
- Meridien de Bruxelles (2006-2010)
- Liedekerke (2010-2014)

We kozen voor **Liedekerke** wijk omdat de problematiek van de gemeente zich hier het duidelijkst weerspiegelt. Op 16 maart hadden wij een bespreking met de coördinator van het wijkcontract Centrumwijk Tue Trinh Le. Zij bezorgde ons een lijst van contactpersonen en samen verkenden we de wijk. Op aanraden van de wijkcomités uit de buurt organiseerden we een stand in een buurtpark. Kinderen maakten tekeningen en bezoekers vulden een vragenlijst in. Bewoners duidden op een kaart hun meest of minst favoriete plekken aan. Sommige bezoekers waren vooraf met mail en telefoon uitgenodigd, we interviewden die namiddag 17 personen.

Thema's

De wijkcoördinator beschrijft de **Liedekerke wijk** als een multiculturele, dichtbevolkte wijk. Gebrek aan respect voor elkaar en het ontbreken van netheid worden als de belangrijkste samenlevingsproblemen vermeld. De wijk kent een jonge multiculturele bevolking, waarvan velen op zoek zijn naar werk.

DE SLECHTE CIJFERS

Sint-Joost-ten-Noode ligt ingesloten tussen de kleine ring en de Leuvensesteenweg. De buitenranden van de gemeente bestaan hoofdzakelijk uit kantoren. Smalle, steile en onaantrekkelijke straatjes vormen de link naar het Noordstation. Sint Joost ten Noode is de **kleinste en dichtstbevolkte** gemeente van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, gelegen op een steenworp van het stadscentrum. Zij kent de **jongste bevolking, het hoogste aantal verschillende nationaliteiten en het laagste fiscale inkomen van het Gewest.**[11]

De cijfers zijn verontrustend. In Sint-Joost-ten-Noode heeft minder dan de helft van de bewoners in de leeftijdsgroep 25 – 40 jaar een baan. De gemeentelijke werkloosheid ligt ver boven het gewestelijk gemiddelde. Een groot deel van de bevolking leeft van een leefloon of vervangingsinkomen. Meer dan de helft van de kinderen groeit op in gezinnen zonder inkomen uit arbeid, vaak gezinnen met jonge alleenstaande moeders of zeer grote gezinnen.

De schoolgaande jeugd volgt vooral technisch of beroepsonderwijs. Er is meer **schoolachterstand** in Sint-Joost-ten-Noode dan in het Brussels Gewest, waar de toestand al verre van rooskleurig is.

"Ik heb drie kinderen," vertelt een buurtbewoner. "*De scholen hier zijn niet goed, de leraars lijken ongemotiveerd. Dit zorgt ervoor dat de jongeren geen goede opleiding genieten. De opleiding is de basis voor een goed leven. Kinderen moeten de kans krijgen om zaken te zien, om uitstappen te doen met hun school, op excursie te gaan en dergelijke."* Een andere moeder vertelt ons "*dat de jongeren niet meer naar school gaan als ze 15 jaar zijn, maar niemand zit achter hun veren. Hun ouders trekken zich er niet veel van aan maar weten het soms gewoon niet omdat de school er ook niet veel aan doet. Wanneer de school de jongeren beter motiveert en meer kan interesseren, zullen ze ook langer naar school gaan. Maar ook hier hebben wij ouders een belangrijke rol door te zeggen dat de school belangrijk is."*

[11] Gemeentelijke website www.stjosse.irisnet.be 2011

De Liedekerke wijk heeft het **oudste gebouwenbestand** van het Gewest[12]. Drie vierde van de woningen dateert van voor 1961. De woningen zijn weinig comfortabel, in vele huizen ontbreekt een badkamer of centrale verwarming en de leefoppervlakte is erg krap voor de grote gezinnen. 73% van de huishoudens woont in een appartement en beschikt niet over een tuin. Kinderen en jongeren leven op straat.

"De straat is soms belangrijker voor de kinderen dan de school. Daar groeien ze op. Ze trekken naar het cybercafé, dan naar de bar op de hoek van de straat en een aantal eindigen als boefjes en dealers. Er zijn in de wijk niet genoeg jongere begeleiders die iets met die jonge gasten kunnen aanvangen."

Samenleven met velen op een zeer beperkte oppervlakte, de dichtstbevolkte wijk van het gewest, veroorzaakt een reeks van problemen*. "We zijn met velen en dat voel je. Je vindt geen parkeerplaats, er is altijd veel lawaai op straat tot in de vroege uurtjes, te weinig parkjes, te weinig groen."*

OUDE EN NIEUWE MIGRATIE, EEN MULTICULTURELE SMELTKROES

Een derde van de inwoners van Sint-Joost is niet van Belgische nationaliteit. Sint-Joost is het historische centrum van de Turkse gemeenschap en telt een grote Maghrebijnse gemeenschap. De laatste jaren vestigden zich veel burgers uit het voormalige Oostblok in Sint-Joost: Polen, Roemenen, Bulgaren. Ieder jaar komen er ongeveer 3 000 nieuwkomers bij (op een bevolking van 27 000 inwoners), maar jaarlijks verlaten evenveel mensen de gemeente. In Sint-Joost wonen 153 nationaliteiten, goed voor 60 talen. Er is een grote etnische en sociale mix. Op de website van de gemeente lezen we: *In Sint-Joost komen Europese ambtenaren mekaar tegen, bohemiens en kunstenaars, mensen zonder papieren en daklozen, echte Belgen die de gemeente voor geen geld zouden verlaten, jongeren die er zich installeren als ze aan het begin staan van hun carrière en er zich vast wortelen als hun financiële toestand verbetert, nieuwkomers van overal ter wereld.*

DICHTBIJ

Even buiten de Liedekerke wijk ligt de Leuvense steenweg, een verkeersader en een drukke winkelstraat die de wijk begrenst. *De wijk heeft een bloeiende middenstand. Tientallen winkels kleuren de wijk exotisch. Tel daarbij het gastronomisch aanbod en de markt op donderdag. Het is hier lekker wonen. Met de wereld aan je voordeur.* En dit trekt bewoners en bezoekers aan.

---

[12] De standaard, 16 maart 2011

De Liedekerke wijk is een wijk op mensenmaat nabij het Brusselse stadscentrum, met voorzieningen bereikbaar op loopafstand. De meerderheid van de inwoners willen of kunnen zich geen auto veroorloven (57% heeft geen auto13).

Ik ga te voet naar mijn werk, doe mij boodschappen te voet, …. zegt een buurtbewoner die reeds 20 jaar in de wijk woont. Deze wijk is een goede wijk voor ons, Turkse vrouwen, alles op loopafstand dichtbij.

Sint-Joost en de Liedekerke wijk heeft haar imago tegen. In de pers verschijnen horrorverhalen over de leefbaarheid in de wijk. *Sint-Joost heeft vaak een negatief imago, wordt in één adem genoemd met Molenbeek, maar deze vergelijking gaat niet op*, zegt meer dan één bewoner. Als je de bewoners uit de wijk de vraag stelt naar hun minst favoriete plaats is het antwoord Molenbeek.

De buitenwereld denkt vaak in clichés over Sint Joost. Nochtans wonen veel mensen hier graag. Jonge mensen worden aangetrokken door de goedkope woningen. *"Wij gaan niet weg, integendeel. Ik kwam hier terecht op zoek naar een goedkoop huurwoning. Na een jaar geproefd te hebben van de sfeer wil ik en mijn vrouw hier een woning kopen. Deze gemeente kruipt onder je vel. Je begint ervan te houden. Mijn vrienden verklaarden mij gek. Ze kwamen niet op bezoek, durfden niet."*

ONVEILIG?

Onze gesprekspartners erkennen dat er problemen zijn met veiligheid. Zo zijn er de afgelopen jaren enkele moorden gepleegd in de Josaphatstraat. Maar dat waren geen mensen van de wijk, het is een probleem dat van buiten komt zeggen de bewoners. *Als we dan al te maken krijgen met agressie, dan is het vooral verbaal. Twee buurvrouwen kregen lelijke opmerkingen naar hun hoofd geslingerd door een stel jongeren. Onaangenaam maar ook niet meer dan dat. Ik kom gerust 's avonds buiten."*

In amper twee jaar tijd is de criminaliteit in de Brusselse politiezone Noord, met de gemeenten Schaarbeek, Evere en Sint-Joost-ten-Node, gedaald met meer dan een kwart. In Sint-Joost-ten-Noode is er een daling van 10%.[14]

SOCIALE EN CULTURELE TROEVEN

De Liedekerke wijk is een gastvrije wijk, zo bevestigen de bewoners*, een klein stukje stad waar de dorpsmentaliteit ervoor zorgt dat men mekaar kent.* De kinderen spelen op straat. De oudere mensen groeten en zitten in hun stoel buiten op de stoep. En hoewel het contact beperkt is, vinden de meest bewoners dat de relatie met de buren goed is.

---

[13] Gemeentelijke website www.stjosse.irisnet.be 2011

[14] http://www.polfed-fedpol.be/crim/crim_stat_nl.php

Een honderdtal verenigingen zijn actief op het grondgebied van de gemeente. En in de Liedekerke wijk bloeit het verenigingsleven: wijkcomités, sportverenigingen, een theaterzaal, winkeliersvereniging,…

Het multicultureel en divers karakter maakt de wijk aantrekkelijk. *Dit is een troef die we moeten uitspelen en bekend maken,* zeggen de bewoners. *Cultuur is een perfect middel om dit te bereiken; een culturele mengkroes denk maar aan de Kruidtuin, het Jazz Festival en Afrikaanse muziek op Sint-Joost plein, Arabische muziek op het Houwaertplein, enz.*

BEWONERS ZIEN EN VOELEN VOORUITGANG.

Geïnterviewden zien vooruitgang. De leefbaarheid gaat erop vooruit. Ze verwijzen naar de *herinrichting van de metro, de heraanleg van het openbaar domein, een aantal kleinere parken…*

De belangrijkste kritiek bij alle bewoners blijft het gebrek aan netheid, het sluikstorten. *De straten liggen er vuil bij. Daar moet nog heel wat gebeuren om burgers zover te krijgen dat ze respect hebben voor straten en pleinen. Een aantal families trokken weg omdat ze de vuile straten beu zijn.*

Overzichtskaart

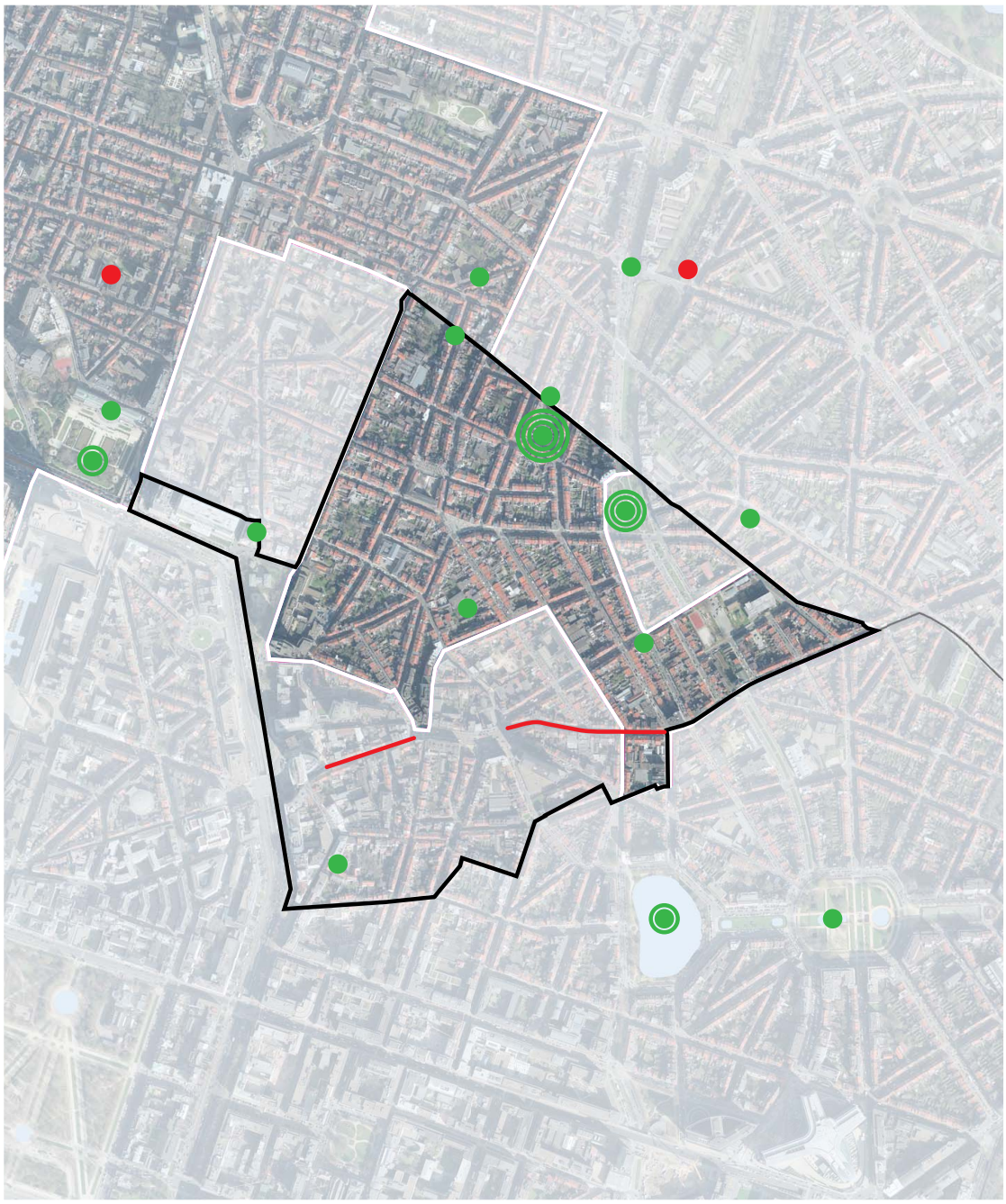

Ruimtes die positief ervaren worden - Lieux appréciés/attractifs
Ruimtes die negatief ervaren worden - Lieux non appréciés/non attractrifs
Ruimtes waar mensen veel komen - Lieux le plus fréquentés

Kaart: Sint-Joost Centrum
Carte: Saint-Josse Centre

Wijk in cijfers

De cijfers in de tabel verwijzen naar de volgende referentiejaren: huishoudens -2006, eigendom - 2001, leeftijdsstructuur - 2008, inkomens – 2003, nationaliteit - 2006, activiteitsgraad – 2007.

Huishoudens	**SINT-JOOST CENTRUM**	**Gemiddelde BHG**
Aandeel koppels met kinderen (%)	22,67	20,91
Gemiddelde grootte van de huishoudens ()	2,2	2,05
Eigendom	**SINT-JOOST CENTRUM**	**Gemiddelde BHG**
Aandeel woningen bewoond door de eigenaar (%)	34,8	41,45
Aandeel woningen verhuurd door particulieren (%)	80,24	72,82
Leeftijd	**SINT-JOOST CENTRUM**	**Gemiddelde BHG**
Gemiddelde leeftijd (jaar)	32,59	37,61
Inkomens	**SINT-JOOST CENTRUM**	**Gemiddelde BHG**
Gemiddeld inkomen per inwoner (euro)	6532,74	10722,83
Nationaliteit	**SINT-JOOST CENTRUM**	**Gemiddelde BHG**
Aandeel van Europa van 15 (zonder België) (%)	8,9	14,29
Aandeel uit Noord-Afrika (%)	7,03	4,38
Aandeel uit Turkije (%)	6,28	1,07
Aandeel vreemdelingen (%)	32,79	26,82
Activiteitsgraad	**SINT-JOOST CENTRUM**	**Gemiddelde BHG**
Werkloosheidgraad (%)	32,8	20,7
Werkloosheidsgraad bij jongeren (%)	44,22	35,25

Quotes

"*Als ik een Belg op straat tegenkom, meestal kennen we mekaar*"

"Saint-Josse, c'est Vivant – Passionant – culturel – gastronomique"

"Al etend kan je de wereld rond reizen."

"Hier kom je mooie herenwoningen en prachtige straten en pleintjes tegen"

"The secret garden of Brussels"

"Il est arrivé par hasard car il y avait une possibilité de location pas trop cher, a déménagé depuis 1 ans pour acheter toujours dans le quartier"

"Mes amis ne voulaient pas venir les voir au debut"

"Ik ben opgegroeid in een dorp, de stad is wel druk, er is meer nood aan kalme rustige plekken, ruimte voor de kinderen om te spelen en dat hebben we hier nodig"

“Ik vergelijk mijn wijk met een groen muntblad.”

“Het is een goede wijk voor onze vrouwen, ze kunnen te voet boodschappen doen; er zijn heel wat kruideniers op loopafstand.”

“Elle n'a jamais eu des problemes de violence elle meme mais deux voisines ont été agrésséees verbalement”

“In de wijk leven we met verschillende nationaliteiten en we leven allemaal goed samen. De laatste tijd zijn er steeds meer mensen uit het voormalige Oostblok die in de wijk komen wonen.”

“De opgebroken straten over in onze wijk zijn positief, omdat er gewerkt wordt aan en in de wijk. We gaan er elke dag op vooruit.”

“Zelf zou ik niet uit deze wijk weg willen gaan. Ik ben hier opgegroeid en ken hier veel mensen. Maar voor mijn kinderen zou ik wel verhuizen als ik er de kans voor kreeg. Dan zou ik mijn kinderen naar een betere school kunnen sturen en Nederlands laten leren.”

Gewenste kwaliteiten

- Duurzaam ingerichte openbare ruimte, groene zones,
- Nette wijk
- Goede woningen
- Duurzame mobiliteit
- Goede scholen
- Goede voorzieningen
- Meer parkeerplaatsen

Kernwaarden

- Klein
- Variatie
- Nabijheid
- Samenleven
- Geborgen
- Cultureel
- Druk geanimeerd
- Gastronomisch

- Vol
- Commercieel
- Divers
- Verrassend
- Vuil

Verrassend	Tolerant	Authentiek	Dens
Divers	Divers	Eigen	Te weinig groen
Gastronomisch	Volks	Geanimeerd	Vuil
Cultureel	Samenleven	Nabij	Vol
Variatie	Vreedzaam	Klein	Druk

Kernwaarden	**Verrassend**	**Authentiek**	**Dens**	**Tolerant**
Functioneel	Houd de ogen open	Anders dan anderen	Rekening houden met anderen	Respect voor de anderen
Emotioneel	Maakt blij	Eigenwaarde	Nervositeit	Vreedzaam
Streven	Positief Verrassend blijven	Geen vervlakking	Groen en rust inbouwen Netheid nodig	Samenleven in eigenheid met velen

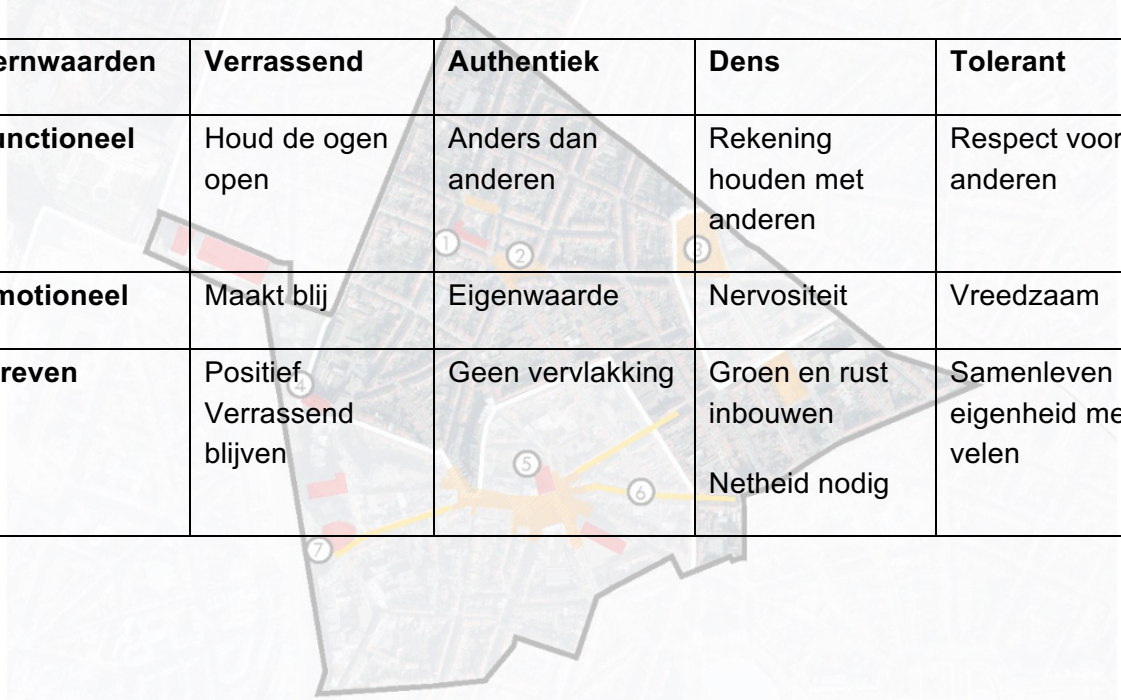

Besluit

Sint-Joost kan een nieuwe troef voor de PIZ worden.

Een tekst voor de nieuwe toeristische folder voor hen die juist iets anders willen zien dan de Brusselse Grote Markt.

> "*Sint Joost is een klein ongekend hoekje van Brussel waar je lekker kan eten, bereidingen uit alle hoeken van de wereld. Vrijuit shoppen in authentieke originele winkeltjes. Je slentert door de kleine heuvelachtige straatjes met hier en daar een prachtige rustige binnentuin. "En 's avonds een exotisch drankje op een van de drukke pleintjes waar een Afrikaanse band voor animatie zorgt. Het Brixton van Brussel, de multiculturele wijk bij uitstek*."

Wijk Bethlehem [15]– Wijk Sint-Antonius

Van Sint-Gillis naar Vorst

Inleiding

Een eerste deel geven we een overzicht van het **proces**. In een tweede deel belichten wij **de thema's** die binnen de zone of wijk overheersend aanwezig zijn. **De thema's zijn beperkt tot die thema's die de bewoners in de gesprekken aangaven als karakteristieke thema's voor de wijk.** De aangebrachte thema's zijn verder geduid worden met gegevens die aangedragen worden in het bestudeerde feitenmateriaal. In het rapport is een overzicht opgenomen van een **aantal statische gegevens per wijk** in vergelijking met de gegevens voor het hele Brusselse Gewest. Er is per wijk een **samenvatting gemaakt van het kaartmateriaal** die de bewoners invulden. Op deze kaarten vulden de bewoners op welke plekken of straten zij veel komen (geel), waar zij niet graag komen (rood) of welke plekken zij mooi of aangenaam vonden (groen). De omvang van de cirkel weerspiegelt de graad van goed of afkeuring van de bewoners. D**e bijgevoegde foto's en tekeningen illustreren de werkwijze en de resultaten**. De thema's worden geïllustreerd door opmerkelijke **uitspraken** van deelnemers.

Als laatste stap formuleren we **kernwaarden** per wijk die zich op een specifieke manier tot elkaar verhouden. Deze kernwaarden zijn de specifieke betekenisvolle elementen die samen de merkidentiteit vormen. Het is de combinatie van deze kernwaarden die de wijk onderscheidt van anderen. Een kernwaarde kent een gelaagde opbouw. Een begrip of naam overkoepelt en geeft de kernwaarde aan en bestaat uit verschillende componenten:

- een functionele: feiten
- een emotionele: beleving
- een aspirationele: wensen en dromen

Samen met de kernwaarden worden **de gewenste kwaliteiten** opgelijst. Waaraan moet gewerkt worden? Welke kwaliteiten moet de wijk/zone verwerven in de toekomst.

Elke wijk wordt tot slot kort beschreven aan de hand van de aangetroffen identiteitselementen.

---

[15] De afbakening van de wijk zoals opgenomen in het rapport valt samen met het wijkcontract Sint Antonius van de gemeente Vorst en het deel van Sint Gillis dat grenst aan het Zuidstation.

Proces

We voerden bij aanvang meerdere gesprekken met sleutelfiguren in Vorst en Sint Gillis, wat ons toeliet om op een verantwoorde wijze te kiezen voor een wijk, die beide gemeenten beslaat.

SINT GILLIS

Een eerste vergadering vond plaats op 16 februari 2011. We overlegden met Mevr. David, zij is gemeentelijk verantwoordelijke en coördinator stadsvernieuwing en subsidiedossiers. Medewerkers die actief zijn voor de verschillende wijkcontracten en van de verschillende wijkantennes namen deel aan het overleg. De verschillende wijken en de belangrijkste wijkthema's kwamen hierbij aan bod, even als het imago van de wijk en het profiel van de bewoners. De deelnemers vulden voor elke wijk een vragenlijst in en onze kaart met de belangrijkste beeldbepalende gebouwen werd verder aangevuld. Uit de ingevulde vragenlijst blijkt dat het deel van Sint-Gillis dat deel uit maakt van de PIZ een zevental wijken telt. **Er zijn wijkcontracten uitgevoerd of in uitvoering voor:**

- Bareel - Bethlehem - Sint-Gilliskerk: 1994-1998
- Th. Verhaegen: 2001-2005
- Metaal – Munt: 2003-2007
- Fontainas: 2007 - 2011
- Park – Alsemberg: 2009 – 2013

De gemeente stelde voor om eventueel de wijk die grenst aan Vorst nader te bekijken. Dit sloot goed aan bij ons idee om de twee gemeenten samen te betrekken bij dezelfde oefening. Op 31 maart 2011 spraken we met Khalid Mansourie, coördinator van de wijkantenne Bethlehem. Hij engageerde zich om burgers uit de betrokken straten te werven.

VORST

Pierre Verbruggen, gemeentelijk verantwoordelijke voor economische expansie, nam het initiatief voor een eerste overleg en nodigde hiervoor de coördinatoren van beide wijkcontracten uit. Twee wijken uit de PIZ liggen op grondgebied van de gemeente Vorst. Er zijn wijkcontracten uitgevoerd of in uitvoering voor:

- Wielemans: 1994-1998
- Sint Denijs: 2006 – 2010
- Sint Antonius: 2008-2012
- Vroegegroenten-Luttebrug: 2009-2013

Met Karim Chetioui, coördinator van het wijkcontract, en het team van ATO verkenden we de wijk en legden we contacten met de verantwoordelijke van het wijkhuis en

plaatselijke verenigingen. We ontmoetten de coördinator van de woningcel, een lokale antenne voor wonen. Op een werkvergadering van het wijkcontract Sint-Antonius stelden wij het project voor aan de aanwezige verenigingen (wijkhuis, jongerenhuis, ...) en vroegen we hun ondersteuning voor de rekrutering van geschikte deelnemers aan de workshops. Bewoners werden nadien telefonisch en via mail uitgenodigd voor een avondvergadering op 17 mei in het wijkhuis Sint-Antonius. Om ook de groep nieuwkomers (transit) te bereiken vroegen we tijdens de permanentie van de woningcel aan de bezoekers om een vragenlijst in te vullen en op een kaart de plekken aan te duiden die hun voorkeur of afkeur wegdragen. Op deze wijze bereikten we ongeveer 25 personen van Afrikaanse, Braziliaanse, Noord-Afrikaanse, Belgische en Franse origine.

Thema's

Er zijn grote gelijkenissen tussen het deel van de wijk dat behoort tot Sint-Gillis en het deel op grondgebied Vorst. Het gaat in hoofdzaak om een transitwijk, waarbij de nabijheid van het Zuidstation bepalend is. Het tramdepot en de vele leegstaande industriepanden geven de wijk een 'doods' aanzicht. Het is een geïsoleerde en verpauperde wijk en zwerfvuil ontsiert het straatbeeld. De Merodestraat is de verbindingsas tussen beide gemeenten en loopt centraal door de wijk. Het doorsnee profiel van de bewoners is arm, jong en zonder werk. De nieuwkomers en bobo's, vinden weinig of geen aansluiting met het buurtleven. Het is een wijk met een tekort aan groene ruimten en te weinig groen in de publieke ruimte. De wijk wordt slecht bediend door het openbaar vervoer.

TRANSIT

Het is een transitwijk, een wijk die vroeger arbeiders uit zuidelijk Europa opving die werkten in de brouwerij Wielemans Ceuppens en de vele fabrieken die Vorst telde. Nu komen voornamelijk asielzoekers, migranten en gezinnen op zoek naar goedkope woningen in de wijk wonen. De wijk herbergt veel illegalen. Huisjesmelkers en 'slaap verkopers' verhuren tegen woekerprijzen onveilige, onbewoonbare huizen opgedeeld in kamers zonder enig sanitair of verwarming. Bijna alle woningen in de wijk zijn in handen van private eigenaars. Slechts 30% van de huizen is bewoond door de eigenaar. De meeste huizen worden privaat verhuurd en het aantal sociale huurwoningen is beperkt. In het dossier van het wijkcontract Sint-Antonius lezen we dat 14% van de woningen in barslechte staat zijn.

De bewoners die klacht neerleggen of hulp zoeken bij de woningcel vertelden ons over de zeer slechte staat van hun huis in de Wielemans Ceuppensstraat. *"Er liepen kakkerlakken over de muur. We hebben dat aangegeven en bijgevolg zijn we uit ons huis gezet door de eigenaar."*

Een andere bewoner klaagt dat zijn woning onbewoonbaar is verklaard. "*Schimmel op de muren, nauwelijks warm water, geen elektriciteit en geen douche.* Vroeger leefde en sliep hij op straat. Nu met vrouw en een kind kan hij niet terug naar de straat, *"zonder papieren, is er geen andere uitweg."*

De wijk is voor de meeste bewoners een tussenstation op weg naar een beter leven. Dan is het moeilijk om gemeenschap te vormen, banden te smeden.

Twee Belgische vrienden die wonen in een opvanghuis in de wijk zeggen dat de wijk hen nerveus maakt. Ze verdragen de wijk niet. Ze komen zelden buiten en hebben dus niet echt lievelingsplekjes. Vaak is het duur om verder stadinwaarts naar de film te gaan of elders een pintje te drinken dus blijven ze hier.

Een Afrikaans koppel wil hun kinderen laten opgroeien verder van Brussel, in

Drogenbos of in Hoog Vorst. Hun kinderen moeten Nederlands praten. Een Angolese politieke vluchteling woont op de Rue Williams en komt regelmatig aan het Zuidstation om er de bus of de metro te nemen. Voor de rest woont hij in de wijk, maar komt hij op weinig plaatsen, tenzij om eens naar de winkel te gaan. Hij werkt af en toe maar heeft niet veel geld omdat hij een deel opstuurt naar zijn thuisland. Een andere Afrikaanse man zegt dat hij weinig leuke plekken kent in de wijk. Daarom gaat hij vaak naar andere wijken. Deze wijk dient vooral om te wonen.

MONOCULTUUR EN MANNELIJK

"*In de wijk heb je twee soorten mensen: de blijvers en de mensen die wegtrekken*. "

Naast de 'tijdelijke' bewoners leeft in de wijk een vaste groep van Marokkaanse bewoners die bijna allemaal uit dezelfde streek komen en zelfs familiebanden hebben. "*Wij zijn van een andere streek in Marokko als de meeste van de bewoners hier dus wij hebben maar weinig contact met de mensen*." Tijdens de crisisjaren zijn daar nog eens de familieleden uit landen als Spanje en Italië bijgekomen. Zij vielen zonder werk en wilden het hier proberen. "*We noemen ze de Spanjaarden of de Italianen, maar van origine zijn het natuurlijk Marokkanen".*

Een groot deel van de bewoners van de buurt willen wel weg maar hebben de financiële middelen niet om te vertrekken. Het gemiddelde inkomen in de wijk ligt onder 15.000 € per jaar. Slechts één op de drie bewoners heeft werk. "*Wie beseft dat hij lange tijd blijft wonen in de buurt, wil ze omvormen tot een soort thuisland"* vertelt ons de coördinator van het wijkhuis. Deze bewoners sluiten zich af voor invloeden van buiten en maken van de buurt een Brusselse kopie van hun geboortestreek.

"Ik ben als vluchteling eerst opgevangen in het centrum van Brussel en het verschil is groot. Hier kijken de mensen mij met de nek aan." De bewoners blijven in de wijk en verplaatsen zich zelden naar andere wijken. Verschillende bewoners hebben nog nooit de Grote Markt gezien, laat staan naar zee geweest.

Het Sint-Antoniusplein en het Alfred Orbanplein zijn de enige publieke ruimten in de wijk. Met uitzondering van de wekelijkse marktdag is het plein één grote parkeerplaats. De banken zijn uit schrik voor vandalisme in beton gegoten en worden door de bewoners 'de graven' genoemd. Het is een plek waar veel wordt rondgehangen. De terrassen aan de rand van het plein zien er uitnodigend uit maar behoren toe aan privé clubs (vzw's). Het terras is er enkel voor de leden van de club. Het publiek bestaat uitsluitend uit **mannen** van allochtone afkomst. In de buurt van het plein vinden we kruideniers, bakkers en winkels met huishoudspullen, allemaal gericht op hetzelfde cliënteel.

Vrouwen klagen over het gebrek aan ontmoetingsplaatsen in de wijk en de scherpe sociale controle. "'*s Avonds loop ik niet langs het plein. Ik voel mij onveilig. De jongeren die samentroepen maken ons verwijten. Ik loop liever een aantal straten om*."

"*De wijk is onvoldoende ontsloten met het openbaar vervoer*", geven de bewoners aan.

De laatste jaren is er wel wat veranderd. Er zijn tal van voorzieningen geopend: een wijkhuis, een sporthal, een jongerenhuis, een vrouwenhuis. Sommige bewoners klagen dat deze voorzieningen zich slechts tot één publiek richten. *"Het jongerenhuis daar komen alleen Marokkaanse jongeren. Vroeger was er het Badhuis waar van alles georganiseerd werd en dat is opgekocht en een moskee met koranschool geworden. De feesten in het Huis der Culturen zijn gestopt na klachten uit de buurt."*

DE NIEUWKOMERS

En toch lokt het leegstaand industrieel patrimonium nieuwe mensen. *"We hebben met een aantal koppels een entrepot gekocht en volledig gerenoveerd. Er zijn weinig plekken in Brussel waar zoveel ruimte beschikbaar is en waar je nog iets dergelijks betaalbaar kan kopen. In de buurt zijn een aantal vergelijkbare projecten. Er zijn geen directe problemen, maar het is geen aangename wijk, daarvoor is de wijk te gesloten en in zich gekeerd. Op langere termijn kan een grotere mix aan mensen voor verandering zorgen"*. Een deelnemer aan de avondvergadering is een Fransman die woont in Brussel maar werkt in Parijs. *"Hier zijn de woningen ruimer en groter voor een betere prijs. Op een uur en 20 minuten sta je in het centrum van Parijs. Die tijd heb je soms nodig om van het ene uiteinde van Parijs naar het centrum te reizen."*

POSITIEVE NOOT

De buurt evolueert, maar dit vraagt tijd. Een voorbeeld : *"De Belgradostraat had een slechte reputatie, vervuiling door auto's, drugshandel. Sinds kort zijn er een aantal renovatieprojecten van start gegaan en er is een nieuwe dynamiek ontstaan."* Het sportcentrum is een ander voorbeeld van een positieve evolutie en er staan dankzij het wijkcontract nog andere zaken op til. Het Maison wordt verbouwd en uitgebreid, er komt een polyvalente zaal, kleine groene ruimtes en een crèche.

De komst van het cultuurcentrum Wiels heeft veel veranderd. Het zet de buurt op de kaart. Enkele jongeren uit de wijk zijn er tewerkgesteld. Wiels zorgt voor continuïteit in het culturele en verenigingsleven en levert tewerkstelling in de wijk. Maar de kloof tussen het aanbod van 'Wiels' en de buurt blijft groot.

Nieuwkomers en mensen die reeds jaren in de wijk wonen vermelden de nabijheid van het park van Vorst en het Parvis van Sint-Gillis als een belangrijke troef voor de wijk.

Overzichtskaart

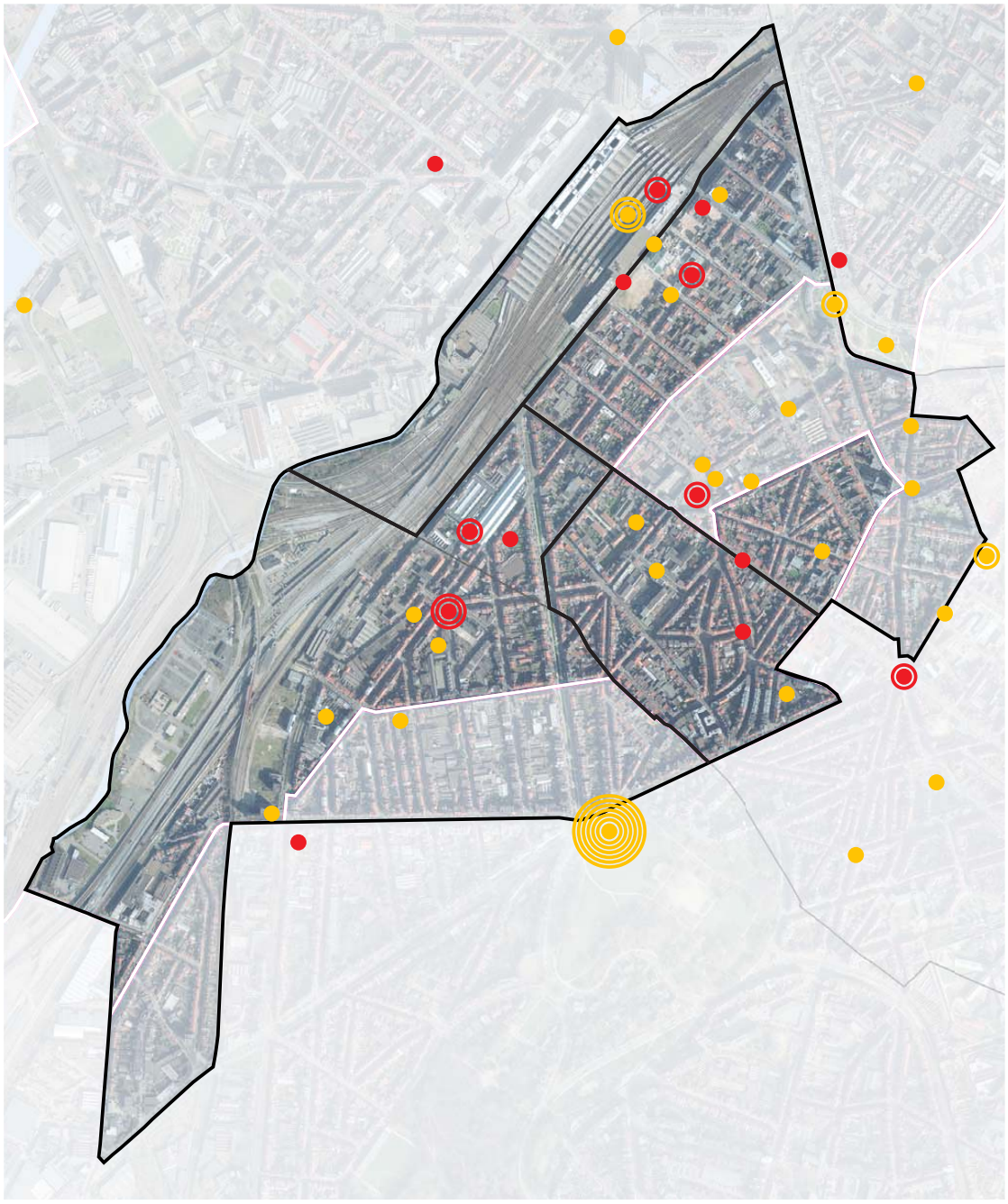

Kaart: Hallepoort - Bosnië - Laag Vorst
Carte: Porte De Hal - Bosnie - Bas Forest

Wijk in cijfers

De cijfers in de tabel verwijzen naar de volgende referentiejaren: huishoudens -2006, eigendom - 2001, leeftijdsstructuur - 2008, inkomens – 2003, nationaliteit - 2006, activiteitsgraad – 2007.

Huishoudens	**HALLEPOORT**	**LAAG VORST**	**Gemiddelde BHG**
Aandeel koppels met kinderen (%)	22,13	29,29	20,91
Gemiddelde grootte van de huishoudens ()	2,14		2,05
Eigendom	**HALLEPOORT**	**LAAG VORST**	**Gemiddelde BHG**
Aandeel woningen bewoond door de eigenaar (%)	25,14	32,58	41,45
Aandeel woningen verhuurd door particulieren (%)	70,16	87,72	72,82
Leeftijd	**HALLEPOORT**	**LAAG VORST**	**Gemiddelde BHG**
Gemiddelde leeftijd (jaar)	34,31	32,05	37,61
Inkomens	**HALLEPOORT**	**LAAG VORST**	**Gemiddelde BHG**
Gemiddeld inkomen per inwoner (euro)	6452,62	6725,05	10722,83
Nationaliteit	**HALLEPOORT**	**LAAG VORST**	**Gemiddelde BHG**
Aandeel van Europa van 15 (zonder België) (%)	23,47	16,92	14,29
Aandeel uit Noord-Afrika (%)	10,12	13,36	4,38
Aandeel uit Turkije (%)	0,65	0,29	1,07
Aandeel vreemdelingen (%)	41,93	37,21	26,82
Activiteitesgraad	**HALLEPOORT**	**LAAG VORST**	**Gemiddelde BHG**
Werkloosheidgraad (%)	30,62	30,9	20,7
Werkloosheidsgraad bij jongeren (%)	40,36	44,12	35,25

Quotes

De meeste quotes zijn in de tekst verwerkt.

"*Als ik mijn buurt zou vergelijken met een dier is dat een varken, het stinkt en het is vuil."*

"Hij heeft geen plekken waar hij graag of regelmatig komt. Zijn vrienden wonen buiten de wijk dus gaat hij daar vaak naartoe."

Gewenste kwaliteiten

- aandacht voor openbaar domein
- een toegankelijk openbaar domein
- groen
- goede scholen
- ontspanningsplekken voor vrouwen en jongeren
- een goed beleid
- een culturele mix

Kernwaarden

- Verbonden
- Dichtbij
- Jong
- Inzet
- Ingesloten
- Transit
- Tijdelijk
- Mooie architectuur
- Industrieel patrimonium
- Exclusief
- Zonder centrum
- Niet toegankelijk
- Residentieel (commercieel)
- Monocultureel
- Mannelijk
- Stenig (groen)

Stenig	Vluchtig	Eenzijdig	Vertrouwd
Architectuur	Doorstroom	Mannelijk	Ingesloten
Geen groen	Huisjesmelkers	Monocultureel	Dichtbij
Industrieel patrimonium	Tijdelijk	Inzet	Residentieel

Kernwaarden	**Stenig**	**Vluchtig**	**Eenzijdig**	**Vertrouwd**
Functioneel	Niet onderhevig aan veranderingen	Tijdelijke zorgen	Rolbevestigend	Op bekend terrein begeven
Emotioneel	Niet makkelijk breekbaar	Het gaat voorbij	Controleerbaar	Voelt vertrouwd
Streven	Meer soepelheid (ook in de gebouwen)	Een begin van zekerheid bieden	Veelzijdigheid toelaten	Nieuwsgierigheid aanwakkeren

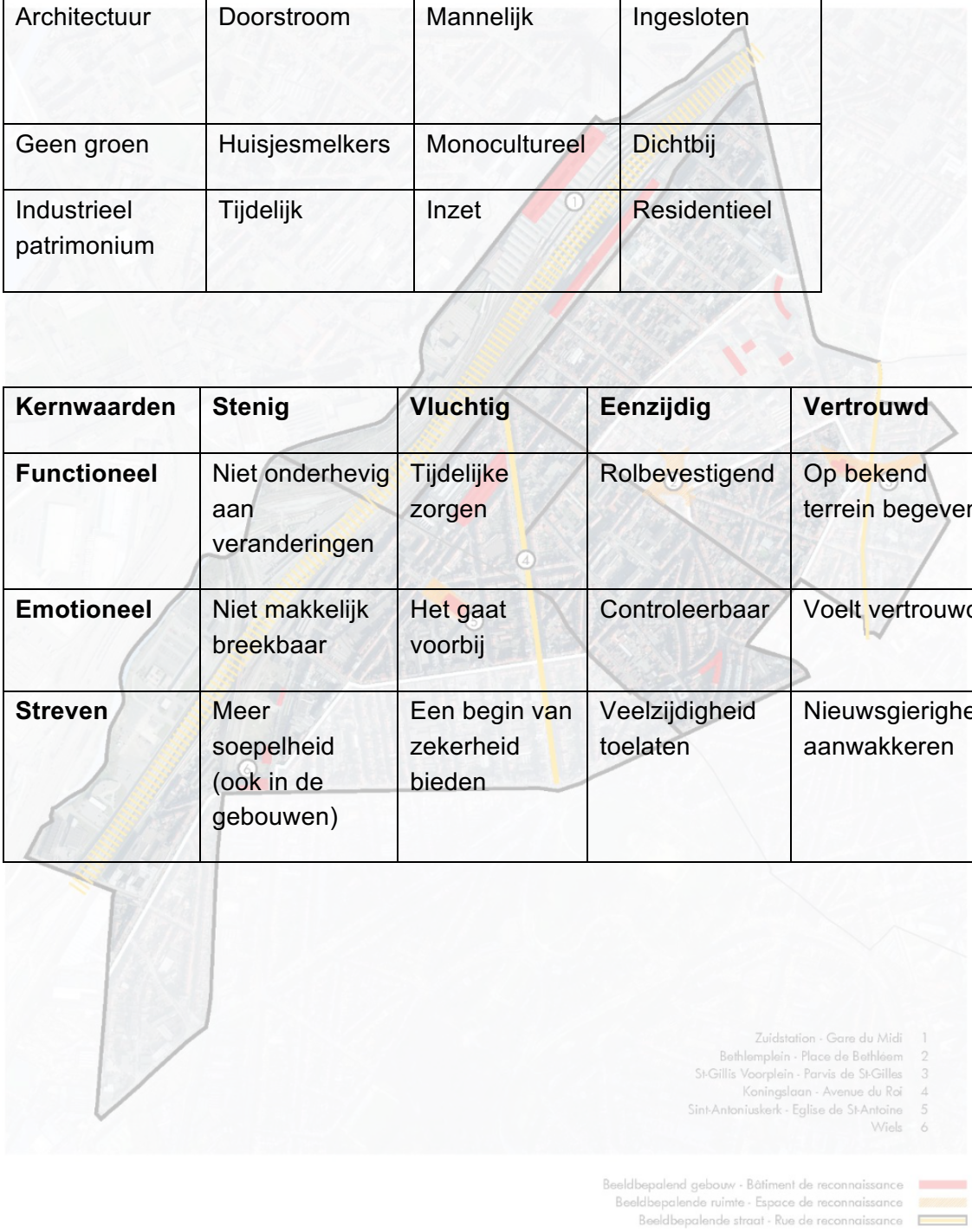

Kaart: Hallepoort - Bosnië - Laag Vorst
Carte: Porte De Hal - Bosnie - Bas Forest

Besluit

De wijk Sint-Antonius en dat deeltje Sint-Gillis naast de spoorweg : de eerste blik vanuit een trein, het Zuidstation, vol verwachting: wat gaat er gebeuren? Ik ben aangekomen, hoe ziet het eruit ? Ook een beetje bevreesd voor het nieuwe. Een van de invalspoorten van het gewest.

Maar in de wijk is tevens de thuishaven van een gemeenschap die daar reeds jaren woont. En die de instroom van nieuwe burgers niet altijd even positief ervaart en zich ervan afschermt.

Belangrijk is dat de wijk gesteund wordt in haar pogingen om betere en warmere opvang voor de instromers te voorzien, en dat het beschermend en soms versteend gedrag bij de blijvers kan doorbroken worden.

Sluis Sint-Lazarus[16]

Inleiding

Een eerste deel geven we een overzicht van het **proces**. In een tweede deel belichten wij **de thema's** die binnen de zone of wijk overheersend aanwezig zijn. **De thema's zijn beperkt tot die thema's die de bewoners in de gesprekken aangaven als karakteristieke thema's voor de wijk.** De aangebrachte thema's zijn verder geduid worden met gegevens die aangedragen worden in het bestudeerde feitenmateriaal. In het rapport is een overzicht opgenomen van een **aantal statische gegevens per wijk** in vergelijking met de gegevens voor het hele Brusselse Gewest. Er is per wijk een **samenvatting gemaakt van het kaartmateriaal** die de bewoners invulden. Op deze kaarten vulden de bewoners op welke plekken of straten zij veel komen (geel), waar zij niet graag komen (rood) of welke plekken zij mooi of aangenaam vonden (groen). De omvang van de cirkel weerspiegelt de graad van goed of afkeuring van de bewoners. D**e bijgevoegde foto's en tekeningen illustreren de werkwijze en de resultaten**. De thema's worden geïllustreerd door opmerkelijke **uitspraken** van deelnemers.

Als laatste stap formuleren we **kernwaarden** per wijk die zich op een specifieke manier tot elkaar verhouden. Deze kernwaarden zijn de specifieke betekenisvolle elementen die samen de merkidentiteit vormen. Het is de combinatie van deze kernwaarden die de wijk onderscheidt van anderen. Een kernwaarde kent een gelaagde opbouw. Een begrip of naam overkoepelt en geeft de kernwaarde aan en bestaat uit verschillende componenten:

- een functionele: feiten
- een emotionele: beleving
- een aspirationele: wensen en dromen

Samen met de kernwaarden worden **de gewenste kwaliteiten** opgelijst. Waaraan moet gewerkt worden? Welke kwaliteiten moet de wijk/zone verwerven in de toekomst.

Elke wijk wordt tot slot kort beschreven aan de hand van de aangetroffen identiteitselementen.

[16] De afbakening van de wijk zoals opgenomen in het rapport valt samen met de grenzen van het wijkcontract sluis sint lazarus.

Proces

Op 27 januari vond een interview plaats met Donatienne Deby, adjunct coördinatrice "sociaal-economisch luik & duurzaamheid", bij de Dienst Gesubsidieerde Projecten van de gemeente Molenbeek. Zij gaf een overzicht van de lopende en uitgevoerde wijkcontracten. Wij bespraken de karakteristieken van elke wijk en namen de bibliografielijst door. Later voegden de lokale verantwoordelijken van de wijkcontracten zich bij de vergadering. Op de agenda stonden de belangrijke thema's voor elke wijk, het imago van de wijk en het profiel van de bewoners. De deelnemers vulden voor elke wijk een vragenlijst in (zie in de bijlage).

Molenbeek bestaat uit bij benadering tien tot twaalf wijken. **Er zijn in Molenbeek o.a. wijkcontracten[17] uitgevoerd of in uitvoering voor:**

- De wijk Heyvaert (2006)
- Westoevers: in uitvoering
- Gieterij Pierron (2001)
- Maritiem (2007)
- Sluis Sint Lazarus: in uitvoering
- Werkhuizen Mommaerts (2009)
- Schelde Maas (2008)
- Cinema Bellevue: in uitvoering.

Burgers waren erg betrokken bij de wijkcontracten Bellevue en Maritiem. Voor Schelde Maas en zeker voor Westoevers is of was die betrokkenheid veel lager. De wijkcontracten voor Sluis Sint Lazarus en Heyvaert overlappen deels mekaar.

We legden onze focus in Molenbeek op de Maritiemwijk en de straten die deel uitmaakten van het wijkcontract Sluis Sint-Lazarus, deze laatste omwille van de informele autohandel en de actieve hulp bij de rekrutering van burgers aangeboden door de coördinatie van het wijkhuis. Voor Sluis Sint-Lazarus namen we de afbakening over van het wijkcontract, een gebied gelegen langs beide zijden van het kanaal.

Coördinator Manuela Lezzi bezorgde ons contacten van actieve burgers en wijkinitiatieven. Tijdens een weekavond in het wijkhuis – op het tijdstip dat bewoners hun bio groentenkorf oppikten – stonden wij klaar met onze vragenlijst. De coördinator nodigde bewoners uit die nauw aansloten bij het profiel dat we nodig hadden voor een diepgaander interview. De bewoners duidden op de kaart hun meest en minst favoriete plekken aan. Met als gevolg een gesprek dat peilde naar hun aanvoelen van de wijk.

---

[17] In het kader van dit rapport vermelden wij niet alle wijkcontracten in Molenbeek. Enkel de meest recente.

Het team maakte tweemaal een rondgang door de buurt en op een later tijdstip leidde een actieve buurtbewoonster ons nogmaals rond in de wijk. Onderzoeker Martin Rosenfeld, die de autohandel in de Heyvaertstraat en in West Afrika bestudeerde, gaf tijdens een interview verdere toelichting over de handel en wandel in deze sector.

Thema's

De wijkcoördinator typeert de wijk als geïsoleerd en afgesneden door het kanaal van de rest van de gemeente en Brussel. De inwoners voelen zich 'de vergeten uithoek van Molenbeek'. Het is een wijk waar de bewoners de indruk hebben in de illegaliteit verzeild te zijn door het illegale circuit van autohandel aan de voordeur. Het is een wijk waar een groot deel van de bevolking werkloos is, een vuile wijk met veel verkeer. De troeven van de wijk zijn de multiculturaliteit, de nabijheid van het kanaal en zijn brede oevers, de mooie architectuur van een aantal gebouwen en de industriële erfenis van de wijk. Ten zuiden van het kanaal beschikken vele gebouwen, nu ingenomen door garages, over grote ruime binnenruimtes. Het Hertoginnenplein met de wekelijkse markt en het metrostation Weststation zijn belangrijke ankerpunten in de wijk. Huismoeders, kinderen en jongeren uit Marokkaanse gezinnen en zwartwerkers (letterlijk en figuurlijk) vormen een representatieve doorsnede van de bevolking. Een deel van de handel is illegaal en wordt vooral gerund door Afrikanen. De wagens worden verscheept naar Afrika. In het dossier voor het wijkcontract lezen we dat deze wijk een erg moeilijke wijk is, één van de armste van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

SLUIS SINT LAZARUS … EEN WIJK?

De afbakeningen van het wijkcontract Sluis Sint Lazarus en het wijkcontract Heyvaert vallen deels samen. De straten en het plein die binnen deze perimeter vallen worden niet echt beleefd als een 'wijk'. De gemeente of hun straat behoren daarentegen wel tot de mentale map van bewoners. Een aantal straten zijn het toneel voor autohandel en bedrijfjes, met schaarse bewoning in een vergeten uithoek van Molenbeek. Met een blik op de kaart zie je een gebied dat bestaat uit een aantal straten geprangd tussen de Ninoofsesteenweg, het Weststation en de spoorweg, het kanaal en de industriepercelen van de zone rond de Heyvaertstraat.

"Un drole de quartier", een eigenaardig soort buurt, zoals een buurtbewoonster ons vertelde.

Atrium deed een onderzoek naar de commerciële noden van de wijk. Eén van de conclusies die opvalt is dat de winkeliers en de bewoners zich erg laatdunkend uitlaten over de wijk. Het is geen wijk met een identiteit. Daarom leveren bewoners en winkeliers nauwelijks inspanningen om de te situatie te verbeteren. [18]

VOORBIJGAAND EN TIJDELIJK

Vooral het tijdelijk karakter van de buurt valt op. Bewoners omschrijven het als *een buurt waar je wegtrekt*. Dit blijkt uit het sociologisch onderzoek dat het wijkcontract

[18] Contrat de Quartier "Ecluse.Saint-Lazare", Rapport phase 1+2 définitif

voorafgaat: Molenbeek en dit gedeelte van Molenbeek is een transitzone, een zone waar mensen met weinig middelen aangetrokken worden door de lage prijzen van het vastgoed en waar ze vertrekken wanneer het beter gaat. Ze komen terecht in woningen of appartementen van lage kwaliteit. Dit transitkarakter is vooral opmerkelijk voor de buurten Baeck en Birmingham Noord, buurten waar velen ”komen en gaan”. [19] Bij de achterblijvers zijn er velen die onvoldoende middelen hebben om te verhuizen.[20]

De grote roulatie op de markt, uitgedrukt in de verkoopcijfers, bevestigt dit transitkarakter. In 2007 werden er de helft meer huizen verkocht in Molenbeek dan het jaar ervoor. Ook de verkoop van appartementen is gestegen tijdens de voorbije jaren[21].

“Alles verdwijnt en verandert, *steeds weer”* zeggen de buurtbewoners. *“De auto’s zijn overdag dominant aanwezig, blokkeren de straat. De commerce van de autohandel neemt overdag de hele straat in beslag, maar ‘s avonds zijn ze weg. Verdwijnen ze achter de garagepoorten en dan wordt de wijk een andere wijk, een lege wijk. En tweemaal per week verdwijnen alle auto’s uit het straatbeeld, dan worden ze verscheept naar Afrika. Weg. En worden er weer nieuwe geleverd.”*
“Winkels heeft de buurt amper dus is het de wekelijkse markt op het Hertoginnenplein waar we op aangewezen zijn. Dan hebben we nog de grote markt van de slachthuizen vlakbij, maar dat is ook maar tijdens bepaalde dagen. Buiten de marktdagen is het moeilijk. We hebben te weinig vaste winkels. Te weinig winkels die alle dagen open zijn.”

Zelfs de boefjes komen en gaan. Buurtbewoners vertellen verhalen over boefjes van buiten de wijk die tijdens marktdagen opduiken. Ze gebruiken de voetgangersbrug over het kanaal als ontsnappingsroute, en de politie staat machteloos. Een groot plein als Hertoginnenplein vol met geparkeerde wagens, nodigt uit tot diefstal. Hopen vuilnis op de straat versterkt het aanwezige onveiligheidsgevoel.

EN ZIJ DIE ACHTERBLIJVEN WORDEN VERGETEN

Bewoners die het zich kunnen veroorloven trekken weg, de armsten blijven achter. In wijken zoals Sluis Sint-Lazarus en vooral de statistische sector “Industrie” is meer dan 40% van de beroepsactieve bevolking werkloos. In de regio’s Hertogin van Brabant en Birmingham Noord is er de grootste stijging van de werkloosheid met maar liefst 16% en bij de jongeren tot 25 jaar zelfs een stijging van 33%. In de statistische sector “Industrie“ is meer dan de helft van de vrouwen werkloos. [22] Maar het plaatje is niet

[19] Contrat de Quartier “Ecluse.Saint-Lazare”, Rapport phase 1+2 définitif, p. 78.

[20] La dynamique des quartiers Bruxellois (1981-2006)

[21] Contrat de Quartier “Ecluse.Saint-Lazare”, Rapport phase 1+2 définitif, p. 53.

[22] Contrat de Quartier “Ecluse.Saint-Lazare”, Rapport phase 1+2 définitif, p. 79 .

eenduidig. Zo is er langs de Ninoofsesteenweg in Molenbeek en Anderlecht sprake van een recentere uitbreiding van de arbeidsmarkt. [23]

"Voor het wijkcontract Heyvaert er kwam, waren ze ons vergeten. We zitten op de wip tussen twee gemeenten. Men zegt me dat ik van Anderlecht ben, maar neen, ik ben van Molenbeek. Voor alles moet ik het kanaal over: voor de markt, voor de dokter, voor de apotheker, voor de school."

Het commercieel aanbod en het aanbod aan voorzieningen rond het Hertoginnenplein is erg minimaal. De enkele uitbaters die overbleven zijn horecazaken of kruideniers, uit de goedkopere prijscategorie. De handelspanden die leegkwamen zijn omgevormd tot appartementen. Nochtans is er dringend nood aan een wijkgericht aanbod zoals een bakker, een beenhouwer, een filiaal van de bank met bankcontact, een postkantoor, … [24]

EEN BUURT IN DE BAN VAN DE AUTO

De autohandel geeft een eigen couleur locale aan de Heyvaert-wijk, deel uitmakend van internationale filières en tegelijk een aantrekkingspunt voor aanverwante – al dan niet illegale – nevenactiviteiten.

« Ce micro-quartier occupe une position de place marchande au sein d'une filière transnationale faisant circuler des voitures d'occasion, qui proviennent de toute l'Europe et sont principalement destinées au marché africain. Cette activité commerciale réunit une multiplicité d'acteurs d'une série de magasins proposant des services indirectement liés à l'exportation de véhicules d'occasion vers l'Afrique. On trouve principalement des dépôts de biens d'occasion, proposant essentiellement des matelas, frigos et autres appareils électroménagers. Ces biens seront chargés dans les véhicules afin d'être revendus en Afrique. » [25]

De conversie naar autohandel ging van start in de jaren 80. In het dossier voor het wijkcontract lezen wij dat de gebouwen die nu ingenomen worden door de autohandel vroeger gebruikt werden door slachthuizen en beenhouwerijen. Ook in die periode was er sprake van illegaal werk, veel lawaai en overlast. De handel beslaat een vijftal straten met 113 kleine en grotere bedrijven en bepaalt het straatbeeld. Shippingbedrijven, garages, tweedehands autoverkoop, toeleveringsbedrijven voor onderdelen, kleine bedrijfjes die elektrische toestellen en ijskasten verkopen. Alle goederen worden samen verscheept naar Afrika. Rond de autohandel is een sterke

---

[23] Afbakening van achtergestelde zones Mei 2008, p. 43

[24] Contrat de Quartier "Ecluse.Saint-Lazare", Rapport phase 1+2 définitif

[25] e-migrinter, 3ème partie : La production de l'espace à l'épreuve du visible et de l'invisible, Visibilité et invisibilité de l'implantation spatiale du commerce d'exportation de véhicules d'occasion à Bruxelles Martin Rosenfeld.

informele sector gegroeid die een groot aantal mensen tewerkstelt. Belgen van Libanese origine runnen deze handel. De overwegend Afrikaanse opkopers verblijven hier een zestal maanden per jaar, de tijd die nodig is om de vracht op te kopen. Dan keren ze terug naar West Afrika om te verkopen. Die Afrikaanse opkopers logeren in goedkope hotels of delen gehuurde kamers rond het Zuidstation. Overdag staan de stoepen en straten vol kopers en opkopers, auto's, vrachtwagens, …

De bewoners zien de autohandel liever verdwijnen.

"*Vroeger was het niet zo erg, want dan waren er in die straten bijna geen bewoners maar nu er steeds meer komen willen wij ook ruimte voor andere dingen als die commerce*"

Niet alleen de autohandel bepaalt het uitzicht van de buurt. De MIVB heeft in deze buurt een aantal belangrijke depots voor bus en trams.

EEN WIJK DIE ZICH VESTIGT, VERANKERT.

Dankzij het wijkcontract Heyvaert is er heel wat veranderd: bomen gepland, er is meer respect vanuit de autohandel voor de bewoners en er kwamen nieuwe woningen en bewoonbare panden. Belangrijk voor de wijk is ook de nieuwe sporthal en de aanleg van de kaaien van het kanaal. De nieuwe bewoners van de Ninoofse Poort, meestal jonge gezinnen, willen iets van de wijk maken en steken de handen uit de mouwen. Er is een fietsparcours voor de kleintjes aangelegd, …

"Bij gebrek aan school en park in de wijk zagen we mekaar nooit. De bewoners kenden elkaar niet, maar dit is aan het veranderen. Vroeger wandelde ik nooit in de wijk. Na 18 uur zat ik binnen, maar dankzij de verlichting en het wandelpad langs het Kanaal, doe ik daar nu mijn avondwandeling."

Deze wijk trekt tweeverdieners aan, verleid door de nabijheid van het stadscentrum, het aanbod aan woningen met zicht op het kanaal, de nog betaalbare prijzen... In de Heyvaertstraat staan zelfs enkele geklasseerde herenhuizen.

De meeste wijkbewoners zijn van Marokkaanse origine. In tegenstelling tot andere wijken in de PIZ is het niet de buitenstaander, de anderstalige, de nieuwkomer die aangewezen wordt als de boosdoener voor de problemen. Doorslaggevend is het gezamenlijk verzet tegen de overlast van de autohandel en de verwaarlozing van de buurt.[26] De oudere buurtbewoners zijn blij met nieuwe inwoners die hun buurt voor het eerst op de kaart zetten. Zij rekenen op deze nieuwelingen om met hen eindelijk een buurt te vormen.

---

[26] Contrat de Quartier "Ecluse.Saint-Lazare", Rapport phase 1+2 définitif

Overzichtskaart

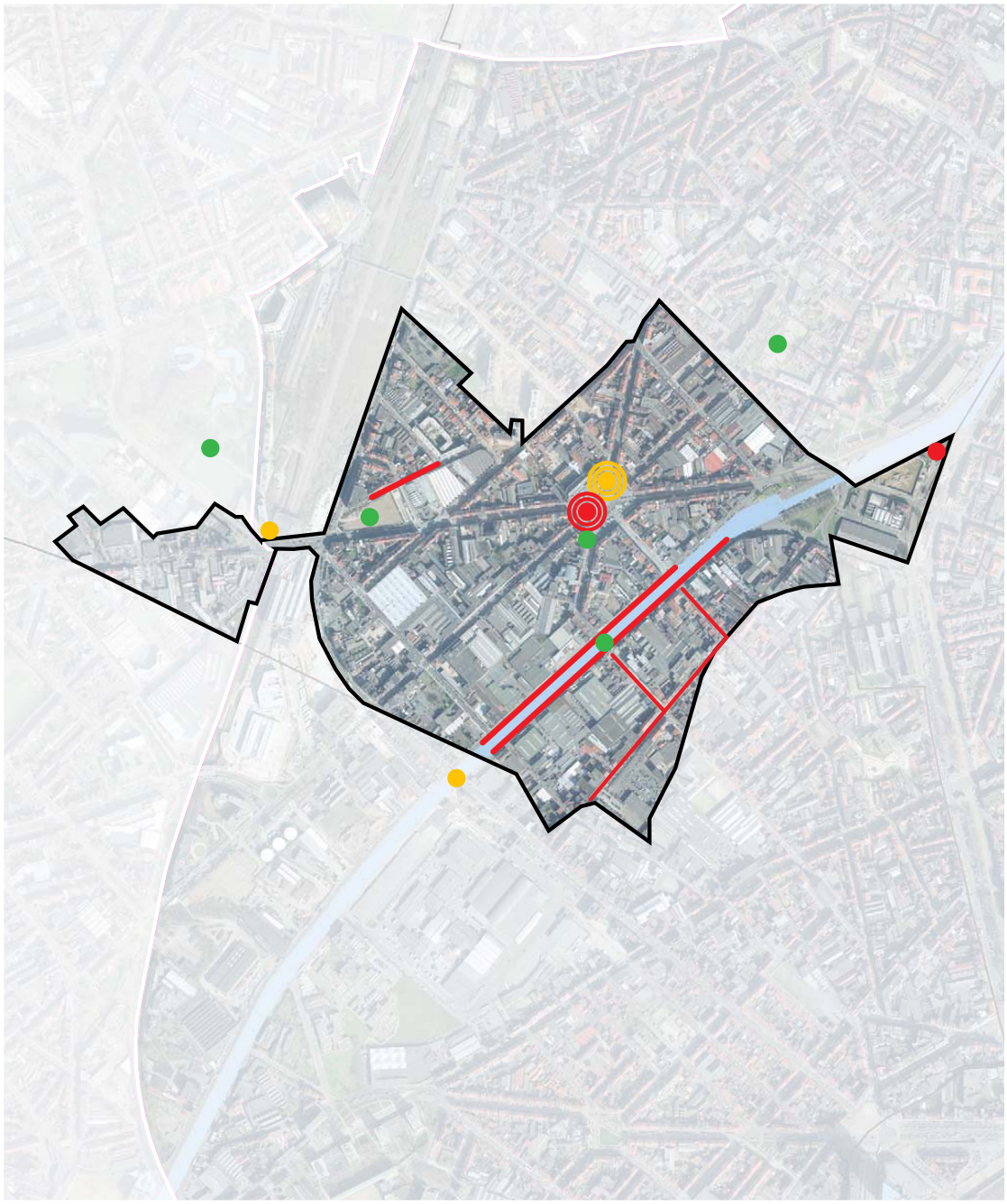

Kaart: Sluis Sint-Lazarus
Carte: Ecluse Saint-Lazare

Wijk in cijfers

De cijfers in de tabel verwijzen naar de volgende referentiejaren: huishoudens -2006, eigendom - 2001, leeftijdsstructuur - 2008, inkomens – 2003, nationaliteit - 2006, activiteitsgraad – 2007.

Huishoudens	**KUREGEM DAUW**	**HERTOGIN**	**Gemiddelde BHG**
Aandeel koppels met kinderen (%)	29,91	34,96	20,91
Gemiddelde grootte van de huishoudens ()	2,5	2,7	2,05
Eigendom	**KUREGEM DAUW**	**HERTOGIN**	**Gemiddelde BHG**
Aandeel woningen bewoond door de eigenaar (%)	26,91	34,26	41,45
Aandeel woningen verhuurd door particulieren (%)	69,83	89,01	72,82
Leeftijd	**KUREGEM DAUW**	**HERTOGIN**	**Gemiddelde BHG**
Gemiddelde leeftijd (jaar)	30,17	29,55	37,61
Inkomens	**KUREGEM DAUW**	**HERTOGIN**	**Gemiddelde BHG**
Gemiddeld inkomen per inwoner (euro)	4467,84	5541,96	10722,83
Nationaliteit	**KUREGEM DAUW**	**HERTOGIN**	**Gemiddelde BHG**
Aandeel van Europa van 15 (zonder België) (%)	8,98	10,55	14,29
Aandeel uit Noord-Afrika (%)	17,87	16,36	4,38
Aandeel uit Turkije (%)	0,91	1,33	1,07
Aandeel vreemdelingen (%)	38,02	33,33	26,82
Activiteitsgraad	**KUREGEM DAUW**	**HERTOGIN**	**Gemiddelde BHG**
Werkloosheidgraad (%)	43,4	35,55	20,7
Werkloosheidsgraad bij jongeren (%)	56,49	44,89	35,25

Quotes

“Ik voelde mij nog relatief veilig in de buurt, en ik ben jong, een vrouw en heel blond. Maar vorige week is mijn handtas gestolen. Dat was even schrikken. De boefjes ontsnapten via de passerelle.”

« J’ai envie que chacun ait son commerce, sa boutique et ne soit pas dans la rue, parce que sinon ça donne une image de lieu de trafic. Ils sont gentils ceux sur le trottoir, mais pour l’image ce n’est pas bien. On a peur aussi que ça donne envie à nos enfants de faire du trafic ».

« Dans le quartier on n’a pas peur, même pour les enfants. »

« Ce qui est dangereux, c’est qu’il n’y a pas beaucoup de place, or les enfants jouent sur le trottoir. Mais ce n’est pas insécure. »

« Le marché au chevaux se tenait sur la Place, s’est arrêté dans les années 1990. Ce marché impliquait l’échange de beaucoup d’argent. Les transactions se déroulaient dans les cafés avec des personnes qui venaient de l’extérieur. Après l’arrêt de ce marché, il y a eu des problèmes de sécurité. »

« L'intérêt du marché, aux chevaux, c'est aussi qu'on nettoyait la place après."

« Toutes les poubelles (les voitures) de Belgique passent par-là ».

Mon quartier : « je n'aime pas vraiment y vivre mais je défends mon quartier parce que je n'ai pas les moyens d'aller ailleurs ».

« Si je pouvais porter ma maison sur mon dos, je serai parti ».

« 9 fois sur 10 les voyous sont des belges. Les marocains vivent comme nous. »

« J'ai un voisin marocain qui était conducteur de la STIB. Il avait formé une équipe de « justiciers » qui faisaient du karaté (des amis, le boucher, etc.). Mais maintenant ils n'habitent plus le quartier. »

« On en a assez ». Les marocains veulent partir aussi

« La place de la Duchesse est devenue un parking. »

« Le quartier est mal desservi en transport public. »

« Il y a un sentiment par communauté mais pas un sentiment de quartier." « On est molenbeekois, mais pas du quartier »

« Il y avait toute l'industrie sur le canal. Il y avait un tram vicinal qui amenait des fruits de Dilbeek. C'était bien vivant grâce au canal, par ex. il y avait la sucrerie Gräffe qui employait 3 000 personnes. »

« Maintenant le quartier est à l'abandon. »

Gewenste kwaliteiten

- Plaats van de handel
- Ontmoetingsplaatsen
- Wijkvoorzieningen
- Verbindingen

Kernwaarden

- Illegaliteit, informele circuit
- Transit, traffic, beweging, export en import, autohandel en garages
- Bedrijvig, werk, restaurants, economische activiteiten
- Monofunctionele handelszaken
- Hoop, bewoners streven naar wijkverbetering

- Niet gericht op andere wijk, beschouwd als een enclave, zonder linken met de omgeving.
- Wijk die gekend is wereldwijd, erkenning, sterk gefocust op handel
- De enige wijk zonder bewoners? De illegale wijk van Brussel.

Vrijbuiter	Bedrijvig	Ingesloten	Tijdelijk	Pril
Informeel	Autohandel	Belemmeren	Auto's	Nieuwe bewoners
Spannend	Wereldwijd	Enclave	Passage	Vrouwen
Illegaal	Druk	Bezet	Afrikanen Zuiders	Sporthal
Vendeurs de sommeil	Restaurants	Barrières beton	Oversteek	Vernieuwd
Mensenhandel	Import export	Vuil	Markt	Impuls

Kernwaarden	**Vrijbuiter**	**Bedrijvig**	**Ingesloten**	**Tijdelijk**	**Pril**
Functie	Grenzen opzoeken	Handel drijven	Afgebakend geheel	Doorstromen	Nieuwe kansen creëren
Emotie	Ongebonden	Bezig zijn	Opgesloten	Voorbijgaand	Fris
Streven	Aanpassen aan wettelijk kader	Vooruitkomen	Open	Trager bewegen	Vastigheid

Besluit

Het is een wijk die oversteekt… naar waar?
Van straat naar wijk?
Van illegaal naar legaal?
Van Brussel naar Afrika?
Van enclave naar de stad?
Van Anderlecht naar Molenbeek?
Van jong naar oud?
Van geen bewoners naar nieuwe bewoners?
Van beton naar groen?

Misschien noemt de toekomstige wijk niet voor niets ‘Sluis… Sint Lazarus. Een sluis helpt je het kanaal over. En Sint Lazarus brengt je tot leven.

Jongeren in de wijk Anneessens[27]

Inleiding

Een eerste deel geven we een overzicht van het **proces**. In een tweede deel belichten wij **de thema's** die binnen de zone of wijk overheersend aanwezig zijn. **De thema's zijn beperkt tot die thema's die de bewoners in de gesprekken aangaven als karakteristieke thema's voor de wijk.** De aangebrachte thema's zijn verder geduid worden met gegevens die aangedragen worden in het bestudeerde feitenmateriaal. In het rapport is een overzicht opgenomen van een **aantal statische gegevens per wijk** in vergelijking met de gegevens voor het hele Brusselse Gewest. Er is per wijk een **samenvatting gemaakt van het kaartmateriaal** die de bewoners invulden. Op deze kaarten vulden de bewoners op welke plekken of straten zij veel komen (geel), waar zij niet graag komen (rood) of welke plekken zij mooi of aangenaam vonden (groen). De omvang van de cirkel weerspiegelt de graad van goed of afkeuring van de bewoners. D**e bijgevoegde foto's en tekeningen illustreren de werkwijze en de resultaten**. De thema's worden geïllustreerd door opmerkelijke **uitspraken** van deelnemers.

Als laatste stap formuleren we **kernwaarden** per wijk die zich op een specifieke manier tot elkaar verhouden. Deze kernwaarden zijn de specifieke betekenisvolle elementen die samen de merkidentiteit vormen. Het is de combinatie van deze kernwaarden die de wijk onderscheidt van anderen. Een kernwaarde kent een gelaagde opbouw. Een begrip of naam overkoepelt en geeft de kernwaarde aan en bestaat uit verschillende componenten:

- een functionele: feiten
- een emotionele: beleving
- een aspirationele: wensen en dromen

Samen met de kernwaarden worden **de gewenste kwaliteiten** opgelijst. Waaraan moet gewerkt worden? Welke kwaliteiten moet de wijk/zone verwerven in de toekomst.

Elke wijk wordt tot slot kort beschreven aan de hand van de aangetroffen identiteitselementen.

[27] De afbakening van de wijk zoals opgenomen in het rapport valt samen met de grenzen van het wijkcontract Anneessens-Fontainas.

Proces

Op voorstel van de stad Brussel participeerden BRAVVO, het OCMW, het jeugdcentrum DOLTO en Philippe Itschert, secretaris van het Kabinet van de Burgemeester, aan een eerste werkvergadering op het stadhuis. De deelnemers stelden hun organisatie voor en gaven toelichting bij de verschillende wijken en wijkcontracten in Brussel stad. **In Brussel stad zijn volgende wijkcontracten in uitvoering of reeds uitgevoerd :**

- Antwerpen Alhambra 1994-1998
- Anneessens Fontainas 1994-1998
- Papenvest 1997-2001
- Roodhuis Marie Christine 1997-2001
- Roodhuis Noord 1999-2001
- Huidevetters 2000-2004
- Paleizen over de bruggen 2002-2006
- Van Artevelde 2003-2007
- Leopold tot Leopold 2005-2009
- De Kaaien 2006-2010
- Roodhuis 2007-2011
- Rouppe 2008-2012
- Masui 2010-2014

BRAVVO bezorgde ons een diagnostiek over de wijken waar zij actief zijn. In de PIZ wonen veel jongeren, vandaar dat we extra aandacht besteden aan hun wijkbeleving. We gebruikten dankbaar het aanbod van DOLTO om met de jongeren uit de wijk Anneessens te werken. **Homban Pulusu** gaf ons inzicht in de werking van het centrum DOLTO, de wijk en haar bewoners. Tijdens de workshop, die plaatsvond op 28 april 2011, werkten we met tien Noord-Afrikaanse jongens tussen 15 en 20 jaar en interviewden we twee jongens van 13 à 15 jaar. Tijdens de workshop moesten de jongeren op kaart antwoord geven op de volgende vragen:

Waar woon je?

Waar is jouw school?

Waar kom je graag met jouw vrienden?

Op welke plekken kom je regelmatig?

Op welke plaatsen kom je niet graag?

Hoe verplaats je je binnen de wijk?

Wat is de meest exotische plek die je al bezocht?

De meeste jongeren wonen binnen een straal van 50 meter van het jeugdcentrum DOLTO en gaan in Brussel naar school. Na deze vragen beelden ze in groep uit welke figuren typisch zijn voor hun wijk. Voornamelijk vrienden en bekende buurtbewoners kwamen aan bod. Hun stoere macho stijl bij het zien van een aantal blanke vrouwen die hen kwamen ‘ondervragen’ sloeg na enkele minuten om in een vriendschappelijk en behulpzame houding. Ze vertelden ons over de discriminatie, hun vrees om werkloos te blijven, hun droom om te reizen en voetballer te worden. Na ongeveer anderhalf uur was het genoeg geweest en trokken ze de straat op, maar niet zonder ons te vertellen dat ze graag hun mening over hun wijk geven en dat zij “*geen boefjes”* zijn en meer dan bereid om “*er iets aan te doen”.* Op de vraag of we een groepsfoto mochten maken ter afsluiting van de oefening was het antwoord. “*Neen. Wij willen niet op foto.”*

Nadien werkten we verder met een groep jongere kinderen, jongens en meisjes tussen 5 en 12 jaar. Wij tekenden samen het mooiste plekje in de wijk, hun huis, en ondertussen praatten we over de wijk, hun familie en hun wijkbeleving. In dit rapport bouwen we voort op de thema’s die de jongeren en kinderen aanbrachten, hoe zij de buurt beleven.

Thema's

Het rapport van BRAVVO[28] toont aan dat de wijk rond het Anneessensplein een probleemwijk is. Huizen verloederen en armoede en criminaliteit tieren er welig. Er wonen veel grote gezinnen, 49% van de gezinnen bestaat uit 4 of meer kinderen. 31% van de bevolking is op zoek naar werk en een op de twee bewoners heeft geen diploma op zak. Het is een jonge wijk en dat merk je aan het straatbeeld. Groepjes jongeren hangen op de hoeken van de staat rond op zoek naar wat '*fun*'. De meerderheid van de bevolking is van Maghrebijnse oorsprong. De jongeren vertellen ons:
"*Leuk om te wonen in een wijk waar verschillende nationaliteiten bestaan maar allemaal van dezelfde oorsprong, vooral Arabieren. Onze wijk heeft zijn charmes maar we missen bloemen, meisjes en werk."* En andere jongeren verzekeren ons "*dat hun wijk de beste is van de hele stad."*

WIJ EN ZIJ, DE ANDEREN

Het samenhorigheidsgevoel is groot, vooral tussen mensen van eenzelfde cultuur. Het is de onzekerheid en het gevoel van uitsluiting, geviseerd door politie en de rest van de samenleving die maakt dat de verschillende groepen zich op de eigen gemeenschap terugplooien.
"Mijn vrienden zijn allemaal Marokkanen, op school zie ik Belgen maar daar ga ik niet mee om. Die moeten mij niet en ik hen niet." "Het zijn de flikken die ons zoeken, wij krijgen overal de schuld van. Wij staan samen op de hoek van de straat te praten en krijgen paspoortcontrole." zeggen de jongeren.

Het is erg moeilijk om bruggen te slaan. In de wijk zijn actieve wijkcomités. Zij organiseren festiviteiten zoals het wijkfeest, de jaarlijkse carnavalstoet en inspraakavonden. Vooral oudere Belgen of de nieuwkomers uit de gerenoveerde woningen nemen hieraan deel. **Er is grote nood aan ontmoetingsplaatsen voor jongeren**. "*We kunnen nergens naartoe dus verzamelen we meestal gewoon ergens op straat of op een straathoek. Jij, een blanke mevrouw uit Antwerpen zou toch ook schrik krijgen als je met uw kleinkinderen langs ons moet lopen? Een stel jongeren op de hoek van de straat schrikt af, …. ook al doen we niets verkeerd."*

De jongeren zijn zich bewust van het slechte imago van hun wijk. De grootste boosdoeners zijn in hun ogen de daklozen en de sans papiers. Zij komen enkel naar hun wijk om er hun louche zaakjes te regelen. Ook prostitutie kwam aan bod, zonder dit woord expliciet in de mond te nemen of iets te vertellen over de straten waar deze prostitutie plaatsvindt. Hun boodschap was: "*hier lopen vreemde, onnatuurlijke figuren rond*". Dat het voornamelijk om homo's en homoprostitutie gaat maakt het moeilijker bespreekbaar. De wijk is zwaar belast. Er houdt zich een alsmaar grotere groep **van**

[28] BRAVVO, Analyse par Quartier 2010-2011

daklozen en *'sans papiers'* in de wijk op, vooral in het park Fontainas en de grote boulevards. Zij zijn dronken en agressief naar buitenstaanders, hebben het park ingepalmd en zorgen voor een groot onveiligheidsgevoel bij de wijkbewoners. De meerderheid van de daklozen zijn Ghanezen, Zuid-Amerikanen, Noord-Afrikanen en Marokkanen uit andere crisislanden – zoals Spanje – die aanvankelijk hier werk kwamen zoeken. De daklozen zijn gemiddeld tussen de 20 en 40 jaar. Maar er leven meer en meer jongere kinderen op straat.

De jongeren willen niet weten van sociale begeleiding of enige hulp voor de daklozen en kiezen voor radicale oplossingen. "*Dat soort volk moet uit onze wijk verdwijnen. Het geeft ons allen de faam 'crapules' te zijn*". In de groep zat een jongen zonder verblijfsvergunning, maar hij was een 'goede' sans papier want hij kan goed voetballen.

DE 'BLANKEN'

Op de vraag "waar ze niet graag komen" volgt meestal geen antwoord. In een machotaal verwijzen ze naar '*het recht dat zij hebben om overal te komen'*. Maar enkelen zeggen uitdrukkelijk dat ze niet graag op d*e Grote Markt en andere toeristische plekken komen. Hier voelen ze zich bekeken.*

Uit actieonderzoek op basis van 'mentale kaarten' van jongeren uit armere wijken van het gewest en jongeren uit de betere rand blijkt dat ze elkaar niet kennen, omdat ze in hun sociaal leven nooit met elkaar in contact komen. Tussen deze jongeren bestaan zowel territoriale als mentale grenzen. Jongeren uit de rijkere wijken overschrijden de grenzen niet omdat ze bang zijn te worden aangevallen en jongeren uit armere buurten omdat ze bang zijn het slachtoffer te worden van vooroordelen (*délit de sale gueule*). Mobiliteit is een kernfactor in de differentiatie tussen de sociale klassen. Brusselse jongeren uit welgestelde kringen zijn veel mobieler dan de armere jongeren. Jongeren van DOLTO geven aan dat reizen hun wereld opentrekt, wie reist met DOLTO heeft meer gezien van de wereld. Naar Marokko of Turkije gaan ze met de ouders. Voor twee jongeren was Durbuy de meest exotische plek.
Jongeren willen later emigreren naar tolerantere landen, waar je werk vindt. "*Ik wil in Miami gaan wonen. Daar val je niet op als buitenlander. Iedereen is daar migrant. Komt van ergens*." "*Terug gaan naar Marokko, nooit. Een prachtig vakantieland maar ik ga niet van slecht naar nog slechter. Daar is helemaal geen werk."*

Een andere type van '**blanken**' waar de jongeren met veel misprijzen over praten zijn '*die rijken die hier onze wijk opkopen'*. Aan de overkant van het centrum DOLTO ligt een nieuw appartementsgebouw met dure lofts. Zelfs de kleinste kinderen wijzen deze gebouwen en hun bewoners aan als "*zij die ons uit de buurt gaan wegwerken"*, "*rijk volk, dat niets met ons te maken heeft"*. En verder nog "*daarvoor is er geld, maar niet voor sociale woningen".* Het rapport dat BRAVVO opstelt over de laatste ontwikkelingen in de wijk vermeldt uitdrukkelijk de voortschrijdende gentrificatie in de wijk. Heel wat bewoners van goedkope panden kregen hun opzeg. Deze gebouwen worden omgevormd tot appartementen voor een hogere inkomensklasse die hier koopt

of huurt. De nabijheid van het stadscentrum maakt deze wijk immers heel aantrekkelijk voor de private markt.

HOOP OP EEN TOEKOMST

"*Als je het wil maken als jonge migrant moet je voetbal kunnen spelen en Nederlands praten*." Dat was het antwoord van de jongeren op onze vraag naar hun talenten. Sport en slagen in de wereld dankzij de sport staat hoog op hun prioriteitenlijst. *"Want anders is er voor ons toch niets*." Vooral dat laatste is iets waarover ze zich zorgen maken. Ze vrezen dat ze **geen werk** zullen vinden. De werkeloosheid bij jongeren in het Gewest neemt inderdaad toe.

Een onderzoek [29]naar jongeren en werk in twee grote steden als Antwerpen en Brussel toont aan dat in Antwerpen een meerderheid van schoolverlaters meteen na school betaald werk vindt. In Brussel geldt dit alleen voor autochtone schoolverlaters en zijn er meer werkloze – vooral allochtone - schoolverlaters dan in Antwerpen. Turken en Marokkanen uit de tweede generatie en met een betaalde baan vinden we veel minder terug in hogere beroepen. Zij blijven oververtegenwoordigd op het laagste beroepsniveau van halfgeschoolde en ongeschoolde handenarbeid. Een hogere opleiding geeft meer toegang tot betere jobsegmenten voor zowel allochtonen als autochtonen. Maar allochtonen met een hogere opleiding hebben nog steeds beduidend minder toegang tot hogere beroepen dan autochtonen.

Overzichtskaart

29

Samenvatting van het rapport "De Turkse en Marokkaanse tweede generatie op de arbeidsmarkt in Antwerpen en Brussel: Resultaten van het TIES onderzoek." Veronique Vandezande, Fenella Fleischmann, Gulseli Baysu, Marc Swyngedouw & Karen Phalet ISPO - ACC, University of Leuven 2007-2011

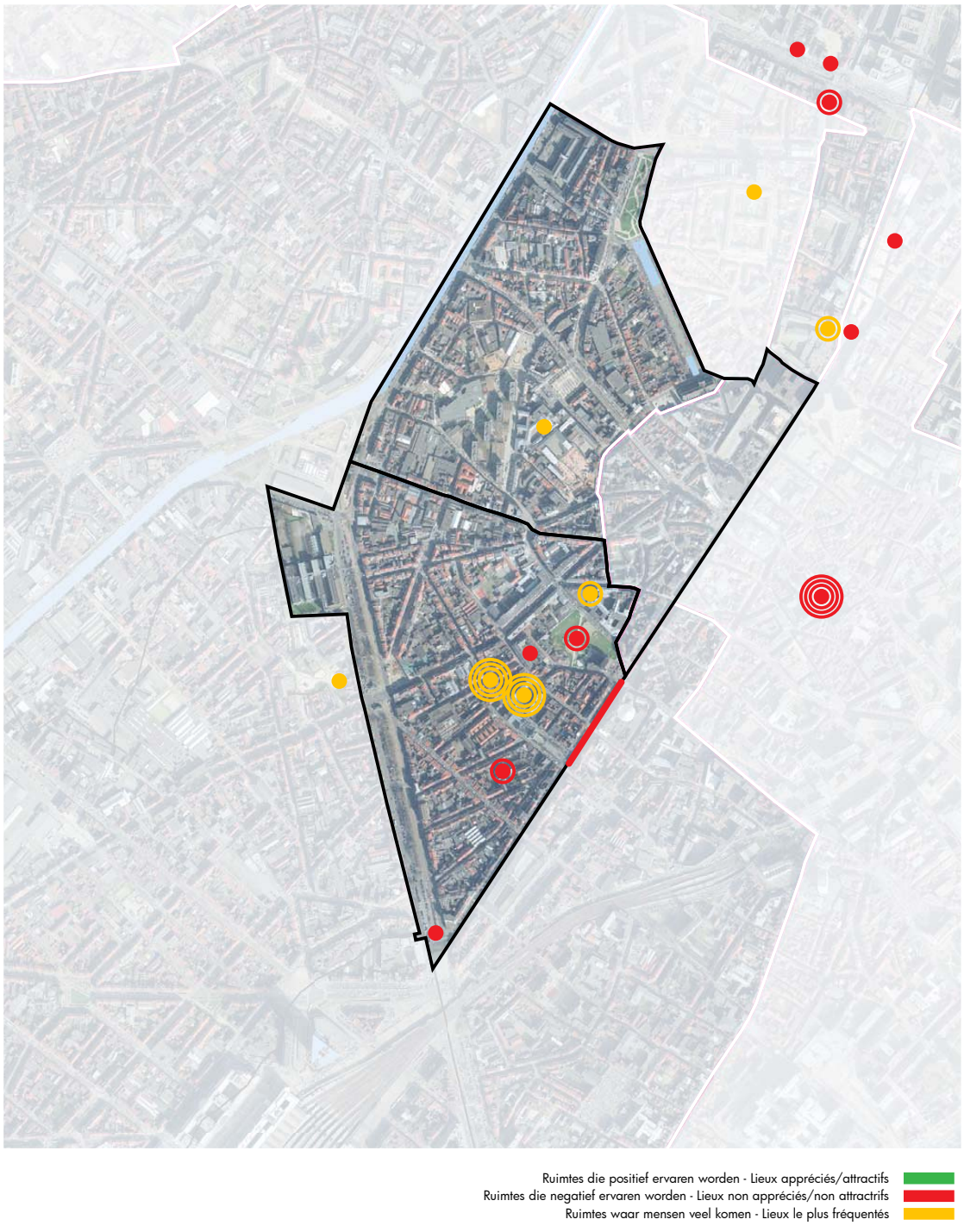

Kaart: Dansaert - Anneessens
Carte: Dansaert - Anneessens

Wijk in cijfers

De cijfers in de tabel verwijzen naar de volgende referentiejaren: huishoudens -2006, eigendom - 2001, leeftijdsstructuur - 2008, inkomens – 2003, nationaliteit - 2006, activiteitsgraad – 2007.

Huishoudens	**ANNEESSENS**	**Gemiddelde BHG**
Aandeel koppels met kinderen (%)	23,39	20,91
Gemiddelde grootte van de huishoudens ()	2,24	2,05
Eigendom	**ANNEESSENS**	**Gemiddelde BHG**
Aandeel woningen bewoond door de eigenaar (%)	19,97	41,45
Aandeel woningen verhuurd door particulieren (%)	59,88	72,82
Leeftijd	**ANNEESSENS**	**Gemiddelde BHG**
Gemiddelde leeftijd (jaar)	31,56	37,61
Inkomens	**ANNEESSENS**	**Gemiddelde BHG**
Gemiddeld inkomen per inwoner (euro)	5511,53	10722,83
Nationaliteit	**ANNEESSENS**	**Gemiddelde BHG**
Aandeel van Europa van 15 (zonder België) (%)	9,53	14,29
Aandeel uit Noord-Afrika (%)	17,07	4,38
Aandeel uit Turkije (%)	0,14	1,07
Aandeel vreemdelingen (%)	35,18	26,82
Activiteitsgraad	**ANNEESSENS**	**Gemiddelde BHG**
Werkloosheidgraad (%)	36,42	20,7
Werkloosheidsgraad bij jongeren (%)	46,05	35,25

Quotes

De meeste quotes zijn in de tekst verwerkt .

“We zitten grotendeels op dezelfde scholen. Meestal gaan we met broers of zussen naar dezelfde school.”

“De mooiste wijk is onze wijk. Maar er is wel weinig plaats om te spelen, tenzij park Philips. Maar daar is het soms vuil of zijn er mensen die aan het roken zijn.”

“Fietsen is te gevaarlijk in de wijk. De straat is ook vuil en er zijn auto’s.”

“Wat wil je later worden? 6 jaar tot 10 jaar: brandweer, dokter, lerares, agent, ster. 15 tot 20 jaar: voetballer.”

Gewenste kwaliteiten

- Kansen op de arbeidsmarkt jong en oud
- Groen , parken en ontmoetingsplaatsen voor jongeren

- Goede scholen
- Sociale mix

Kernwaarden

Waarden vanuit jongeren (ruimer op te vatten dan voor de jongeren van Anneessens)

- Jong
- Dynamisch
- Samenhorig
- Vrij
- Trots
- Groepsgevoel
- Solidair – verbonden
- Bewust dat ze negatief worden gepercipieerd
- Slachtofferrol
- Wantrouwig
- Sportief
- Gescheiden werelden

Jong	Samenhorig	Trots	Wantrouwig
Losbandig	Groepsgevoel	Macho	Perceptie negatief
Grenzeloos	Verbonden	Sport	Slachtoffer
Vrij	Solidair	Vechten	Gescheiden werelden
Onvervaard	Bende	Hard	Bang
Onbesuisd	Afzetten tegen	Roots	Vluchten/vechten

Kernwaarden	Jong	Samenhorig	Wantrouwig	Trots
Functioneel	Vooruit kunnen	Bevestiging krijgen	Afstand houden	Overeind blijven
Emotioneel	Alles lijkt	Een warme	Afwijzen	Goed gevoel

	mogelijk	bescherming		over zichzelf
Streven	Je weg zoeken in het leven	Solidariteit die verder reikt dan eigen clan	Realistisch inschatten wanneer vertrouwen	Fier op eigen daden

Besluit

JONGEREN ZIJN DE SLEUTEL

Zij zullen de toekomst maken of vernietigen van de wijken. Met hen moet je rekening houden en volop inzetten op hun vorming en onderwijs. We moeten deze jongeren hoop geven.

JONGEREN HEBBEN DE SLEUTEL (NIET)

Voorlopig hebben jongeren in de PIZ weinig of geen kansen om hun situatie te overstijgen. Dus jongeren hebben de sleutel (nog) niet.

Maritiemwijk[30]

Inleiding

Een eerste deel geven we een overzicht van het **proces**. In een tweede deel belichten wij **de thema's** die binnen de zone of wijk overheersend aanwezig zijn. **De thema's zijn beperkt tot die thema's die de bewoners in de gesprekken aangaven als karakteristieke thema's voor de wijk.** De aangebrachte thema's zijn verder geduid worden met gegevens die aangedragen worden in het bestudeerde feitenmateriaal. In het rapport is een overzicht opgenomen van een **aantal statische gegevens per wijk** in vergelijking met de gegevens voor het hele Brusselse Gewest. Er is per wijk een **samenvatting gemaakt van het kaartmateriaal** die de bewoners invulden. Op deze kaarten vulden de bewoners op welke plekken of straten zij veel komen (geel), waar zij niet graag komen (rood) of welke plekken zij mooi of aangenaam vonden (groen). De omvang van de cirkel weerspiegelt de graad van goed of afkeuring van de bewoners. D**e bijgevoegde foto's en tekeningen illustreren de werkwijze en de resultaten**. De thema's worden geïllustreerd door opmerkelijke **uitspraken** van deelnemers.

Als laatste stap formuleren we **kernwaarden** per wijk die zich op een specifieke manier tot elkaar verhouden. Deze kernwaarden zijn de specifieke betekenisvolle elementen die samen de merkidentiteit vormen. Het is de combinatie van deze kernwaarden die de wijk onderscheidt van anderen. Een kernwaarde kent een gelaagde opbouw. Een begrip of naam overkoepelt en geeft de kernwaarde aan en bestaat uit verschillende componenten:

- een functionele: feiten
- een emotionele: beleving
- een aspirationele: wensen en dromen

Samen met de kernwaarden worden **de gewenste kwaliteiten** opgelijst. Waaraan moet gewerkt worden? Welke kwaliteiten moet de wijk/zone verwerven in de toekomst.

Elke wijk wordt tot slot kort beschreven aan de hand van de aangetroffen identiteitselementen.

[30] De afbakening van de wijk zoals opgenomen in het rapport valt samen met de grenzen van het wijkcontract Maritiemwijk.

Proces

De aanpak voor de Maritiemwijk liep grotendeels gelijk met die voor Sluis, Sint-Lazarus. Op 27 januari 2011 interviewden we Donatienne Deby, assistent-coördinatrice "sociaal-economisch luik & duurzaamheid" van de gemeente Molenbeek. Zij gaf een overzicht van de lopende en uitgevoerde wijkcontracten. Wij bespraken de karakteristieken van elke wijk en namen de bibliografielijst door. Nadien voegden de lokale verantwoordelijken van de wijkcontracten zich bij de vergadering. Op de agenda stonden de belangrijke thema's per wijk, het imago van de wijk en het profiel van de bewoners. De deelnemers vulden voor elke wijk een vragenlijst in (zie in de bijlage).

Molenbeek bestaat uit bij benadering tien tot twaalf wijken. **Er zijn o.a. wijkcontracten[31] uitgevoerd of in uitvoering voor:**

- De wijk Heyvaert (2006)
- Westoevers: in uitvoering
- Gieterij Pierron(2001)
- Maritiem (2007)
- Sluis Sint Lazarus: in uitvoering
- Werkhuizen Mommaerts (2009)
- Schelde Maas (2008)
- Cinema Bellevue: in uitvoering.

Burgers waren erg betrokken bij de wijkcontracten Bellevue en Maritiem. Voor Schelde Maas en zeker voor Westoevers is of was die betrokkenheid veel lager. De wijkcontracten voor Sluis Sint Lazarus en Heyvaert overlappen deels mekaar.

We legden onze focus op de Maritiemwijk en Sluis Sint-Lazarus. Voor de Maritiemwijk was de aanwezigheid van Turn & Taxis doorslaggevend. Wij wilden van de bewoners horen hoe zij stonden tegenover dit soort projecten. Op 16 maart spraken we met de wijkverantwoordelijke en coördinator van het Gemeenschapscentrum Maritiem. Hij stelde voor om de workshop te verbinden aan een vergadering van het team communicatie, waaraan vooral buurtbewoners participeren. Er zouden bijkomend nog enkele buurtbewoners beantwoordend aan het gevraagde profiel worden uitgenodigd.

Op 5 april vond de workshop plaats in de lokalen van het CCM/Gemeenschapscentrum Maritiem. Een tiental bewoners van Noord-Afrikaanse, Franse, Belgische en Ierse origine namen deel. De bewoners duidden op een kaart hun meest en minst favoriete plekken in de buurt aan. Samen met hen overliepen we onze vragenlijst (in de bijlage).

---

[31] In het kader van dit rapport vermelden wij niet alle wijkcontracten in Molenbeek. Enkel de meest recente.

Thema's

De Maritiemwijk is een kleurrijke wijk, niet in één hokje te vatten. Bij de buitenwereld roept de wijk beelden op van armoede, criminaliteit, werkloosheid, illegale economische circuits. Een aantal plekken in de wijk kenmerken zich door een accumulatie van problemen zoals een laag inkomen, hoge (jongeren)werkloosheid, slechte huisvesting.

MEDIATIEK OF MEDIAGENIEK?

Er zijn weinig Brusselse wijken die zo regelmatig het nieuws halen als Kuregem en de Maritiemwijk. Bij problemen met jongeren of onveiligheid komen deze wijken steevast in beeld. In 2009 waren er de grote rellen en kon je in de kranten verhalen lezen over "oorlog in de straten van Molenbeek". De torenhoge jeugdwerkloosheid, discriminatie van allochtone jongeren, politiegeweld en jeugdcriminaliteit waren hot items. In 2011, na het vertrek van enkele bedrijven uit de Maritiemwijk, liggen thema's als gentrificatie, onveiligheid, de bestuurlijk aanpak van de grootstedelijke problemen opnieuw op de tafel.
"De wijk heeft een slechte faam. We komen dikwijls in het nieuws maar als we in het nieuws komen is het met rellen of andere negatieve feiten. Het is al zover als je zegt dat je uit deze wijk komt dat je minder snel werk vindt. "

CRIMINALITEIT

Uit een analyse van de criminaliteitscijfers blijkt dat Molenbeek de zesde plaats bekleedt, met een uitschieter voor de Gentse steenweg die volgens dezelfde cijfers hoog scoort in vergelijking met andere zones uit het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.[32] De metrohaltes Ribaucourt en Zwarte Vijvers zijn gekend als zwarte punten van criminaliteit. Bepaalde plekken zijn no go zones. Een bewoner vertelt:
"*Ribaucourt is jongeren samen klitten. En natuurlijk zijn er ook drugs. Rond de metrohalte wordt gedeald en er lopen junkies rond. Overdag gaat het maar 's avonds kom je er best niet als je niet van de buurt bent. En voor buitenlanders, ' de blanken', is het zeker verboden terrein. Vooral de vrouwen krijgen beledigingen naar het hoofd geslingerd*. "

"*Overdag is Molenbeek heel veilig en 's nachts zijn deze straten Rue Picard / Rue Ribaucourt akelig. Je wordt niet aangevallen maar je moet wel op je hoede zijn. In de Metro Ribaucourt is er veel drugsgebruik en drugshandel zowel aan de uitgang van de metro als in een mezzanine binnen de metro zelf, waar er geen controle is*."

[32] Portrait identitaire de la Région de Bruxelles-Capitale, p. 923

"*Waar wij niet willen komen is de Handelsstraat en de Havenlaan. Veel te veel controle van de politie. Jongeren sturen mekaar sms'jes om te verwittigen waar de politie zich bevindt. En dan mijden we die plekken*"

Andere bewoners geven aan dat leven in de wijk niet makkelijk is.
"Ik kan hier leven. Ik ben hier grootgebracht. Het echte leven speelt zich voor ons vrouwen binnenhuis af. Iedereen kan hier komen wonen maar je hoort van andere mensen dat ze niet willen omdat de wijk een slechte naam heeft. Er is ook veel werkloosheid en dat zorgt ervoor dat jongeren 'stoten' uithalen. Voor veel van de werkloze jongeren is dat een manier om eer te behalen." *"Heel die buurt rond het metrostation is moeilijk. De stoepen staan vol met winkelwaar. Je kan niet door met een kinderwagen en op de straat razen de auto's. Geen leuke buurt."*

EEN JONGE BEVOLKING…

In Historisch Molenbeek – waar de Maritiemwijk deel van uitmaakt – woont een overwegend jonge bevolking [33]. Er is een nijpend tekort aan crèches, ook in verhouding tot de rest van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. [34] Dit staat in contrast met de toename van de bevolking en met een gemiddeld jongere bevolking in deze wijken. Volgens de prognoses is er in Molenbeek tegen 2014-2015 een tekort van bijna 1800 plaatsen in het kleuteronderwijs en 2800 plaatsen in het lager onderwijs. [35] En de bestaande scholen in de wijk voldoen niet.

"*Voor jongeren is dit geen goede wijk, er zijn weinig perspectieven. Het opleidingsniveau van de scholen is niet voldoende hoog. Ik heb heel veel moeite gedaan om mijn kinderen te plaatsen op een goede school, met name het atheneum van Bockstael. Mijn kinderen zijn aan hogere studies begonnen, maar de concentratiescholen zijn een probleem voor de buurt. In bepaalde scholen word je geweigerd als je van een bepaalde wijk komt, zoals de onze. Je moet veel moeite doen om binnen te geraken. Ik heb moeite gedaan om mijn kinderen in een andere wijk dan Molenbeek naar school te brengen. Mijn kleinkind gaat naar een Nederlandstalige school, er zitten bijna geen Vlamingen in de klas: probleem van concentratiescholen"*

DE TROTS VAN DE WIJK - EEN TROTSE WIJK

De bewoners zijn trots op hun wijk en vinden dat er heel wat verbeterd is. **Het gemeenschapscentrum Maritiem** is zeker iets om trots op te zijn "*want een*

---

[33] in 2006 was 30% van de inwoners jonger dan 20 jaar, bron: Portrait identitaire de la Région de Bruxelles-Capitale, p. 866), Brusselse jongeren: sociale ongelijkheid en culturele diversiteit, brussels studies, Synthesenota nr. 9, p. 3

[34] Portrait identitaire de la Région de Bruxelles-Capitale, p. 876.

[35] Brusselse zorgen, Knack 06/04/2011, p. 33

vergelijkbaar centrum hebben ze niet in elke wijk. Het geeft ons een beter zelfbeeld. Er gebeurt van alles en bezoekers komen naar onze wijk kijken. Het is een plekje dat gecreëerd is voor de inwoners. Ik heb hier verschillende mensen leren kennen, ook van andere gemeenschappen. Ik voel me hier thuis, het is heel belangrijk om de sociale cohesie te bevorderen in deze wijk. Zo organiseren we ontbijten onder vrouwen en discussiëren we over verschillende thema's."

En er is veel veranderd in de wijk. De bewoners beoordelen de meeste van deze veranderingen heel positief. Pleinen, straten en bruggen zijn aangepakt. Er is sportinfrastructuur en er zijn wijkhuizen gebouwd. De verkeersveiligheid is verbeterd.

"Er wordt iets gedaan voor de buurt. De sfeer in de wijk kan niet veranderd worden door de stad of de gemeente, dat moeten de inwoners zelf doen. Zij moeten zelf hun lot in handen nemen. Maar door die werken krijgen wij wel het gevoel dat er aan ons gedacht wordt en dat er in ons geïnvesteerd wordt. En dat helpt.

In de wijk weten ze ook dat ze geluk hebben dat ze zo dicht bij het centrum van de stad wonen. "*In vergelijkbare buurten in Parijs ben je misschien anderhalf uur onderweg om naar het centrum te gaan."*

EEN KLEURRIJKE, VOLKSE EN SOLIDAIRE WIJK

"De meerderheid van de jongeren van Molenbeek zijn - ondanks hun slechte reputatie - heel solidair. Meestal komen ze elkaar tegen bij het voetballen of in het jeugdhuis. De jongeren praten gemakkelijk tegen elkaar en iedereen is solidair. Ze letten ook op de jongere kinderen op de straat" zegt een verantwoordelijke van het jeugdwerk.

En de talrijke buurt- en straatfeesten zijn wijkevenementen waaraan iedereen deelneemt.

"Elk jaar hebben we met het huis der culturen en het wijkcomité een "stand van de wijk" op Couleur Café. We hadden een huisje gemaakt en kinderen uit de buurt maakten papieren bootjes. Er was ook een grote molen en zand. We waren die avond om drie uur 's nachts thuis. We kregen thee van de berbertent ernaast, de kinderen waren mee."

Het leukst aan de wijk is volgens de bewoners de multiculturaliteit. De verschillende talen, mensen met een verschillende afkomst. "*De helft van de mensen in mijn straat zijn Marokkaans, Braziliaans, Afrikaans of komt uit Oostbloklanden. En de op de markt en in de winkels daar vind je alles. Dingen die je nergens anders vindt. Er is bijvoorbeeld een winkel in de Rue du Prado dat een echte soek is".*

MARITIEM MOLENBEEK, EEN STADSDEEL DAT VERDER REIKT DAN HAAR GRENZEN

Belangrijke stedenbouwkundige projecten die op stapel staan of in uitvoering zijn, zoals Turn & Taxi's of het Weststation, overstijgen het lokale gemeentelijke belang. Een deel van de bewoners is niet onverdeeld gelukkig met de veranderingen in de wijk. Ze kijken met argwaan naar de nieuwe kantoorgebouwen zoals het KBC gebouw. "*KBC verandert alles in de wijk. De werknemers worden zelfs met een aparte bus gedropt aan het Noordstation. Ze durven niet eens het openbaar vervoer te nemen. Uit schrik voor ons, stel je voor."*

Het aanbod van Turn & Taxi's spreekt onze gesprekspartners minder aan. Het wijkcomité Maritiem volgt de situatie wel op de voet. Bewoners vrezen dat het *een geïsoleerd project is, een eiland in de wijk. Welke interactie is er met de woonbuurten en welke winsituatie puurt de buurt hieruit? Wat biedt Turn & Taxi's de buurt aan betaalbare huisvesting? Bereikbaar en toegankelijk groen? Kansen op tewerkstelling? Gemeenschapsvoorzieningen*? Er blijven hier nog te veel vraagtekens om enthousiasme te wekken bij de buurt.

De nabijheid van het Kanaal en de haven worden meestal gezien als troeven voor de Maritiemwijk. In hoeverre vormt het kanaal een barrière of niet?

Het Kanaal is voor mij geen scheidingslijn. Ik zag wel toen we bezig waren met de voorbereiding van Festival Kanal dat anderen dat zo ervaren." Wij hebben in onze rondgang niet gehoord dat mensen vanuit Molenbeek het kanaal zo scherp als een grens ervaren. Wel werd er geopperd dat *het kanaal misschien een barrière is voor diegenen die aan de overzijde wonen*?

Overzichtskaart

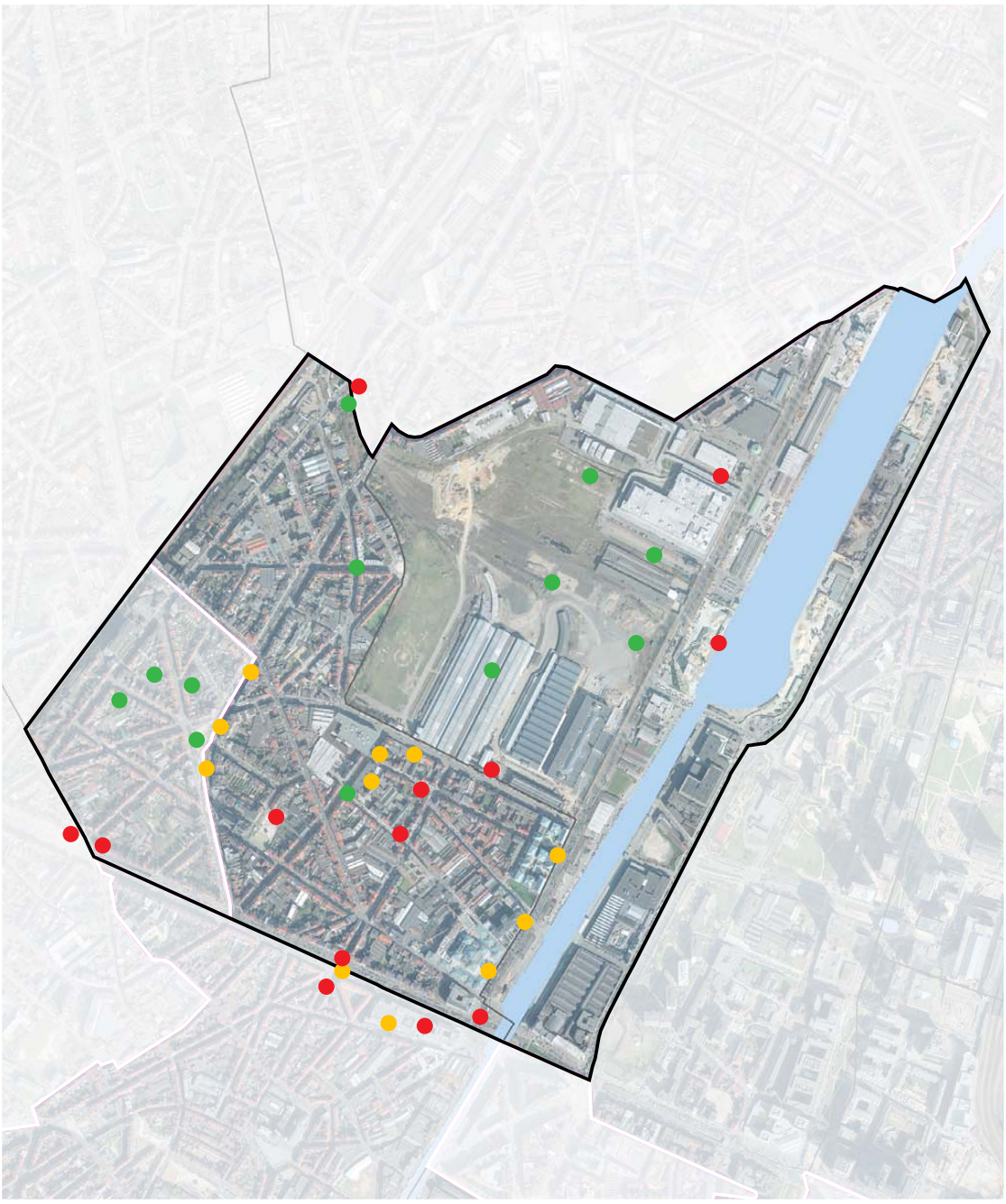

Kaart: Havenwijk
Carte: Quartier Maritime

Wijk in cijfers

De cijfers in de tabel verwijzen naar de volgende referentiejaren: huishoudens - 2006, eigendom – 2001, leeftijdsstructuur - 2008, inkomens - 2003, nationaliteit - 2006, activiteitsgraad - 2007.

Huishoudens	**HAVENWIJK**	**Gemiddelde BHG**
Aandeel koppels met kinderen (%)	28,9	20,91
Gemiddelde grootte van de huishoudens ()	2,44	2,05
Eigendom	**HAVENWIJK**	**Gemiddelde BHG**
Aandeel woningen bewoond door de eigenaar (%)	33,57	41,45
Aandeel woningen verhuurd door particulieren (%)	82,54	72,82
Leeftijd	**HAVENWIJK**	**Gemiddelde BHG**
Gemiddelde leeftijd (jaar)	31,11	37,61
Inkomens	**HAVENWIJK**	**Gemiddelde BHG**
Gemiddeld inkomen per inwoner (euro)	6320,38	10722,83
Nationaliteit	**HAVENWIJK**	**Gemiddelde BHG**
Aandeel van Europa van 15 (zonder België) (%)	7,03	14,29
Aandeel uit Noord-Afrika (%)	13,09	4,38
Aandeel uit Turkije (%)	0,81	1,07
Aandeel vreemdelingen (%)	29,14	26,82
Activiteitsgraad	**HAVENWIJK**	**Gemiddelde BHG**
Werkloosheidgraad (%)	34,17	20,7
Werkloosheidsgraad bij jongeren (%)	49,26	35,25

Quotes

“Soms gaan we naar Noord-Frankrijk (Roubaix) om kleren te kopen, aangezien die daar goedkoper zijn dan hier. We gaan dan met een hele auto vol mensen naar daar. Ik heb ook familie in die streek wonen.”

« Il n’envisage pas de changer de quartier, mais peut-être à un moment il voudra «aller loin pour être au calme », parce que c’est trop animé ici, il y a trop de circulation notamment. »

« Le problème c’est le travail qui manque dans le quartier. »

« La couleur du quartier ce serait bleu, parce qu’il y a des bonnes et mauvaises choses. Mauvaises : quand ça éclate dans le quartier. Les cafés sont pas très fréquentables « pour moi » Bonnes : quand il y a une activité, un événement alors tout le monde y participe. Quand il y a un match de foot, on organise un barbecue, alors tout le monde arrive en motos. On va notamment sur un terrain à Vilvoorde, où ils jouent au foot. »

“Il a de la famille qui vit en banlieue parisienne à Bobigny. Là-bas, il faut faire 1 heure ½ de transport pour rejoindre la ville et puis si tu rates le train, c’est fichu (il faut attendre au moins 1 heure pour en voir un autre et c’est pas forcément celui qui s’arrête au bon endroit).”

“Ik ben in deze straat opgegroeid (ik woon hier 42 jaar), mijn ouderlijk huis is weliswaar onteigend voor de bouw van de kredietbank, maar we zijn in dezelfde straat kunnen blijven wonen. Mijn buren zijn van verschillende afkomst (Italianen, uit Kazachstan, een Romafamilie, en een Maghrebijnse familie)”

« La couleur du quartier maritime est la couleur du monde! »

“Neen ik wil niet weg. Ik ben hier opgegroeid, mijn kinderen zijn hier opgegroeid, ik hou van mijn wijk. Ik wil ook niet weg. Ik woon dichtbij de metro, dichtbij mijn zoon die zelfs een kindje heeft die speciale aandacht nodig heeft gezien hij autistisch is. Ik wil dichtbij mijn kinderen zijn.”

On sait que la commune fait des efforts. « On se dit qu’on n’est pas délaissé comme c’est le cas en France ». Il y a des choses qui se font dans le quartier mais « personne ne peut changer l’atmosphère, ça c’est nous »

Gewenste kwaliteiten

- Werk voor de jongeren
- Degelijk onderwijs.
- Duurzame bouw- en renovatieprojecten,
- Herinrichting publieke ruimte,
- Opleidings- en tewerkstellingsprojecten
- Groene ruimte
- Drugsvrij” metro en wijk
- Sociale voorzieningen voor de bewoners en voor de drugsverslaafden
- Duurzaam woningaanbod

Kernwaarden

- Jong
- Rebels
- Snel
- Trots
- Eigen
- Dens

- Hoopvol
- Kleurrijk
- Volks
- Mondig
- Solidair
- Multicultureel
- In opgang
- Te mijden plekken
- Uitdagend
- Jong
- Potentieel
- Probleemvol

Rebels	**Eigen**	**Hoopvol**	**Zuiders**
Uitdagend	Trots op wijk	In opgang	Cultureel
Probleemvol	Volks	Potentieel aan ruimte	Anders
Te mijden	Solidair	Jong	Geurig
Crimineel	Meerderheid Maghrebijnen	Hopeloos	Souk

Kernwaarden	**Rebels**	**Eigen**	**Hoopvol**	**Zuiders**
Functioneel	Geen gezag aanvaarden	Onderscheiden van anderen	Vooruitgang boeken	Aankomen
Emotioneel	Afwijzen beantwoorden	Behoren tot een groep	Vertrouwen	Warm genieten

Streven	Sterk en (on)verzettelijk doorgaan	Reiken naar anderen/ waarden	Werken aan de toekomst	Kleuren op eigen en unieke wijze

Besluit

Maritiem wijk, het warme zuiderse hart van Brussel. Met een trotse bevolking, zuiders van oorsprong en temperament die de eigen problemen meester is. Een Maritiemwijk waar goede scholen zijn en werk in duurzame projecten voor de nieuwe generatie.

Kanaal Zuid[36]

Inleiding

Een eerste deel geven we een overzicht van het **proces**. In een tweede deel belichten wij **de thema's** die binnen de zone of wijk overheersend aanwezig zijn. **De thema's zijn beperkt tot die thema's die de bewoners in de gesprekken aangaven als karakteristieke thema's voor de wijk.** De aangebrachte thema's zijn verder geduid worden met gegevens die aangedragen worden in het bestudeerde feitenmateriaal. In het rapport is een overzicht opgenomen van een **aantal statische gegevens per wijk** in vergelijking met de gegevens voor het hele Brusselse Gewest. Er is per wijk een **samenvatting gemaakt van het kaartmateriaal** die de bewoners invulden. Op deze kaarten vulden de bewoners op welke plekken of straten zij veel komen (geel), waar zij niet graag komen (rood) of welke plekken zij mooi of aangenaam vonden (groen). De omvang van de cirkel weerspiegelt de graad van goed of afkeuring van de bewoners. D**e bijgevoegde foto's en tekeningen illustreren de werkwijze en de resultaten**. De thema's worden geïllustreerd door opmerkelijke **uitspraken** van deelnemers.

Als laatste stap formuleren we **kernwaarden** per wijk die zich op een specifieke manier tot elkaar verhouden. Deze kernwaarden zijn de specifieke betekenisvolle elementen die samen de merkidentiteit vormen. Het is de combinatie van deze kernwaarden die de wijk onderscheidt van anderen. Een kernwaarde kent een gelaagde opbouw. Een begrip of naam overkoepelt en geeft de kernwaarde aan en bestaat uit verschillende componenten:

- een functionele: feiten
- een emotionele: beleving
- een aspirationele: wensen en dromen

Samen met de kernwaarden worden **de gewenste kwaliteiten** opgelijst. Waaraan moet gewerkt worden? Welke kwaliteiten moet de wijk/zone verwerven in de toekomst.

Elke wijk wordt tot slot kort beschreven aan de hand van de aangetroffen identiteitselementen.

[36] De afbakening van de wijk zoals opgenomen in het rapport valt samen met de grenzen van het wijkcontract Kanaal Zuid.

Proces

Op 9 februari 2011 was er een voorbereidende vergadering met Mevr. Bucken, die verantwoordelijk is voor de gesubsidieerde projecten van de gemeente Anderlecht en verder ook met medewerkers betrokken bij de wijkcontracten, urbanisme, Agenda 21, straathoekwerk, en ten slotte de directeur van Euclides, een centrum voor ondernemingen en plaatselijke ontwikkeling.

We bespraken de verschillende wijken en de belangrijkste thema's per wijk, het imago van de wijk en het profiel van de bewoners. De deelnemers kregen een korte vragenlijst (in de bijlage) en de kaart met de belangrijkste beeldbepalende gebouwen van de wijk werd verder aangevuld. Anderlecht kent bij benadering een negental wijken die liggen in de PIZ. **Er zijn wijkcontracten uitgevoerd of in uitvoering voor:**

- Dauw wijk: 1997-2001
- Grondel herziening: 1999-2003
- Pequer- Luchtvaart: 2000- 2004
- Scheikundige: 2001-2005
- Raad: 2004-2008
- Aumale- Wayez: 2005-2009
- Lemmens: 2007-2011
- Kanaal Zuid is een duurzaam wijkcontract voor de periode 2010-2020

We kozen voor de wijk Kanaal Zuid omdat zij een deel vormt van Kuregem, één van de moeilijkste Brusselse wijken. Bovendien is het een wijk met veel hoogbouw en sociale woningen van de sociale woningcoöperatie de Anderlechtse Haard. Op 10 maart spraken we met de coördinator van het wijkcontract Kanaal Zuid Guy van Beeck, die ons rondleidde in het gebied.

Wij kozen in deze wijk voor de methodiek van branding. Een brandingsessie vergt een intensieve voorbereiding. Wij contacteerden vooraf organisaties in de wijk zoals Kind en Gezin, Samenlevingsopbouw en de huurdersbond van de woningcoöperatie. Twee maal stelden wij onze werkwijze voor aan een groep jonge moeders van Kind en Gezin. Met Kengawe Ziambi van de huurdersbond hadden wij een voorbereidend gesprek over de organisatie van de sessie. Zowel het team van Kind en Gezin als het team van de huurdersbond hielpen actief met de rekrutering van de bewoners voor de sessies. Alle betrokkenen werden, voor zover mogelijk, nog eens per mail en telefoon verwittigd.

Op 19 mei hielden wij in de lokalen van Kind en Gezin een brandingssessie met de moeders van Kind en Gezin. 's Avonds participeerden bewoners uit de blokken en de rest van de wijk, met een etnische verscheidenheid van Afrikaanse, Spaanse, Maghrebijnse en Oost-Europese origine, aan de tweede sessie. Ook een bewoner uit de 'gated community', de veeartsenijschool nam deel. 25 deelnemers telden we voor

deze tweede sessie. De verslagen en verschillende stappen in het bepalen van de kernwaarden zijn opgenomen in de bijlagen.

Thema's[37]

De coördinator van het wijkcontract Kanaal Zuid beschrijft de wijk als een verwaarloosd, oud en gevaarlijk stadsdeel. Hier woont een jonge bevolking en er zijn meerdere scholen in de buurt. De scholingsgraad van de buurtkinderen is minimaal. Het is een buurt met een verwaarloosd architecturaal patrimonium en een weinig kwalitatieve publieke ruimte. De bewoners voelen zich verlaten. Het profiel van de bewoners is: jong, recent aangekomen in België en een aantal oudere 'Brusselaars' die nostalgisch terugblikken op het verleden. In schril contrast met dit alles staat de site van de voormalige Veeartsenijschool. Privé-investeerders creëerden hier een « gated community»: een rijk eiland in een verpauperde buurt.

DE DIAGNOSE IS… ALARMEREND

De wijk Kanaal-Zuid telde in 2006 zo'n 7848 inwoners, waarvan 2296 -18-jarigen (30 % van de totale bevolking) en 542 kinderen jonger dan 3 jaar. In Kanaal-Zuid wonen veel kinderen en jongvolwassenen. In de sectoren Albert I Flatgebouwen en Grondel wonen meer vrouwen dan mannen en veel eenoudergezinnen (alleenstaande of gescheiden moeders) en senioren. Er wonen hier veel nationaliteiten samen, waarbij vooral de Marokkaanse gemeenschap sterk vertegenwoordigd is. Het aantal asielzoekers nam sterk toe na de werken in de Zuidwijk. Heel wat illegalen die in de Fonsnybuurt verbleven verhuisden naar de Albert-buurt.

Kanaal-Zuid bestaat uit verschillende buurten en identiteiten. Buurten verschillen omwille van de aanwezige infrastructuur, het sociale klimaat en de verschillende bevolkingssamenstelling. De Albert I-square is het meest geïsoleerde deel, waar de bewoners van de dicht bevolkte huizenblokken met sociale woningen zich niet kunnen identificeren met de bewoners van de dun bevolkte huizenblokken met scholen en bedrijven in de nabije omgeving.

De bewoners vertellen:
"Er leven Arabieren: Algerijnen en Marokkanen, vooral uit Noord-Marokko. Daarnaast zijn er de Turken en de zwarten. De populatie uit zwart Afrika neemt toe. De mensen komen dan vooral uit Somalië, Congo, Senegal, Burundi en Ivoorkust. Een andere groep zijn de Armeniërs, De Roma, de Spanjaarden en de Italianen. Het aantal Roma neemt ook toe. De kinderen van de Italianen en de Spanjaarden vertrekken uit de wijk. Met de Spanjaarden, de Italianen, de Afrikanen en de Turken is er het meeste contact. Vaak hebben ze ook samen op school gezeten. Met de zigeuners is er weinig contact. Ze hebben er zelfs een beetje schrik van. De zitten vaak buiten maar zijn erg op zichzelf gesteld, drinken veel, bedelen en zijn altijd in grote groepen, wat intimiderend overkomt."

[37] Geïnspireerd op het onderzoek gedaan ter voorbereiding van het wijkcontract Kanaal Zuid

Er mag dan al een brede waaier aan culturen en nationaliteiten aanwezig zijn, we stellen vast dat hier vooral kansarmen wonen.

EEN VERPAUPERDE BUURT… DE VERGEETPUT?

Kanaal Zuid is een buurt met een schrijnend tekort aan voorzieningen en ontmoetingsruimtes. Het ontbreekt aan een publieke plaats, een ruimte die het samenleven in de buurt kan verbeteren. Plaatsen waar bewoners kunnen ontspannen of mekaar ontmoeten zijn het Grondelpark, het voetbalterrein en onmiddellijke omgeving, en het betonnen voetbalterrein van het atheneum. De jongeren van de Albert I-square vinden mekaar aan de ingang van de torens, de tramhaltes of de straathoeken. Moeders met kinderen – en soms ook senioren – bezoeken vaak het Crickxpark. Een aanbod aan activiteiten voor de jongeren is hoofdzakelijk beperkt tot voetbal. Ingerichte speelpleinen voor kinderen zijn er niet. Tijdens de zomer moeten de bijna 2000 jongeren uit de buurt onder de 15 zich tevreden stellen met een basketveld en een pingpongtafel in zielig beton.

“Voor kinderen is dit geen goede wijk. Hoewel er projecten lopende zijn om de situatie te verbeteren, is er te weinig speelruimte en zijn er te weinig voorzieningen. Vaak zijn er wel mensen die vragen achter bepaalde voorzieningen maar de uitvoering duurt altijd zo lang, dat de meeste mensen al weg zijn wanneer er aan de werken begonnen wordt.”

De buurt Kanaal-Zuid behoort met een gemiddeld inkomen per inwoner van 6.309 euro tot één van de armste buurten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest Het gemiddelde inkomen in de gemeente bedraagt 10.552 euro. De werkloosheid (38,28%) is erg hoog in vergelijking met het gewestelijk gemiddelde (19,27%) en bij jongeren piekt die werkloosheid zelfs tot 45,94%. Dit betekent dat 45,94% van de actieve jongeren (tussen 18 en 24 jaar) werkloos is.

“Meisjes vinden hier gemakkelijker werk dan jongens. Werkgevers zijn achterdochtiger ten opzichte van jongens dan van meisjes. Voor sommige jobs is er niet genoeg intellectuele bagage aanwezig. Jongeren met een technische bagage laten daardoor sneller hun hoofd hangen, wat de werkgevers misschien weer achterdochtiger maakt.”

Het aantal leefloners (berekend op de totale bevolking in 2006) in de wijk ligt hoger dan het gemiddelde in de gemeente. Vooral in de sociale woningen van de Albert I-square leven vele inwoners van een leefloon.

De hoge werkloosheid is vooral te wijten aan een geringe scholing. De buurt herbergt heel wat scholen maar heel wat jongeren haken vroegtijdig af. De taal of gebrek aan toekomstperspectief is meestal het probleem. Het atheneum Leonardo da Vinci bijvoorbeeld krijgt vele kinderen van nieuwkomers over de vloer die Frans noch Nederlands praten, wat hun integratie bemoeilijkt.

“De reden voor het gebrek aan intellectuele bagage is het gebrek aan goede scholen in de buurt. Daarom sturen steeds meer ouders hun kinderen naar scholen buiten de wijk. De jongeren die geen job vinden komen terug en geven in de wijk les. De toekomst van de kinderen en van de wijk ligt echter in de handen van de moeders, van de vrouwen. Door er voor te zorgen dat hun kinderen het beter hebben dan zijzelf kunnen ze de wijk veranderen”

DE MARKTEN

De wijk herbergt de slachthuizen, de grootste markt van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Op supra-lokaal vlak zijn het slachthuis en zijn markt goed voor een aanzienlijk deel van de handelsactiviteit in de gemeente en de wijk. In het slachthuis komen op marktdagen vrijdag, zaterdag en zondag, resp. 15.000, 29.000 en 60.000 bezoekers. De bezoekers komen vooral uit Anderlecht maar het slachthuis is een aantrekkingspool voor andere gemeenten en zelfs Vlaanderen. De slachthuizen en de markt aan het Zuidstation zorgen voor werk en beweging in de wijk maar veroorzaken veel overlast. De parkeersituatie en de stank die de markt veroorzaakt zijn voor de aangrenzende wijk amper te harden.

“De geur van het slachthuis, soms is het zo erg dat men vraagt of er iemand echt gestorven is. De parking is ook niet aangenaam. Er zijn daar veel dieven en andere onaangename mensen. Die komen vaak van buiten de wijk.”
“Het slachthuis en de feestzaal,… veroorzaken overlast, de bevolking sluit er zich van af. De inrichting van de publieke ruimte houdt te weinig rekening met deze voorzieningen, de overlast,… maar niemand wil het slachthuis weg, wel de gevolgen ervan inperken.”

De impact van de markt op de omliggende buurten naar tewerkstelling, economische return, mobiliteit of parkeergelegenheid is groot.

ONVEILIGHEIDSGEVOEL[38]

Wie Kuregem hoort, denkt aan onveiligheid. Als je navraagt bij de bewoners is er vlakbij de voormalige Veeartsenijschool of in de Grondeltoren geen probleem. Sommigen vinden de omgeving van het metrostation Clémenceau “gevaarlijk”. En anderen vinden de buurt rond de toren in de Albert I Square erg gevaarlijk en vandalisme is er troef. De verantwoordelijke van de Huurdersbond vertelde ons dat *senioren vooral ’s morgens hun boodschappen doen om de “jongeren” te vermijden. In de Albert I-square gebeuren de meeste handtasdiefstallen, vooral op dagen dat de markt draait en er minder politiecontrole is. Zakkenrollers uit andere wijken zakken tijdens de marktdagen af naar de wijk.*

---

[38] gebaseerd op het document “Evaluation du projet de cohesion sociale "Albert " 2010

Uit het zelfde interview blijkt dat *huurders vooral een aanpak van de onveiligheid eisen. Als andere prioriteiten volgt netheid, onderhoud van de gebouwen en lawaaihinder. Aan vandalisme en glasbraak, het beschadigen van de gemeenschappelijke delen, pogingen tot brandstichting, tags, vernielen van brievenbussen, … ergeren de bewoners zich mateloos.*
Volgens de verantwoordelijke van de huurdersbond *richt het vandalisme zich tegen de overheid en het gezag. Het is ook een uiting van ongenoegen tegenover de Anderlechtse Haard. De huurders klagen steen en been over een gebrekkig onderhoud van de gebouwen door de Anderlechtse Haard.*

De jongeren van de square Albert worden met de vinger gewezen. De verantwoordelijke van de huurdersbond zei dat *van de bijna honderd jongeren die in de blokken wonen, slechts een zevental probleemjongeren zijn*en *en veroorzaakt een gebrek aan "gemeenschapsleven" en sociale controle de onveiligheid. Onveiligheid is ook het gevolg van de precaire leefomstandigheden in verloederde wijken, de onzekerheid over de toekomst, de moeilijke sociale mobiliteit. Stuk voor stuk elementen waardoor een individu zich van z'n vrijheid beroofd voelt omdat hij slechts over een geringe manoeuvreerruimte beschikt om z'n eigen leven te sturen."*

Overzichtskaart 1

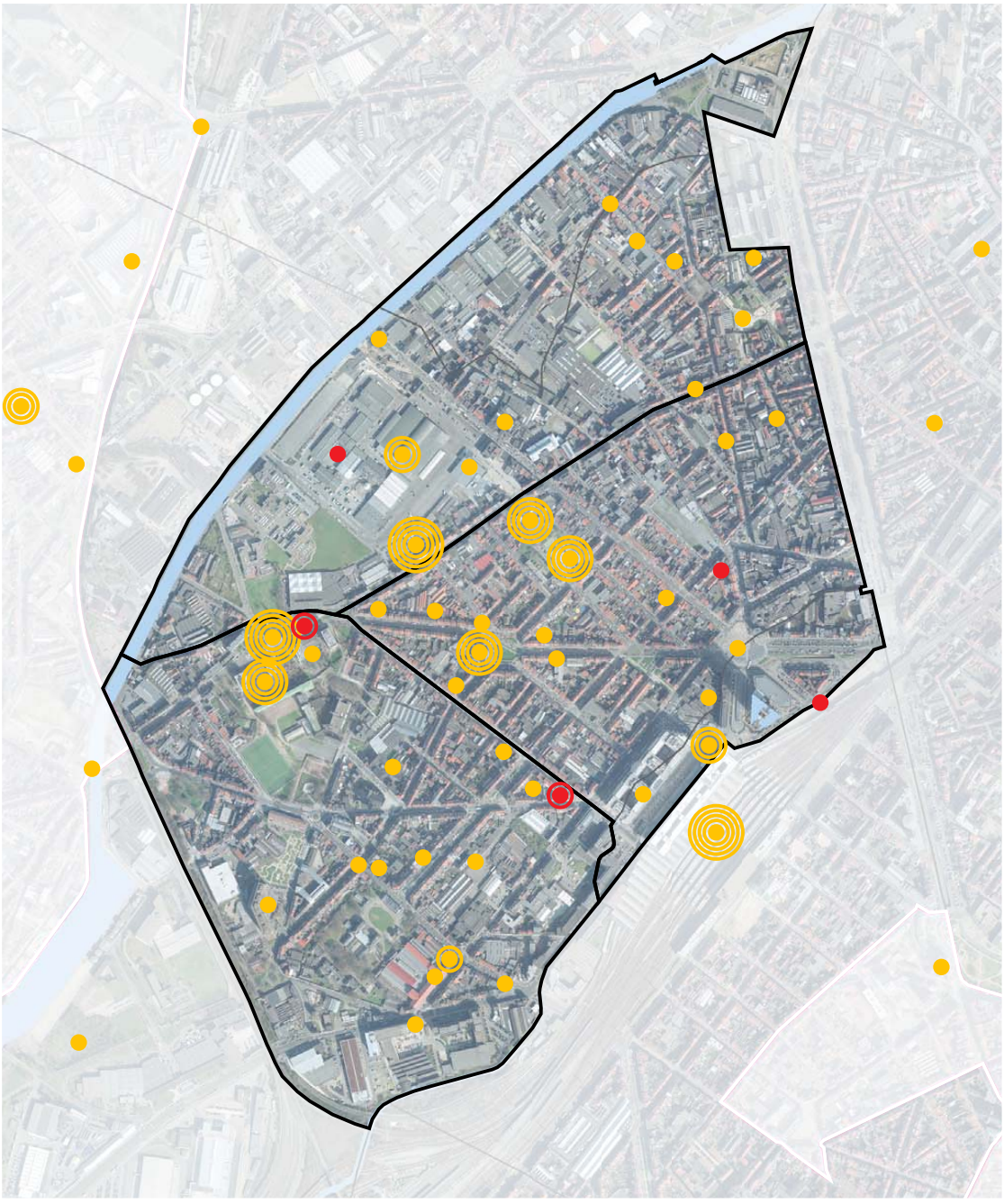

Ruimtes die positief ervaren worden - Lieux appréciés/attractifs
Ruimtes die negatief ervaren worden - Lieux non appréciés/non attractifs
Ruimtes waar mensen veel komen - Lieux le plus fréquentés

Kaart: Kuregem (Bara - Veeartsenij - Dauw)
Carte: Cureghem (Bara - Vétérinaire - Rosée)

Overzichtskaart 2

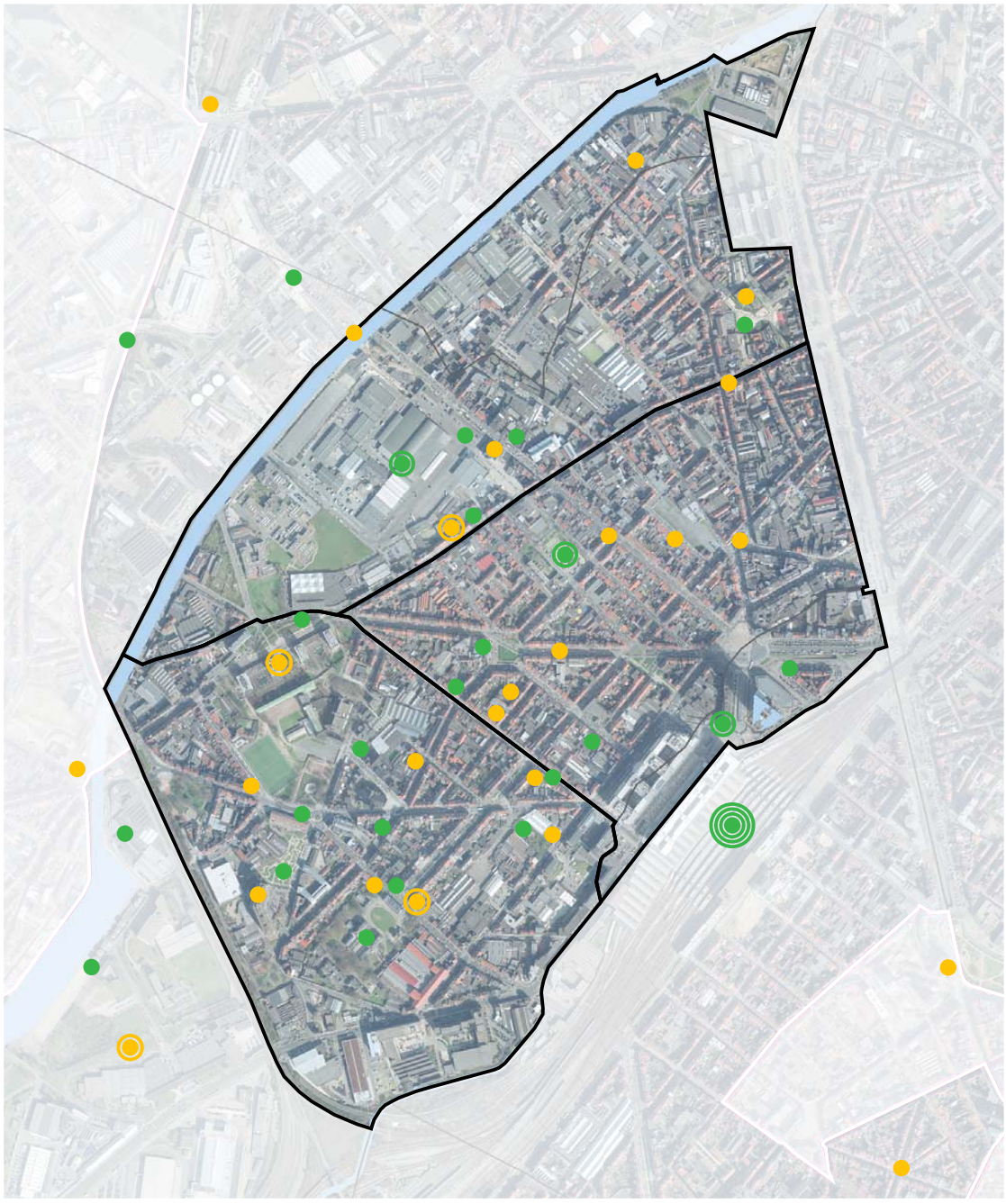

Ruimtes die positief ervaren worden - Lieux appréciés/attractifs
Ruimtes die negatief ervaren worden - Lieux non appréciés/non attractifs
Ruimtes waar mensen veel komen - Lieux le plus fréquentés

Kaart: Kuregem (Bara - Veeartsenij - Dauw)
Carte: Cureghem (Bara - Vétérinaire - Rosée)

Wijk in cijfers

De cijfers in de tabel verwijzen naar de volgende referentiejaren:, huishoudens -2006, eigendom - 2001, leeftijdsstructuur - 2008, inkomens – 2003, nationaliteit - 2006, activiteitsgraad – 2007.

Huishoudens	**KUREGEM VEEARTSENIJ**	**KUREGEM BARA**	**Gemiddelde BHG**
Aandeel koppels met kinderen (%)	28,34	25,56	20,91
Gemiddelde grootte van de huishoudens ()	2,34	2,27	2,05
Eigendom	**KUREGEM VEEARTSENIJ**	**KUREGEM BARA**	**Gemiddelde BHG**
Aandeel woningen bewoond door de eigenaar (%)	21,87	29,95	41,45
Aandeel woningen verhuurd door particulieren (%)	59,07	79,2	72,82
Leeftijd	**KUREGEM VEEARTSENIJ**	**KUREGEM BARA**	**Gemiddelde BHG**
Gemiddelde leeftijd (jaar)	31,77	31,66	37,61
Inkomens	**KUREGEM VEEARTSENIJ**	**KUREGEM BARA**	**Gemiddelde BHG**
Gemiddeld inkomen per inwoner (euro)	5196,58	5908,19	10722,83
Nationaliteit	**KUREGEM VEEARTSENIJ**	**KUREGEM BARA**	**Gemiddelde BHG**
Aandeel van Europa van 15 (zonder België) (%)	13,93	17,85	14,29
Aandeel uit Noord-Afrika (%)	12,75	12,53	4,38
Aandeel uit Turkije (%)	2,45	1,59	1,07
Aandeel vreemdelingen (%)	37,36	42,44	26,82
Activiteitsgraad	**KUREGEM VEEARTSENIJ**	**KUREGEM BARA**	**Gemiddelde BHG**
Werkloosheidgraad (%)	38,67	35,39	20,7
Werkloosheidsgraad bij jongeren (%)	49,47	43,97	35,25

Quotes

“In het algemeen willen de vrouwen dat hun kinderen het beter hebben dan zij zelf. Dat ze de mogelijkheid krijgen om leuke dingen te doen, om veel te ontdekken, dat ze vrije keuze hebben.”

“Het is belangrijk om muren te doorbreken, zodat men opener is en andere culturen kan ontdekken.”

“Een vrouw leefde jaren zonder papieren en zat eigenlijk ondergedoken. Ze leidde een teruggetrokken bestaan en kreeg weinig steun van haar familie, die haar verstopt hielden. Hetzelfde hoor je van vrouwen die gescheiden zijn. Zij leiden een meer teruggetrokken bestaan door geldproblemen. Door hier en daar klusjes te gaan opknappen leerde ze haar man kennen en kon ze uit het isolement treden. Ze werd vooral geholpen door de Belgische familie waarbij ze ging kuisen.”

“Een andere vrouw geraakte zwanger tijdens haar studies. Ze kon dan kiezen tussen een studiebeurs en een werkloosheidsuitkering. Ze heeft haar studies even stopgezet maar toch hervat en nu is ze afgestudeerd als crèche directie. Ze wil dan ook samen met haar zus een crèche openen, daarvan zijn er te weinig in de wijk.”

“In het park zitten de ouders wel vaak apart. In tegenstelling tot de schoolpoort of op interimkantoren, daar is er wel vaak contact met de verschillende groepen.”

“We vinden het jammer dat de Belgen Kuregem verlaten hebben de laatste 20 jaar. De buurt “verarabiert” hierdoor en dat vinden ze spijtig, zo kunnen we geen Belgen leren kennen en zij ons ook niet. De Belgen kennen ons enkel via de media en die zijn niet objectief.”

“Een kind opvoeden in Kuregem is immers niet gemakkelijk, het is moeilijk x 100. Er zijn veel slechte invloeden. Tijdens de examens zijn er bijvoorbeeld veel kinderen buiten op straat aan het spelen. Voor hen is school geen prioriteit. Dat maakt het voor de andere kinderen ook moeilijker om goed te studeren. In andere wijken is het rustiger maar hier dus niet.“

“Ik vind heel de wijk niet leuk. De mensen zijn er onvriendelijk, zeker ten opzichte van vrouwen of meisjes die alleen rondlopen. Het is in de wijk onveilig en vuil.”

“Een bewoonster vertelt dat ze vroeger voorbij Kuregem reed met de bus en hier absoluut niet wou komen wonen. Toen ze hier toch terecht kwam, heeft ze eerst veel geweend omdat ze hier niet wou zijn. Nu ze hier al langer is, vindt ze het hier niet erg om hier te wonen. Er heerst een slecht imago over Kuregem en het ziet er ook niet leuk uit. De media hangen ook een slecht beeld op over de wijk. Er zijn inderdaad problemen in deze wijk, maar die zijn er overal. Wij hebben ons er hier aan aangepast.”

“De problemen worden ook veroorzaakt door de politie, die vaak agressie uitlokken door hun manier van werken. Ook naar de jongeren toe, maar die hebben daar niets aan, integendeel. Het geeft vaak een verkeerd beeld van autoriteit.”

Gewenste kwaliteiten

Zichtbaar maken van rijke historie

Goed openbaar vervoer

Duurzame en goede openbare ruimte

Voorzieningen voor kinderen

Kwaliteitsvol en betaalbaar wonen

Werk

Perspectief voor jongeren

Betere scholen en voldoende schoolcapaciteit

Kernwaarden

Potentie

Sterk

Zelfbewust

Uitbrekend

Revolterend

Ondersteunend

Vrouwelijk

Technische kennis

Levendig

Toekomstgericht

Open

Hoopvol

Realistisch

Geïsoleerd

Arm

Toekomstloos

Vergeten

Kernwaarden	Levendig	Toekomstgericht	Open	Hoopvol	Realistisch
Functioneel	Zichtbaar zijn	Opleiding en werk	Contact met anderen	Kunnen doorgaan	Praktisch zijn
Emotioneel	Verbonden zijn	Het waard zijn	Erbij horen	Vertrouwen in jezelf en in anderen	Bij jezelf blijven
Streven	Intensiveren	Toekomst bereiken	Uitbreken	Vasthouden hoop	Stap voor stap vooruitkomen

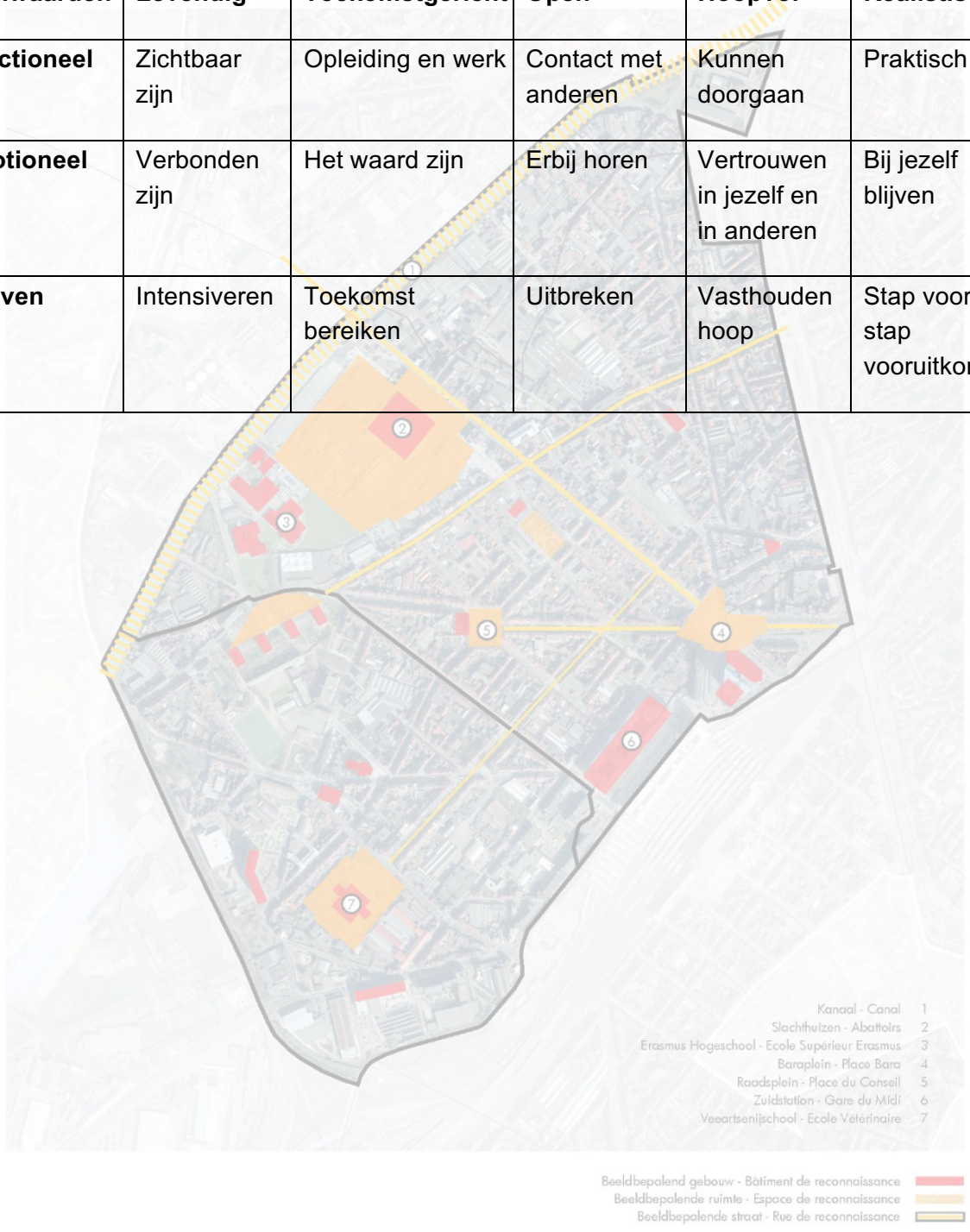

Kaart: Kuregem (Bara - Veeartsenij - Dauw)
Carte: Cureghem (Bara - Vétérinaire - Rosée)

Besluit

Wij ontdekten een buurt die snakt naar meer openheid: openbreken uit de culturele en sociale isolatie waarin zij zich bevindt.

De wijk Kuregem kent een diversiteit aan leefwerelden die naast elkaar lijken te bestaan zonder al te veel conflicten. Het gaat om gezinnen en alleenstaanden met vers chillende etnische achtergronden en met verschillende woonstijlen (zowel gated community, bobo's, sociale huisvesting,…).

Ondanks de slechte omstandigheden vonden wij veel vrolijjkheid en optimisme in de wijk. Wij willen het omschrijven als **levendig en realistisch hoopvol.** Bewoners begrijpen dat de vooruitgang stapsgewijs gaat en de stappen vaak klein zijn maar willen vooruitkomen. Zij willen de wijk verbeteren, de enclave waarin zij zitten openbreken.

De bewoners vragen naar meer contacten tussen de verschillende gemeenschappen en groepen in de wijk. Een uitweg uit de culturele en sociale isolatie via betere scholen, en meer kansen voor jongeren. Meer contactmogelijkheden voor jong en oud.

De vraag naar aangepaste openbare ruimte is groot in de wijk. Bewoners nemen hier en daar zelf initiatief om de wijk duurzamer en groener te maken. Vooral kinderen zouden meer 'ruimte' moeten krijgen in de wijk.

Een sterk netwerk van vrouwen kan een belangrijke rol spelen in de verbetering en het openbreken van de wijk. Deels vervullen de vrouwen deze rol al. De vrouwen staan sterk en zelfbewust in het leven en vechten voor de toekomst van hun kinderen. De vrouwen beseffen dat het leven alleen maar beter wordt door een open mind te hebben en zich te richten op de toekomst. De vrouwen kunnen en hebben een verbindende en ondersteunende rol naar de netwerken in de wijk.

Het beeld 'Kuregem geeft kinderen een toekomst' drukt het vooruitkomen, de hoop en de toekomstgerichtheid van de bewoners uit. Zorgen dat voorzieningen en openbare ruimte worden ingericht, zorgen voor werk, fysiek en mentaal openbreken van de wijk.

BONJOUR
SOUVENIR DE CUREGH'AIME
QUARTIER AVEC DES COULEURS
Potentiel
Accueil/Welcome
Espace

Enquête

Inleiding

CONTEXT

Dit is een kwantitatieve enquête die in het kader van de tweede fase van het onderzoek, toegewezen aan o2 consult.
Doel (overeenkomstig met de andere onderzoeksmethodes): Wat zijn de karakteristieke beelden van de PIZ bij het grote publiek ?

METHODOLOGIE

Periode van de afnames
Van 29 april tot 6 mei

Realisatie
De enquête werd uitgevoerd door twee studentes op basis van een vragenlijst, ingevuld door de enquêtrices. De telling werd gerealiseerd door Eecom.

Vragenlijst
- Geschreven (met inbegrip van de inleiding van de interviews)
- Samen met een kaart van de wijken en een voorstelling van ATO.
- Goedgekeurd en aangevuld door ATO.
- Gesloten vragen en commentaren.

Behandelde thema's
- Karakteristieken van de bevolking
- Betrokkenheid bij de PIZ
- Beeld van de PIZ
- Kennis van de PIZ
- Eventuele commentaren

Steekproef
- 300 mensen in de straat
- Ad random participanten
- 30 personen per plaats

10 plaatsen verdeeld over de wijken (gekozen door ATO)
- Stations
    - Hortaplein (Zuidstation)

    - Weststation
    - Brussel Noord
- Markten – winkelstraten
    - Slachthuizen
    - Leuvensesteenweg
    - Steenweg op Gent
- Plaatsen met gevarieerde gebruik
    - Bloemenhofplaats
    - Tour en Taxi's
    - Metro Graaf van Vlaanderen
- Plaats die niet onderzocht werd in de workshop
    - Vossenplein

ALGEMENE GANG VAN ZAKEN

De enquête werd positief onthaald bij de bevolking. Moeilijk te communiceren met verscheidene oudere vreemdelingen. Verschillende personen voelen de nood om hun raad te geven en die is zeer verschillend. Zeer rijke en sociologische aanpak.

Opmerkingen:
Deze enquête werd gerealiseerd in het kader van een imago-studie, het is dus geen sociologische studie.

Resultaten

BEVRAAGDE POPULATIE

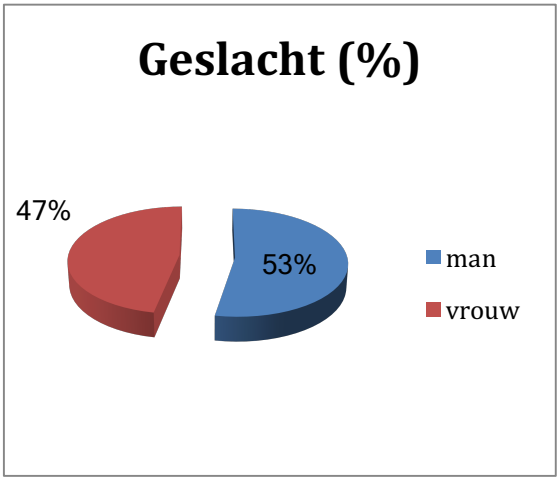

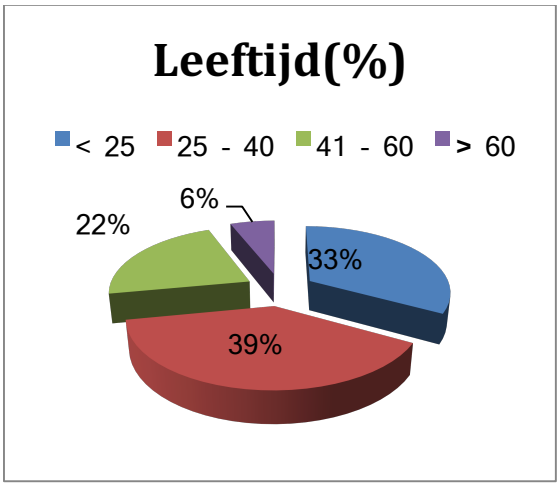

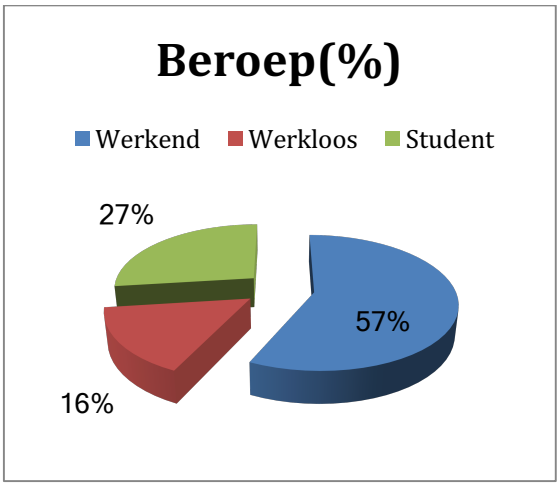

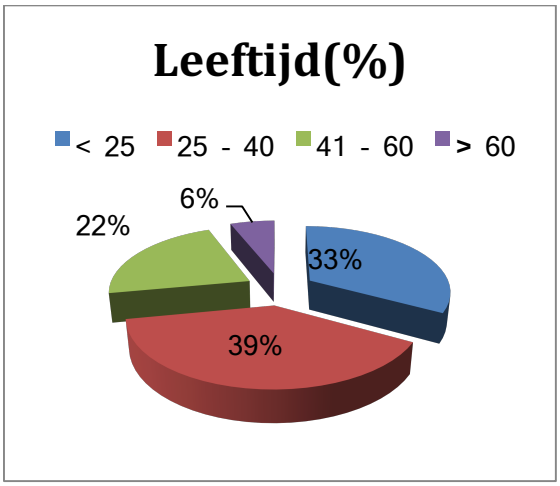

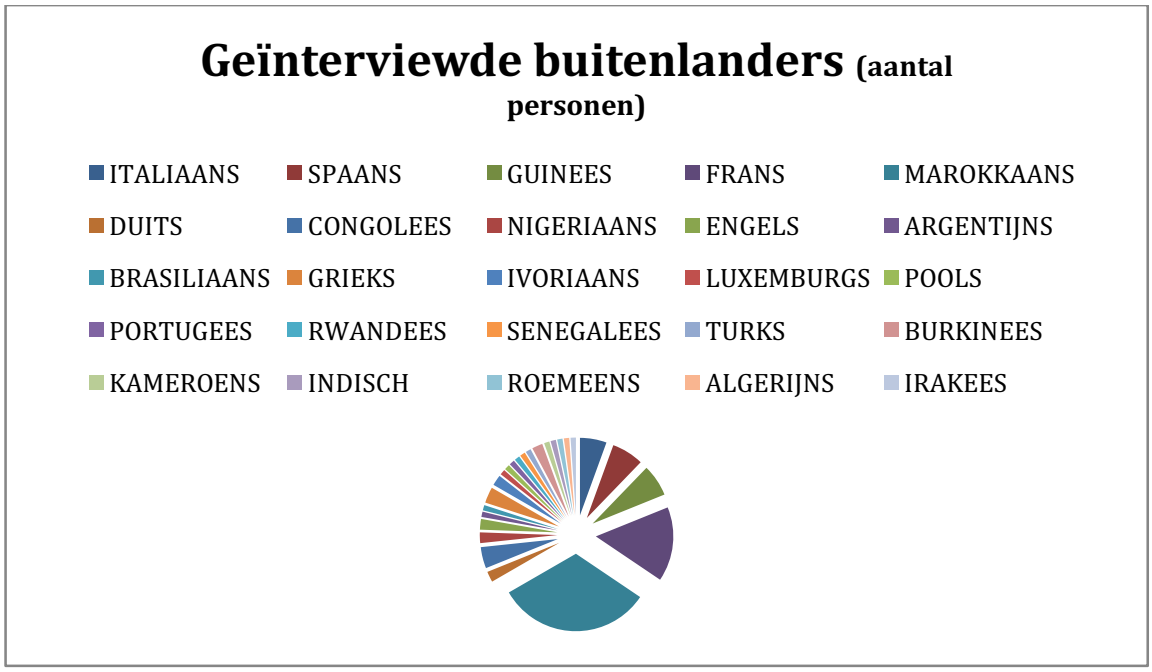
Geïnterviewde buitenlanders (aantal personen)
ITALIAANS
SPAANS
GUINEES
FRANS
MAROKKAANS
DUITS
CONGOLEES
NIGERIAANS
ENGELS
ARGENTIJNS
BRASILIAANS
GRIEKS
IVORIAANS
LUXEMBURGS
POOLS
PORTUGEES
RWANDEES
SENEGALEES
TURKS
BURKINEES
KAMEROENS
INDISCH
ROEMEENS
ALGERIJNS
IRAKEES

BETROKKENHEID BIJ DE PIZ

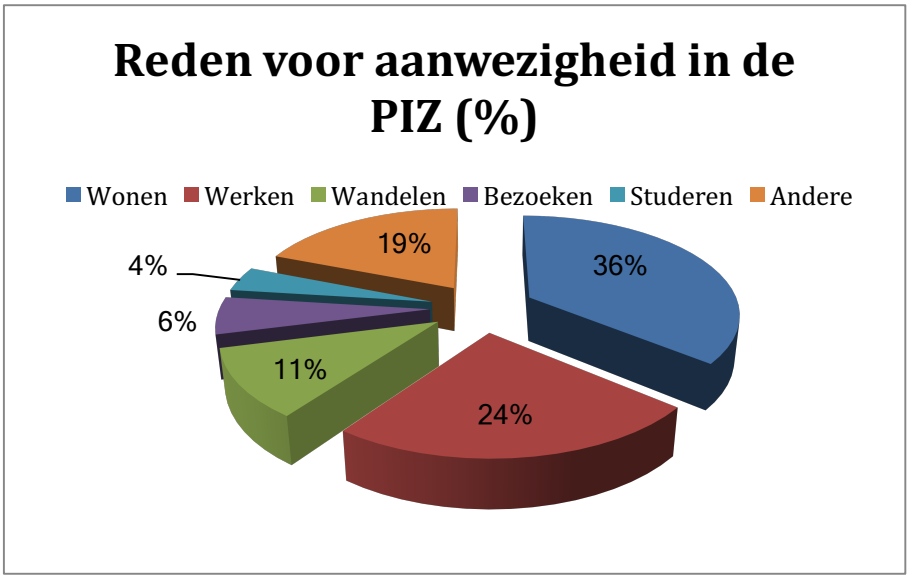

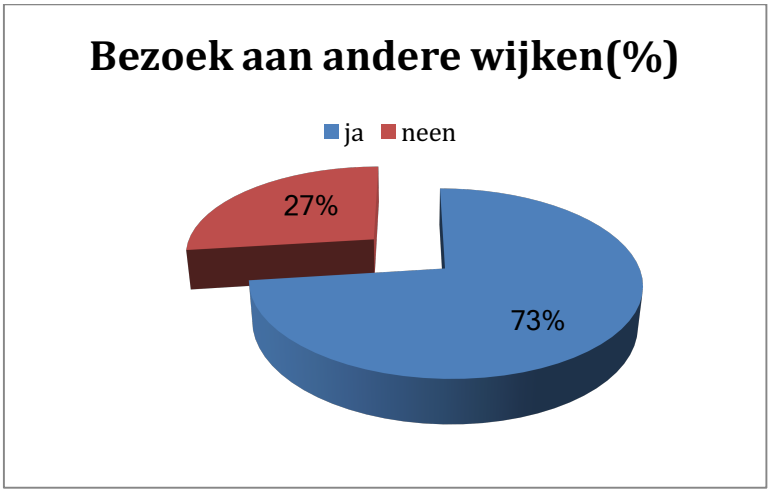

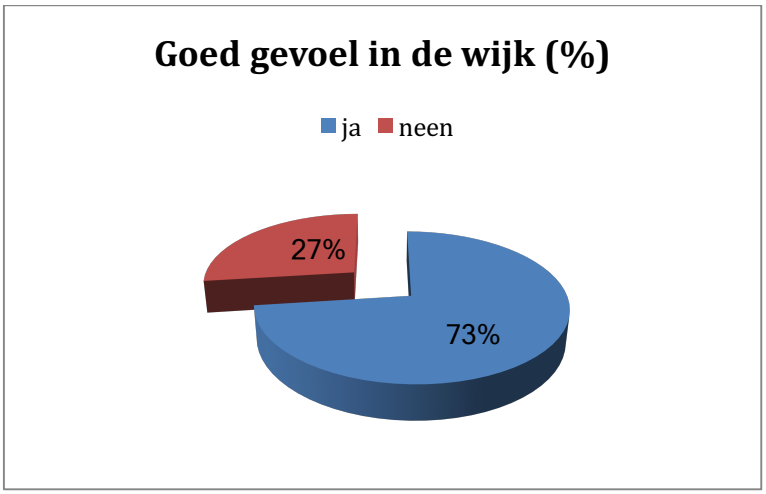

Indien u zich hier goed voelt, waarom dan? (aantal antwoorden op een totaal van, 236 personen)		Indien u zich hier niet goed voelt, waarom dan niet? (aantal antwoorden op een totaal van 90 personen)	
Gezellig, iedereen kent elkaar	15	Onveiligheidsgevoel	33
Aangenaam, kalm	8	Gebrek aan onderhoud	9
Gemakkelijk bereikbaar, alles dichtbij	7	Buyant	4
Levendig, warm	5	Te veel buitenlanders	3
Ik hou van de markten	4	Moeilijk verkeer	3
Mooi, charmant, sympathiek	3	Slecht beheerd, agressieve politie	3
In verandering	2	Te veel toeristen	2
Ik leef er	2	Slechte scholing	2
Toeristisch	2	Te veel racisme	
Veel evenementen en tentoonstellingen	2	Weinig gastvrijheid	
		Vroeger was het beter	
		Slecht georganiseerd	

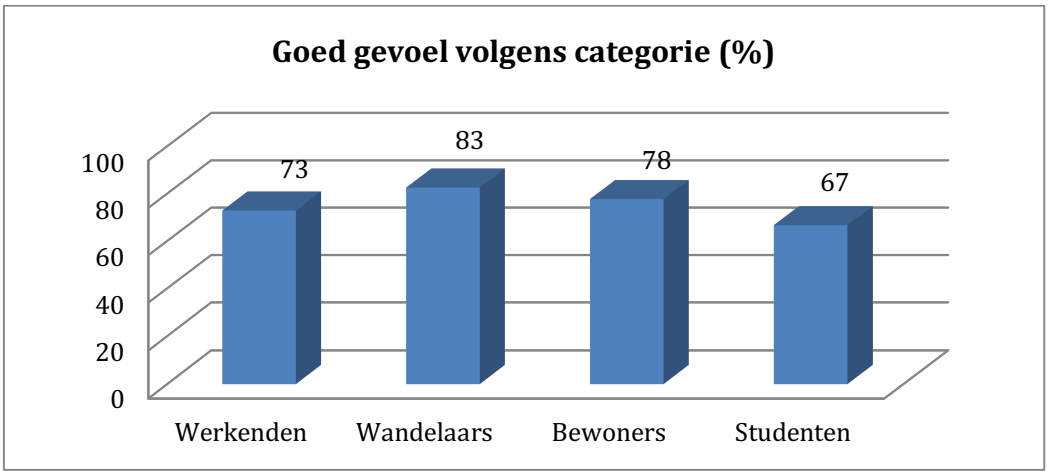

BEELD VAN DE PIZ

Hoe zou u in één woord de onderzochte wijken omschrijven? (aantal antwoorden)

VERBETERING VATBAAR	4	ROMMELIG	2	DESASTREUS		ONZICHTBAAR		MULTICULTUREEL	8	PUBLIEK
TE VERMIJDEN		ARABISCH		VERSCHILLEND		ONLEEFBAAR	2	NIEMANDSLAND		WIJKEN
TE RENOVEREN		BRUSSELS	5	VERSCHEIDEN	7	VERLOREN		NIET NORMAAL		WOONWIJKEN
GEVAARLIJK	2	LAWAAIERIG	2	EFFRAYANTS		DE MANIER VAN ZIJN IS DE MANIER VAN HANDELEN		PARADIJSELIJK	2	VUIL
TOEGANKELIJK		KALM	6	BUITENLANDERS	6	VEEL TALEN		PARANOÏDE		BEVEILIGD
GASTVRIJ	6	HARTELIJK	6	AFGESLOTEN		WEINIG BEZOCHT		NIET GENOEG VOOR JONGEREN		SINISTER
ACTIEF		CULTUREEL, TOERISTISCH	2	FAMILIAAL	4	SLECHTER AF		NIET KALM		SOBER
AANGENAAM	7	WARM	2	FOLKLORE	2	SLECHT BEHANDELD		NIET GEWELDIG		STRESSEREND
AGRESSIEF		LEUK	2	REGELMATIG BEZOCHT		GEBREK AAN OPLEIDING		ARM		SUPER
ANARCHISTISCH		KLEURRIJK		GETTO	4	GEMENGD	10	NIET PERFECT	2	OVERBEVOLKING
GEANIMEERD		COMPLEX	2	HETEROCLYTE		WAARDELOOS	5	ERGER EN ERGER		SYMPATHIEK
BANAAL		AANGENAAM	4	VUIL		METISSES		POLYVALENT		RUSTIG
VEEL WERK		GEVAARLIJK	5	ONINTERESSANT		MISERIE		POPULAIR		TE VEEL BUITENLANDERS
MOOI		ACHTERGESTELD	6	ONRUSTWEKKEND		VERSCHEIDEN		MOGELIJKHEDEN	6	TURBULENT
GOED	4	ACHTERUITGAAND		INSALUBRES		MIX	4	VUILBAKKEN		STEDELIJK
BIZAR		WALGELIJK		ONVEILIG	11	LELIJK		WAAROM NIET		LEVENDIG
BOF	4	VERWAARLOOSD	2	UITWISSELEND		DOOD		MOGELIJK		NIETS
GOED LEVEN	6	ONAANGENAAM	2	INTERESSANT		BEWEGEND	6	VOORUITGAAND	2	ZONE

Gaat het volgens u over een wijk… (alle respondenten)

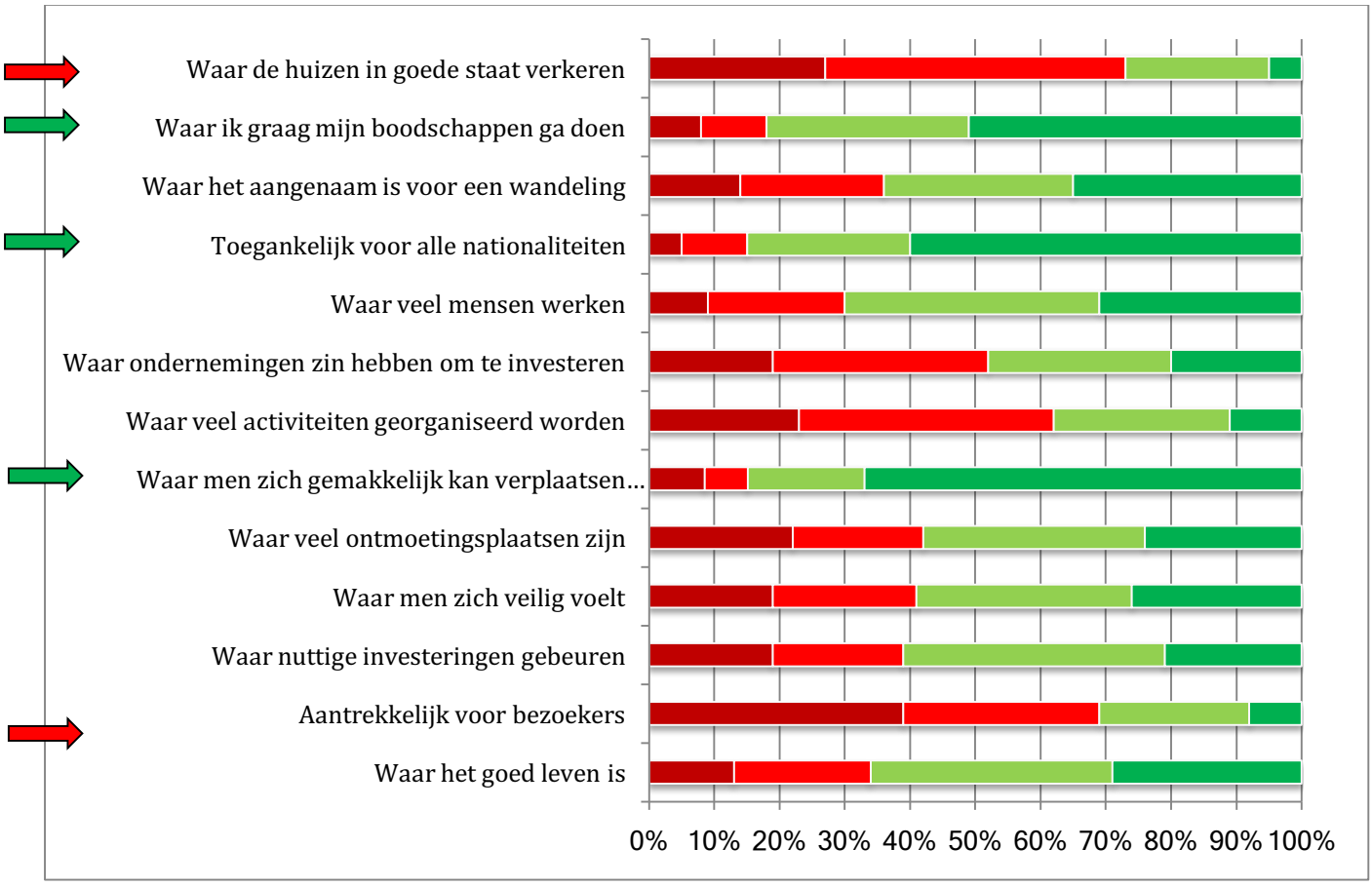

Gaat het volgens u over een wijk… (antwoorden van de werkenden)

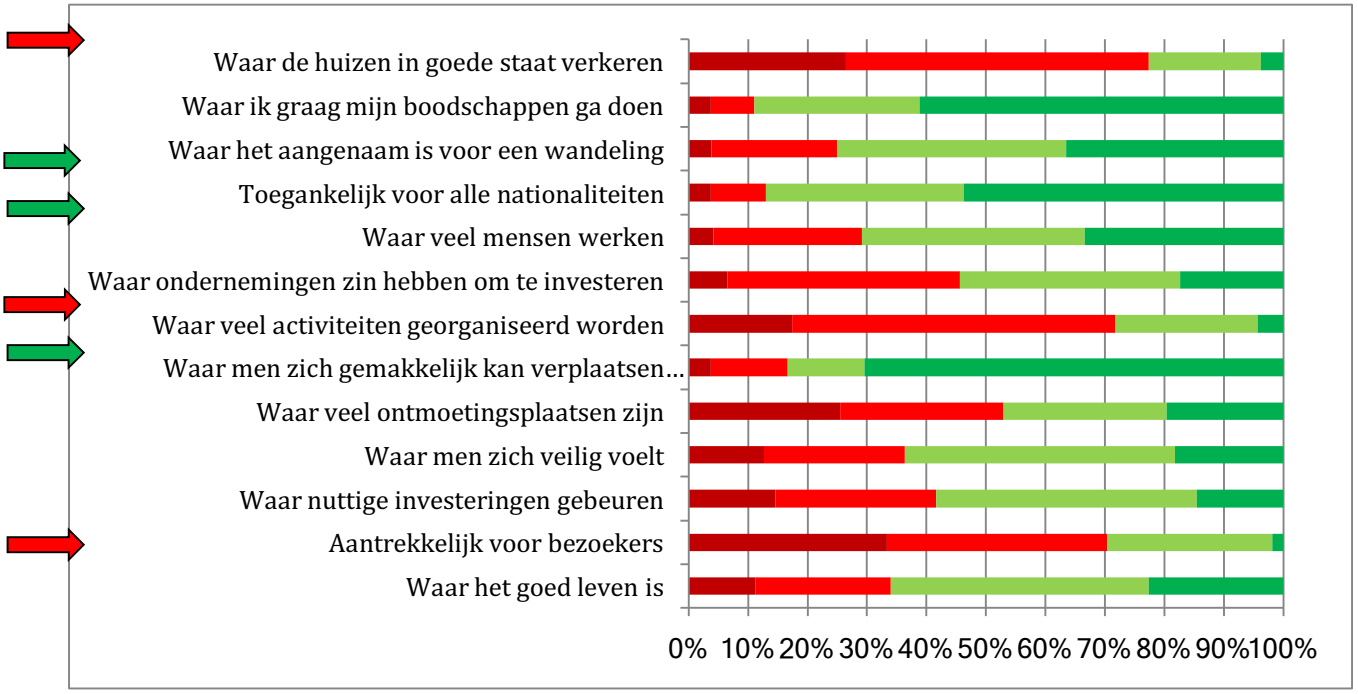

Gaat het volgens u over een wijk… (antwoorden van de wandelaars)

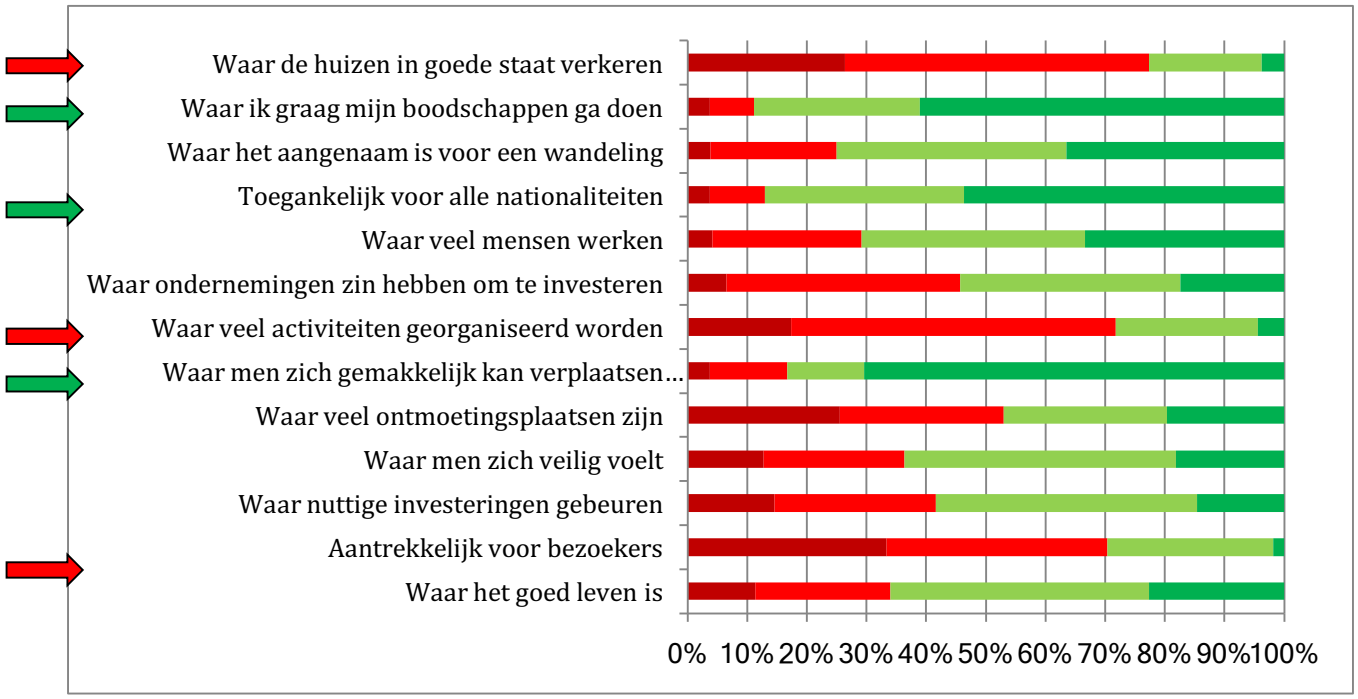

Gaat het volgens u over een wijk… (antwoorden van de inwoners)

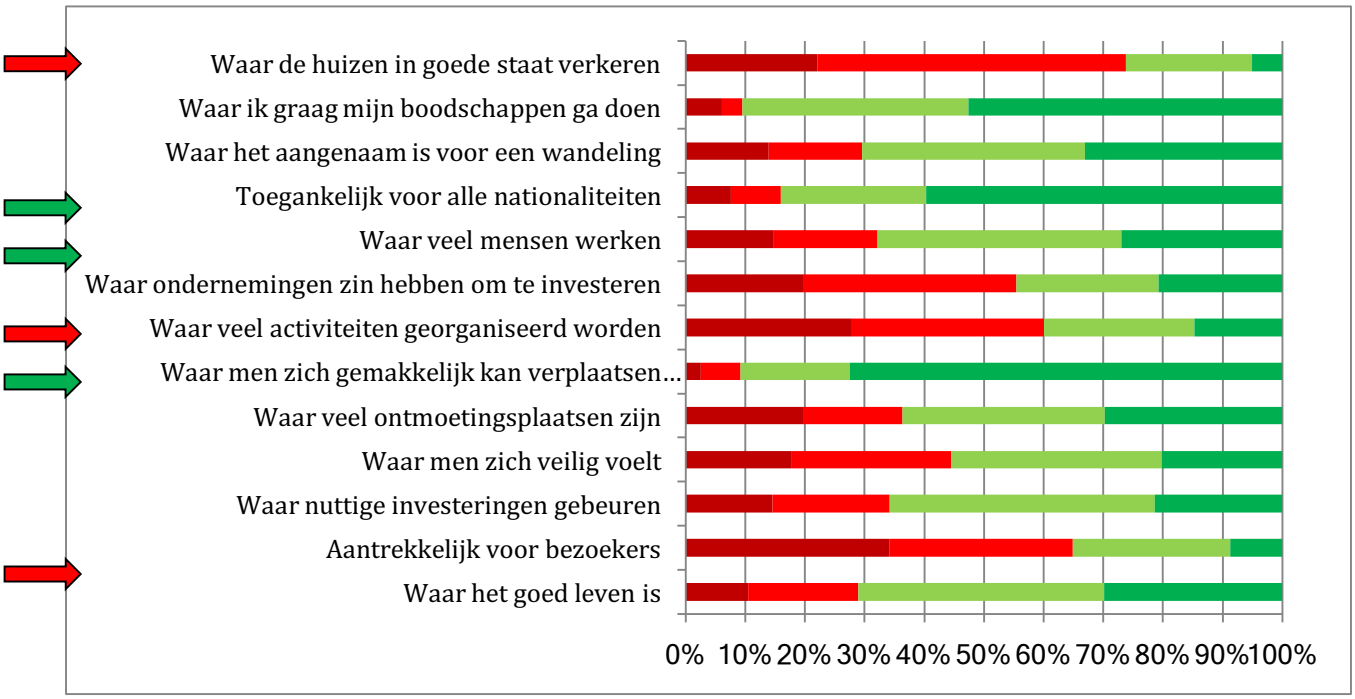

Gaat het volgens u over een wijk… (antwoorden van de studenten)

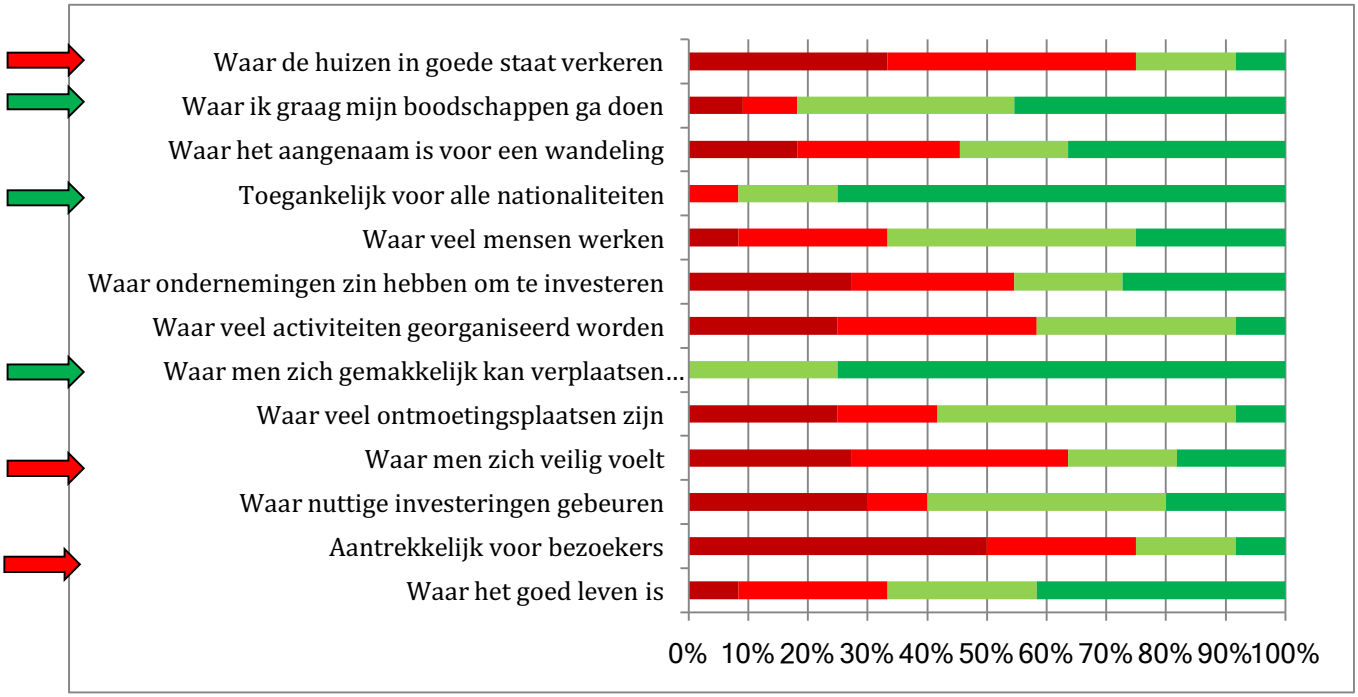

KENNIS VAN DE REALITEIT VAN DE PIZ

Bent u het eens met de stelling dat… (alle respondenten)

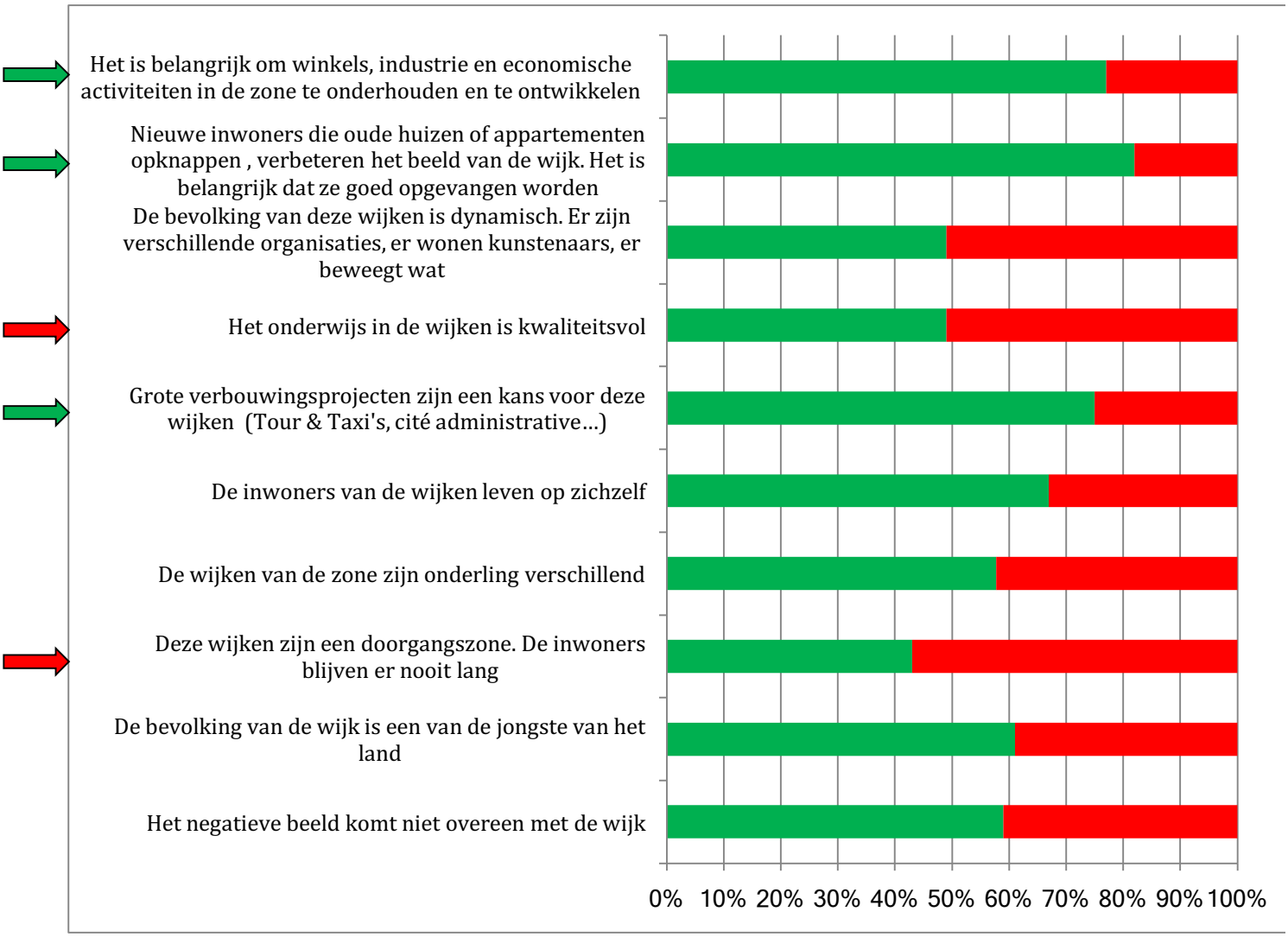

Bent u het eens met de stelling dat… (antwoorden van de werkenden)

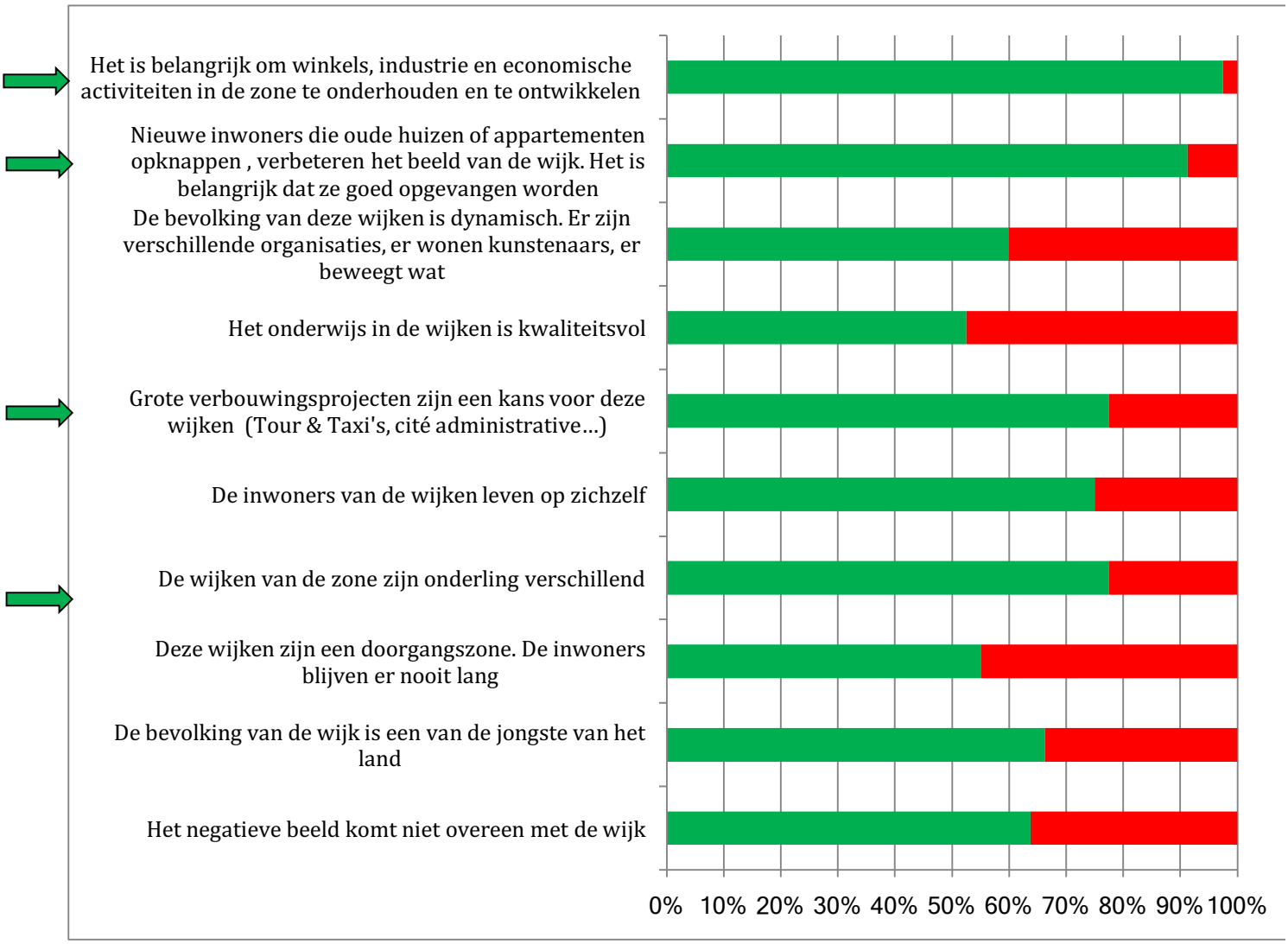

Bent u het eens met de stelling dat… (antwoorden van de wandelaars)

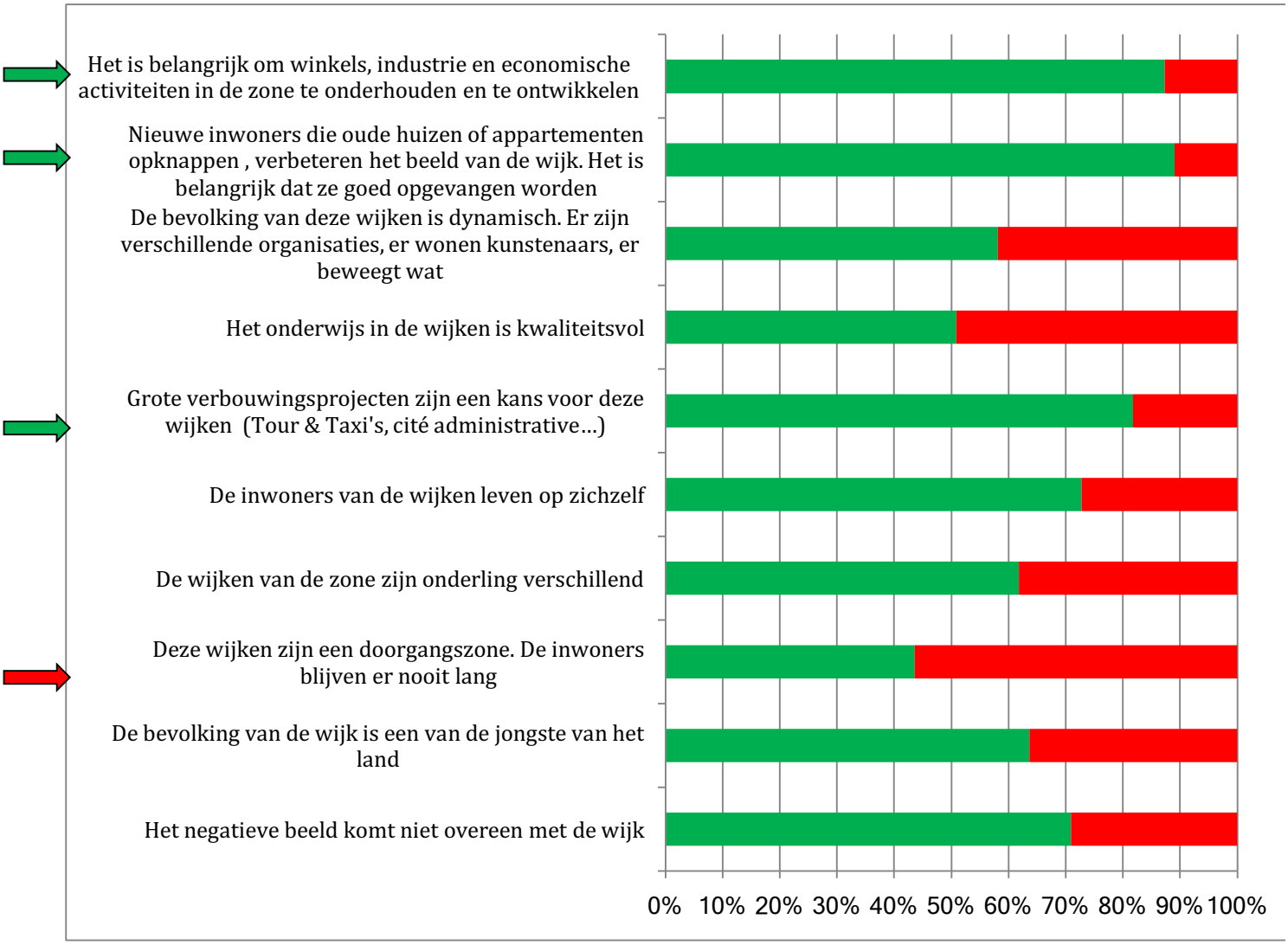

Bent u het eens met de stelling dat… (antwoorden van de inwoners)

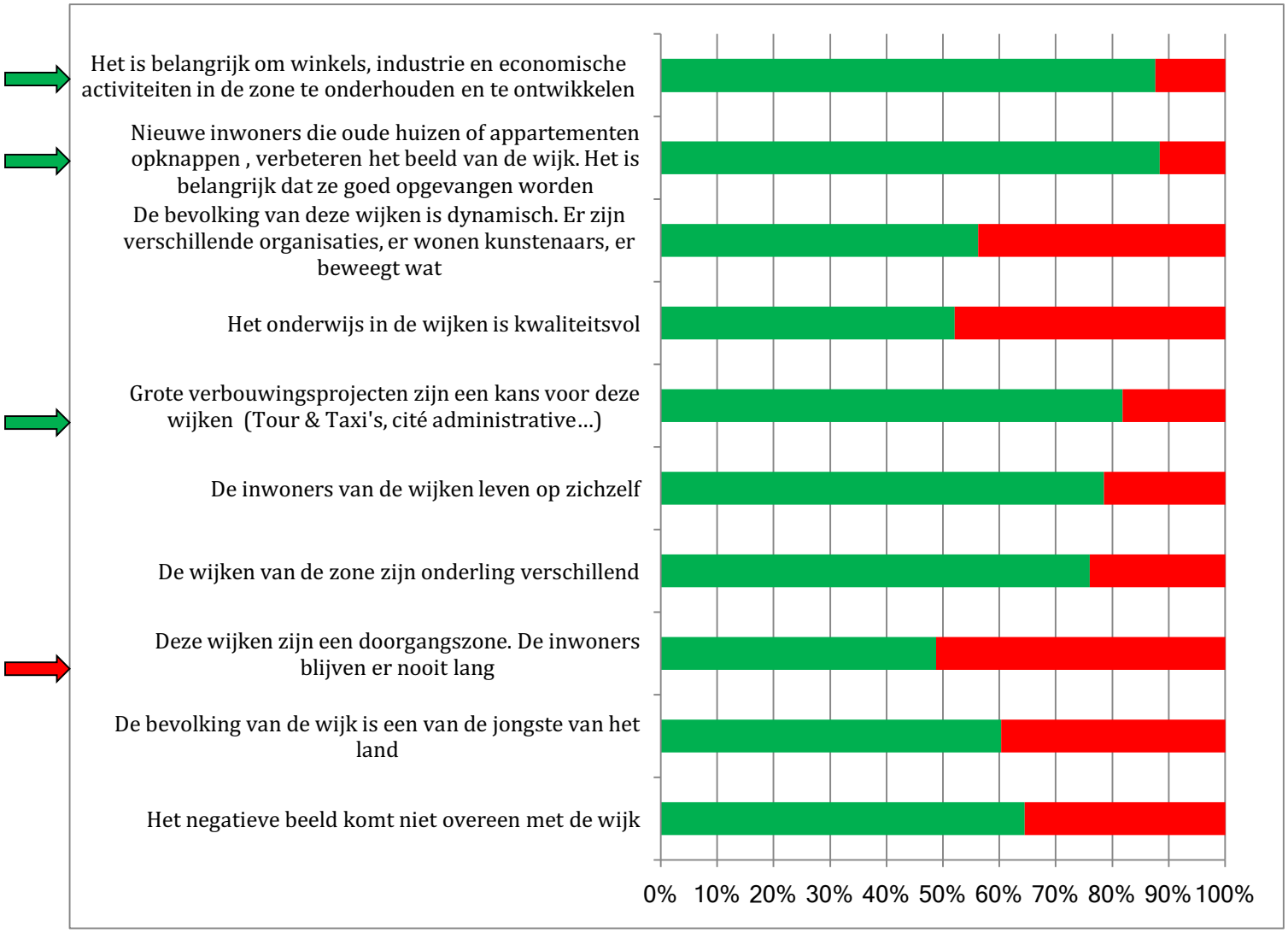

Bent u het eens met de stelling dat… (antwoorden van de studenten)

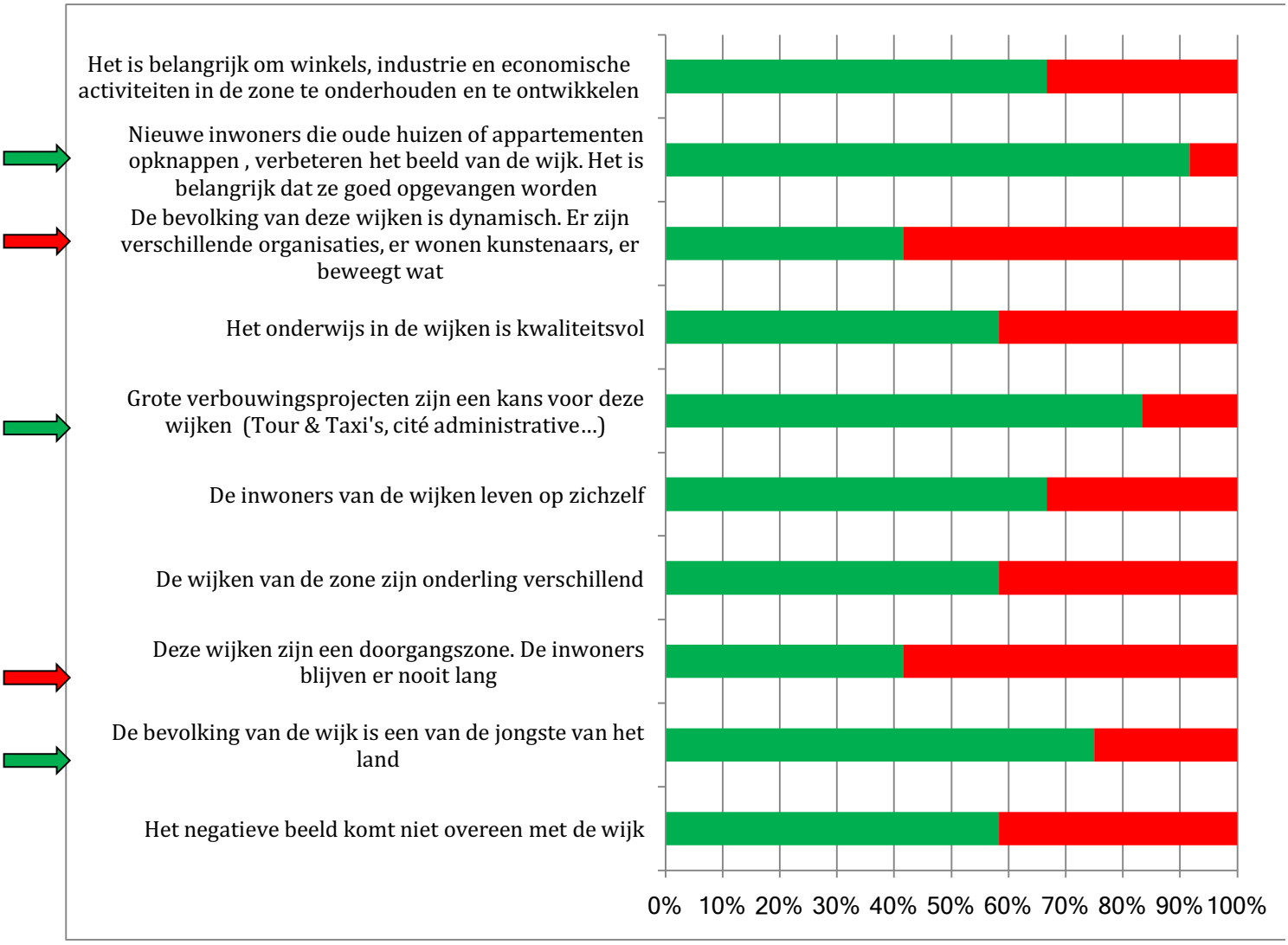

Conclusie

Voor de meerderheid van de geïnterviewden – zowel bewoners als bezoekers - is het hier **goed wonen en leven**. De meerderheid van de respondenten geven positieve adjectieven als hen gevraagd wordt de zone met een woord te beschrijven (192 positief, 138 negatief en 15 neutraal).

Andere conclusies die we kunnen trekken zijn :

- Een belangrijk deel van de respondenten ervaart de PIZ als vuil, onveilig, gevaarlijk, onaangenaam, getto,… Daar staat tegenover dat voor vele andere respondenten de PIZ positievere beelden en gevoelens oproept zoals sympathiek, gastvrij, aangenaam, kalm, hartelijk, … Een derde groep van meer neutrale typeringen zet het multiculturele karakter in de verf: multicultureel, gemengd, … Voor een aantal respondenten is de PIZ vooral een zone van beweging en levendigheid.

- Nabijheid en bereikbaarheid (vele voorzieningen op loop- en fietsafstand, nabijheid openbaar vervoer, makkelijk verplaatsen) wordt als een troef ervaren, wat parallel spoort met de bevindingen tijdens workshops en voorbereidende gesprekken.

- Het is voor de meerderheid van de ondervraagden aangenaam winkelen in de wijken van de PIZ.

- Een meerderheid van de geïnterviewden vindt het onderwijs van onvoldoende kwaliteit.

- De wijken staan open voor verschillende nationaliteiten.

- De wijken zijn te weinig aantrekkelijk voor bezoekers omwille van de slechte staat van de huizen en te weinig activiteiten die voor bezoekers interessant zijn.

- Een ruime meerderheid ziet de grote stedenbouwkundige projecten (cfr. T & T,…) als een kans voor de wijken van de PIZ, en vindt de aanwezigheid van handel en economische activiteiten belangrijk, maar het investeringsklimaat kan beter.

- Een ruime meerderheid staat positief tegenover nieuwkomers die huizen renoveren en een positieve dynamiek genereren in deze wijken.

- Wat ook opvalt is dat een kleine meerderheid van de geënquêteerden de wijk niet ziet als een transitwijk. De bewoners en werkers zien de wijk nog het meest als een wijk waar ze tijdelijk verblijven dan als een transitwijk

Deel 3

Besluit fase 2

Inleiding

Dit besluit tracht met een beeld en een korte beschrijving samen te vatten hoe bewoners en buitenstaanders de verschillende wijken van de PIZ ervaren.

Dat er in het rapport een aantal kenmerken van de zone of van een wijk niet belicht zijn? Dat in het rapport niet alle aspecten van de wijk aan bod kwamen? Waarschijnlijk.

De bedoeling van dit rapport is niet dat soort volledigheid na te streven maar het is een zoektocht naar naar beelden over de woonbeleving van mensen, diep geworteld in de realiteit, de geschiedenis en de eigenheid van de wijken.

In dit rapport staat de subjectieve beleving centraal: Het buikgevoel van bewoners, zowel mensen van binnen het gebied als mensen die van buiten het gebied, mensen die in de zone werken, komen recreëren en familie bezoeken, studeren.

Het rapport van de derde fase zal de resultaten van fase 1 en fase 2 bij elkaar brengen. De resultaten van de voorafgaande fases zullen in dit derde rapport vergeleken bijgestuurd en geobjectiveerd worden.

En zo hopen we een samengestelde en doorleefde identiteit voor de PIZ te ontdekken die voldoende sterk is als houvast op lange termijn en als onderbouw dient voor een gedragen communicatiestrategie.

De Prioritaire Interventie zone……

De PIZ is afgebakend vanuit een samenspel van statische indicatoren die aangeven dat we in deze ruimte een samenhang van problemen kennen zoals lage inkomens, hoge werkloosheid (vooral ook bij jongeren), slechte huisvesting, lage scholing. Logisch dus dat bij een eerste lezing van de PIZ de problemen het beeld bepalen. Maar de PIZ is geen fysiek-ruimtelijk geheel met een eigen identiteit, die ook door bewoners en bezoekers wordt beleefd als één herkenbaar geheel.

In de PIZ woont een overwegend sociaal zwakkere bevolking. Het is een gebied met een grote diversiteit aan culturen, activiteiten, leefstijlen. Een zone die associaties oproept met onveiligheid. Waar een jonge bevolking woont met te weinig aangepast en kwalitatief onderwijs. Groen is er schaars en het publieke domein al te vaak onaantrekkelijk en verwaarloosd. Vele huizen zijn van slechte kwaliteit. Wijken in de PIZ roepen negatieve beelden op van onveiligheid, te mijden plek, vuil… Kortom een verwaarloosd stadsdeel.

Wie zich meer verdiept in de PIZ en goed luistert naar de stem van de bewoners krijgt een veel genuanceerder beeld. Het zijn immers wijken van hoop, er is dynamisme en een groot ook economisch potentieel. Bewoners willen vooruitkomen, fysiek en mentaal uitbreken, getuige hiervan de wereldbol die een mama uit Kuregem tekende. Er is hier een enorme energie die we kunnen aanwenden. Het gaat erom deze dynamiek te zien en te benutten. Deze wijken zijn potentiële locaties voor geweld en conflicten, maar ook wijken waar de overgang vanuit de armoede kan plaatsvinden.

Het PIZ is een ruimte met vele kleine verborgen schatten, verborgen parken en groen, stadsnatuur, mooie huizen, restanten ook van een **rijk architecturaal en industrieel verleden**. Je vindt hier nog vele grote panden, gebouwen, huizen, terreinen die vragen om reconversie.

De PIZ is **de entreehal** van dit land. Een transitzone in meerdere betekenissen, zowel transitie van mensen als activiteiten. Transitiezones worden vaak negatief gewaardeerd terwijl ze buitengewoon belangrijk zijn voor het functioneren van een grote stad. De negatieve gevolgen ervan beperken en de schoonheid en kansen van zones in transitie benutten is de uitdaging. Het is immers een zone die een belangrijke rol vervult voor de opvang van nieuwkomers, voor velen onder hen de poort tot België en Brussel. In de PIZ kom je **de wereld** tegen; waar multiculturaliteit smaken en geuren bepalen, exotische talen klinken, markten, winkels en gastronomie **de geur van het zuiden** naar Brussel brengen.

Jongeren vormen één van de sleutels voor de zone. Zij botsen op vooroordelen, gemiste kansen en discriminatie, zonder voldoende scholing en opleiding en perspectief, enkelen meegezogen in een spiraal van uitzichtloosheid. Maar het grote potentieel aan jongeren is tegelijk een troef voor onze arbeidsmarkt.

De PIZ is **een talentvole zone** die beweegt, leeft, bruist en creatief is. Hier kunnen deze talenten de duurzame, groene en productieve stad vormgeven.

De PIZ is **een trotse zone.** Bewoners zijn trots op hun wijk, kijken positief en hoopvol naar hun woonomgeving. Maar met meer **pragmatisch realisme** dan verwacht. Bewoners kennen de reputatie en de beperkingen maar zijn niet fatalistisch, getuige hiervan het actieve verenigingsleven in bijna elke wijk.

“De PIZ is ‘spicy’, kruidig, épicé, picante…”

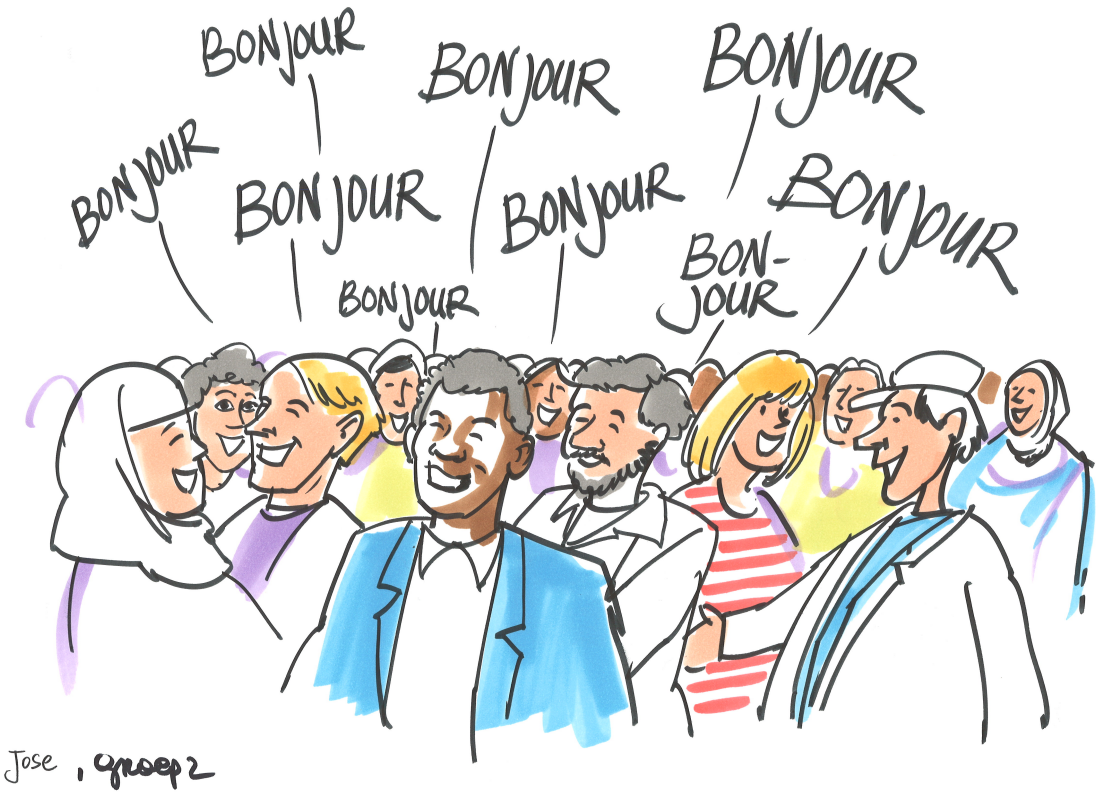
BONJOUR
BONJOUR
BONJOUR
BONJOUR
BONJOUR
BONJOUR
BONJOUR
BONJOUR
BON-
JOUR
Jose , groep 2